Institutional Repository - Research Portal
Dépôt Institutionnel - Portail de la Recherche
researchportal.unamur.be
University of Namur

THESIS / THÈSE

MASTER EN SCIENCES ÉCONOMIQUES

De concurrentie tussen de private en publieke financiële instellingen in België

Bolle, Michel

Award date:
1967

Awarding institution:
Universite de Namur

Link to publication

General rights
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Download date: 02. May. 2026

FACULTES UNIVERSITAIRES NOTRE-DAME DE LA PAIX – NAMUR
FACULTE DES SCIENCES ECONOMIQUES ET SOCIALES

ACADEMIEJAAR 1966–1967

MICHEL BOLLE

DE CONCURRENTIE TUSSEN DE PRIVATE EN PUBLIEKE FINANCIËLE INSTELLINGEN IN BELGIË

Verhandeling tot het bekomen van de graad :
Licentiaat in de Economische en Sociale Wetenschappen
(Bedrijfseconomie)

JURY : H.H. F. VAN ASSCHE
J. DE GROOTE
L. DERWA

Mijn oprechte dank gaat uit naar Prof. F. Van Assche die zeer bereidwillig de leiding van deze verhandeling aanvaard heeft. Zijn kostbare ervaring en zijn kritisch oordeel liggen aan de grondslag van dit werk.

Tevens ben ik veel verschuldigd aan de prof. J. De Groote, L. Derwa en J. Bosman voor hun welwillende medewerking, en aan al degenen die mij kostbare inlichtingen hebben verstrekt.

Mogen zij allen, in dit werk, de uitdrukking van mijn oprechte dank vinden.

I N L E I D I N G.

Een van de belangrijke ontwikkelingen die zich voordoen in het financieel systeem van het merendeel der westerse landen is wel de drang die de financiële instellingen - of groepen van financiële instellingen - ondergaan, om in mekaars traditioneel werkgebied binnen te dringen, vooral sinds een twintigtal jaren. Het gevolg daarvan is het verscherpen van de concurrentie, zowel wat betreft het inzamelen van fondsen als het verlenen van kredieten. (1)

Een belangrijk aspect van dit probleem is de groeiende concurrentie die de private financiële instellingen ondervinden vanwege hun publiekrechterlijke soortgenoten. De dualiteit die aan de basis ligt van de financiële organisatie van de meeste westerse landen geeft dan ook aan dit probleem een specifieke betekenis. Meestal zijn deze economieën gebaseerd op het principe van de vrije markt, waar de verdeling en het verbruik van de productiemiddelen bepaald wordt door het prijsmechanisme en het motief van winstbejag. Het financieel apparaat bezet een zeer strategische plaats in dit geheel. Zijn voornaamste functie is het bepalen van de kredietstroom naar verschillende potentiële verbruikers bij middel van een systeem van concurrerende instellingen. Volgens de theorie van de markteconomie zou zulks, op economisch vlak, moeten leiden tot een optimale verdeling van de kredieten. In werkelijkheid vindt men zulk een volmaakt systeem in geen enkel land. Het optreden van de overheid is een van de elementen die het marktmechanisme in steeds grotere mate beïnvloeden. Negatief gezien komt dit meestal neer op wettelijke en reglementaire bepalingen, zoals het beperken van het aantal concurrenten op de markt, het verbod tot oprichten van nieuwe bijhuizen, het verbod tot inzamelen van sommige soorten deposito's of het verlenen van sommige kredieten, het vaststellen van de rentevoeten, enz...

---

(1) L.E. Thunholm, Competition in banking between the public and private sector. Journal of the Institute of Bankers, vol. 85, nr. 6, december 1964, blz. 463-475.

Op positieve wijze pakt de overheid uit met de oprichting van eigen financiële instellingen. Over het algemeen zijn deze instellingen niet volledig afgesteld op de regels en de voorwaarden van de markteconomie. In de meeste gevallen genieten zij van voorrechten van verschillende aard, zoals bij voorbeeld de staatswaarborg van hun schulden, de vrijstelling van de verplichtingen opgelegd door het fiscaal regime, de vrijstelling van winstverdeling of het kosteloos gebruik en in bezitstelling van staatsfondsen ter ondersteuning van hun activiteit.

Waar deze instellingen echter concurreren met private ondernemingen duiden zulke voorrechten op een regime van ongelijkheid, waarvan de gevolgen soms zeer nadelig kunnen zijn. Indien men een maximum aan economische groei wenst te verwezenlijken op basis van een vrij ondernemingssysteem, is het van het grootste belang de doeltreffendheid van de markteconomie zoveel mogelijk te beschermen en aan te wakkeren. Daarom is het wenselijk dat de tussenkomst van de overheid de vrije markt en het prijsmechanisme zo weinig mogelijk zou storen en een onbillijke concurrentie met het privé-systeem zou ontwijken. Dit betekent echter ook niet dat de openbare financiële instelling geen enkele reden van bestaan zou hebben.

Op welke wijze dit alles het best kan verwezenlijkt worden hangt natuurlijk af van het institutioneel apparaat en van de economische en sociaal-politieke doeleinden van elk land afzonderlijk.

*

* *

Deze studie onderzoekt het probleem van de concurrentie tussen de private en publieke financiële instellingen in België. Het werk omvat drie delen. Deze handelen achtereenvolgens over de concurrentievoorwaarden die heersen tussen de private en publieke financiële instellingen, het belang en de invloed van de concurrentie in verschillende domeinen, en de oplossingen die

kunnen uitgewerkt worden om deze concurrentie te organiseren in functie van de algemene doelstellingen van de economische politiek.

Het eerste deel, dat essentieel van beschrijvende aard is, vergelijkt, vanuit het oogpunt der concurrentie, de karakteristieken van de private en publieke financiële instellingen en het wettelijk statuut waaraan zij vanwege de overheid onderworpen zijn. De documentatie voor dit deel bestaat voornamelijk uit de statuten van deze instellingen en de algemene wetgeving.

Het tweede deel onderzoekt het belang en de invloed van de concurrentie zoals deze zich uit in het niveau der rentevoeten en het inzamelen en verdelen der gelden. Hiervoor baseren wij ons grotendeels op de jaarverslagen der instellingen en op de studie van de financiële stromen.

Het derde deel neemt een normatief gezichtspunt in: wij onderzoeken hier de invloed van de organisatie van de concurrentie op de verwezenlijking van de doelstellingen van de economische politiek; met een overzicht en een kritiek van verschillende mogelijke oplossingen om deze concurrentie te organiseren, besluiten wij dit werk.

oo oo oo oo

---

* Wij laten de instellingen voor de financiering van de aandelen buiten beschouwing.

HOOFDSTUK I: DE WETGEVER EN DE CONCURRENTIE.

Onder de benaming "concurrentie" kan men het verschijnsel verstaan, dat een individu op de markt ertoe dwingt, voor de prestatie die hem aangeboden wordt, de laagst mogelijke tegenwaarde te geven, zonder dewelke een bepaalde transactie uitgesloten is. Wanneer bijgevolg deze dwang sterker wordt, dan verzwakt automatisch de concurrentiepositie van de mededinger op de markt. Theoretisch wordt de concurrentiepositie van een individu gemeten door de grootte en de bestendigheid van de opbrengst van zijn onderneming, in vergelijking met deze van zijn concurrenten.

Een eerste groep van factoren die de concurrentiepositie van een individu (een financiële instelling) beïnvloedt, omvat al de elementen die door de concurrenten zelf niet kunnen bepaald worden. In dit hoofdstuk onderzoeken wij de vervalsingen van de concurrentie zoals ze zijn vastgesteld in verschillende wetten en reglementen. Zij worden hier samengebracht onder de benaming "wettelijke en reglementaire ongelijkheden" en zijn gerangschikt naar de verschillende rubrieken die men op de balans van een financiële instelling gewoonlijk terugvindt.

A. De wettelijke en reglementaire ongelijkheden tussen de private en publieke financiële instellingen bij de inzameling der fondsen.

§ 1. De niet-opvraagbare middelen.

Deze middelen zijn gevormd door het inschrijvingskapitaal en door de wettelijke - en eventueel vrije - reservevorming. Uiteraard beschikken de parastatale instellingen over een eigen kapitaal, door de Staat ter hunner beschikking gesteld, meestal voor de volledige levensduur van de instelling.

Soms neemt dit eigen kapitaal de vorm van een oprichtingsfonds aan en dienen deze gelden na verloop van een vastgestelde termijn aan de eigenaar (in casu, de Staat) terugbetaald te worden.
In principe valt hierop niets aan te merken: waar het gaat om een financiële instelling (en dus van commerciële aard) vervult de Staat hier fundamenteel dezelfde rol als de particuliere investeerder, door op het nodige kapitaal in te tekenen.

Daarmee is de zaak echter niet afgedaan: sommige parastatale financiële instellingen beschikken van rechtswege over deze gelden zonder de minste renteuitkering of mits een onbeduidende vergoeding. Zo komt het dat de statuten van de Nationale Kas voor Beroepskrediet (1) voorzien in een maatschappelijk fonds van 400 miljoen frank, waarvan 300 miljoen een rechtstreekse inschrijving van de Staat is, en het saldo de overdrachten van de eigen kapitalen der samengesmolten organismen of de ter hunner beschikking gestelde faciliteiten vertegenwoordigt (2). Van deze 400 miljoen brengen 335 miljoen een rente voort ten voordele van de Schatkist. De interestvoet wordt bepaald door de Minister van Financiën in overleg met de beheerraad van de Kas. De te betalen sommen worden dan van de nettowinst afgehouden (3), voor zover dit mogelijk is. Dat de vergoeding onbeduidend is, bewijzen de volgende cijfers: van 1961 tot 1965 schommelde de rentevergoeding op het totale maatschappelijk fonds tussen 0,16 en 0,21 %. Men kan zich terecht de vraag stellen of het niet pro forma is dat zulk een bescheiden rente moet worden uitbetaald. Volgens welk criterium wordt deze tenandere bepaald ?

---

(1) Art. 6, wet van 11 mei 1929, vervangen door art. 2, V, van de de besluitwet van 23 december 1946. De wet van 14 feb. 1962 heeft de inschrijving van de Staat op 300 miljoen gebracht.
(2) De besluitwet van 23 dec. 1946 heeft onder de benaming van "N.K.B.K.", drie vormen van kredieten aan de middenstand verenigd.
(3) Art. 14, wet van 11 mei 1929, vervangen door art. 2, XIII van de besluitwet van 23 dec. 1946.

Het Nationaal Instituut voor Landbouwkrediet wordt op dezelfde manier (4) van een normale winstuitkering ontslagen. Zijn oprichtingsfonds van 465 miljoen is deels door de Staat (450 miljoen) en deels door de A.S.L.K. onderschreven (5). Beide participaties leveren interesten op en worden op dezelfde wijze als voor de N.K.B.K. vastgesteld. De uit te betalen sommen worden ook hier van de nettowinst afgehouden (6) en schommelen, voor wat het aandeel van de Staat betreft, al naargelang het saldo van winst- en verliesrekening.
Van 1960 tot 1964 schommelde de totale vergoeding op het maatschappelijk fonds tussen 0,13 % en 1,13 %.

Noch het Centraal Bureau voor Hypothecair Krediet, noch de A.S.L.K. beheren een eigen kapitaal en hoeven bijgevolg niet de minste rente uit te keren. De 50 miljoen frank die van staatswege ter beschikking van het C.B.H.K. (7) werden gesteld is integraal terugbetaald. Zijn eigen middelen worden gevormd door reserves die einde 1965 reeds 310 miljoen beliepen.
Ook de A.S.L.K. heeft in de loop der jaren een reserve- en provisiefonds weten samen te stellen. Per einde 1964 steeg deze rekening tot: 11.538,7 miljoen bij de Spaarkas,

248,0	"	"	Pensioenkas,
2.542,4	"	"	Verzekeringskas en
10,6	"	"	Rentenkas.

---

(4) Statuten van het N.I.L.K., art. 17, veranderd door wet van 14 april 1965.
(5) De Staat verzekert ook de interestuitkering en de terugbetaling van de deelneming van de A.S.L.K., art. 21, statuten van het N.I.L.K.
(6) Art. 19, statuten N.I.L.K., veranderd door K.B. van 30 nov. 1939 en de wet van 4 april 1963 (B.S. van 20 april 1963).
(7) K.B. van 30 nov. 1939, art. 3, D. De laatste afbetaling gebeurde in 1959; op deze gelden werd een vergoeding uitgekeerd.

Indien men daarbij rekening houdt met de fondsen van de Voorzorgskas voor het personeel (2.472,4 miljoen), dan komt men tot een totale reserve van zowat 16,8 miljard frank.

Als besluit zouden wij hier volgende opmerkingen willen maken:

i) Wat betreft de uit te keren rente op het eigen kapitaal.

Het is een feit dat de interestvoet ten laste van sommige parastatale financiële instellingen, in verhouding met deze welke de particuliere instellingen uitkeren aan hun aandeelhouders, ongemeen laag uitvalt. Het voordeel dat zij uit dien hoofde genieten is reëel en komt gewoonlijk ten goede aan de instelling zelf (door reservevorming) of aan hun crediteuren en debiteuren (door hogere of lagere rentevoeten). Indien men aanneemt dat deze publieke instellingen winsten realiseren, zo ware het ook logisch dat zij deze op normale wijze onder de aandeelhouders zouden verdelen. Zo is bij voorbeeld het Centraal Bureau voor Kleine Spaarders verplicht (8) al de inkomsten van zijn eigendommen aan de Schatkist over te dragen.

ii) Dezelfde opmerking geldt voor sommige reserves van deze instellingen, en die gevormd zijn dank zij verschillende voordelen waarvan zij genieten. Het C.B.H.K. is in dit opzicht een treffend voorbeeld (9). In de naoorlogse periode beheerde het Bureau een normale hypothecaire portefeuille van ongeveer 100 miljoen. Gesteld dan zijn winstmarge 1 % beliep - hetgeen ten zeerste onwaarschijnlijk is - dan zou zijn inkomen per boekjaar 1 miljoen bedragen hebben. In feite groeide zijn jaarlijkse reserve met 12 à 15 miljoen. Deze winsten vonden echter hun oorsprong in de herstelkredieten door het Bureau verleend.

---

(8) Art. 3, wet van 7 dec. 1934 tot oprichting van het C.B.K.S. Krachtens dezelfde wet, art. 2 is deze instelling begiftigd met een kapitaal, gevormd door afneming op de eigen middelen van het Monetair fonds.

(9) A. Flamme. La concurrence entre le secteur public et privé dans la CEE. Colloque de Bruxelles, Mons 1963; Revue de l'administration, 1963, blz. 153 en volgende.

Uit dien hoofde genoot het van staatstoelagen, bedoeld om het verschil tussen de normale kostprijs der kapitalen en de gunstprijs door de debiteur betaald, te dekken. De schadeloosstelling werd echter zeer ruim berekend zodat het C.B.H.K. zich langzamerhand een belangrijke reserve wist samen te stellen.

Vergeten we daarbij niet dat de eigen middelen (kapitaal en reserves) van de parastatale financiëlen niet van dezelfde natuur zijn als deze van een particuliere onderneming. Voor deze laatste betekenen de eigen middelen in de eerste plaats een waarborg voor hun schuldeisers. Bij de publieke instellingen wordt deze functie vervuld door de staatswaarborg van hun verbintenissen, waarvan zij allen genieten. Hun niet-opvraagbaar kapitaal dient enkel als bedrijfskapitaal (fonds de roulement). In de mate waarin deze fondsen niet overeenstemmen met een voor hen normaal bedrijfskapitaal heeft men hier te doen met verborgen staatstoelagen.

Tenslotte weze er aan herinnerd dat de kapitaalsverhogingen van de publieke financiële instellingen (10) volledig kosteloos geschieden. Een particuliere onderneming die haar actiemiddelen wil verhogen door de uitgifte van nieuwe aandelen, is noodzakelijkerwijze aan de grillen van de markt en aan het humeur van de investeerder onderworpen. De uitgifte onkosten liggen over het algemeen zeer hoog en zijn soms van doorslaggevende aard, vooral voor kleinere ondernemingen.

§ 2. De verdeling van staatsfondsen met bijzondere doeleinden.

Staatsfondsen met bijzondere doeleinden zijn gelden die de Schatkist, krachtens speciale wetten, ten goede laat komen aan particulieren en ondernemingen, meestal onder de vorm van kredieten met verlaagde rentevoeten. Deze gelden bereiken de kredietnemer via de door de wet of een uitvoeringsbesluit aangeduide kredietinstelling.

---

(10) Deze kapitaalsverhogingen zijn aan een wettelijke procedure onderworpen.

Hierbij draagt de Schatkist deze fondsen aan de kredietinstelling over, die dan de taak op zich neemt ze eigenmachtig (1) te verdelen, rekening houdend met de in de wet bepaalde criteria.

Nu zijn het enkel de parastatale kredietinstellingen - ieder in zijn domein - die voor deze operaties geschikt bevonden worden. Zo beschikt de N.M.K.N. (2) over staatsfondsen voor het openen van kredieten in het leven geroepen door de budgettaire wetten van 30 mei 1949 en 26 juli 1952 (Marshall Hulpfonds), door de wet van 23 augustus 1948, art. 6bis (Fonds voor de uitrusting en de bouw van de zeescheepvaart), en door de verdragen van 21 juni 1961, van 28 december 1961 en van 25 november 1960 (respectief: het "Hulpfonds van de Kolennijverheid", het "Hulpfonds voor de belgische ex-colonisten van Afrika" en het "Hulpfonds voor ondernemingen die hun activiteit in Congo uitoefenen"). Per einde 1965 beheerde de N.M.K.N. aldus voor rekening van de Staat een kapitaal van 3.265 miljoen frank.

Bij het N.I.L.K. vond men einde 1965 een totaal bedrag van 302 miljoen frank aan staatsgelden en bestemd voor een reeks speciale fondsen (3) voor hulp aan de landbouwers. Alle openbare kredietinstellingen genieten eveneens van voorschotten ter hunner beschikking gesteld door de Autonome Kas voor Oorlogsschade, teneinde deze onder de rechthebbende te verdelen.

---

(1) Deze fondsen worden geboekt in een afzonderlijke rekening op de passiefzijde van de balans, waar dit bij voorbeeld niet het geval is met gesubsidieerde kredieten, voor dewelke het bevoegd ministerieel departement de aangevraagde kredieten zelf onderzoekt, of waar tenminste haar uitdrukkelijke goedkeuring nodig is (zoals voor de wetten op de economische expansie).

(2) Toegestaan door art. 10, al. 3 van de gecoörd. statuten van de N.M.K.N.

(3) Het zijn o.m.: het Landbouwinvesteringsfonds (wet van 15 feb. 1961), het Fonds voor de financiering van kredieten aan coöperatieven (wet van 29 juli 1955 en K.B. van 31 dec. 1955), het Fonds voor de financiering van opslagkredieten, voor de bouw van graanbergplaatsen, enz...

De A.S.L.K. van haar kant beheert sommige diensten voor rekening van de Staat zoals de "Schenking van de Oudstrijders" (4), de "Nationale Kas voor Oorlogspensioenen" (5) en de "Vergoedingen aan politieke gevangenen van de oorlog 1940-'45" (6).

Het ware zeker onjuist te beweren dat deze diensten voor rekening van de Staat een last zouden betekenen voor de Instelling die ze beheert. De haar aldus toevertrouwde kapitalen verhogen haar actiemiddelen zonder dat op de markt beroep moet worden gedaan, een voordeel dat toch niet te verwaarlozen is.

Veel belangrijke r is het feit dat deze speciale kredieten de klanten ertoe kunnen aanzetten hun gewone kredietoperaties bij dezelfde instelling af te handelen. Men noemt ze soms "moreel verplichte klanten". Hetzelfde wordt gezegd van banken en holdings... (7)

Alhoewel het logisch is dat de Staat deze diensten aan zijn eigen instellingen toevertrouwt - de staatswaarborg is vereist - dan houden zij toch, onrechtstreeks althans, zekere voordelen in.

§ 3. De belegging van overtollige kasmiddelen.

Verschillende wetten en besluiten hebben er in België voor gezorgd dat de overtollige kasmiddelen van de overheid en van de organismen die aan haar controle onderworpen zijn, uitsluitend mogen belegd worden bij sommige parastatale financiële instellingen, ofwel aan de Schatkist ten goede komen. Wij geven hier de voornaamste van deze voorschriften ter illustratie:

---

(4) Wet van 25 aug. 1920 en van 10 aug. 1921.
(5) Wet van 23 jan. 1925.
(6) Wet van 26 feb. 1947 en B.R. van 21 mei 1948.
(7) Verslag betreffende het Financieringsmechanisme der investeringen, Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en Bedrijfsraden, informatieblad nr. 8, febr. 1958, blz. 60 en 63.

i) Al de parastatale instellingen (79 in getal), onderworpen aan de wet van 16 maart 1954 en het K.B. van 18 december 1957 zijn verplicht hun beschikbare kasmiddelen te beleggen in waardepapieren uitgegeven of gewaarborgd door de Staat (1), of in obligaties en kasbons van het Gemeentekrediet van België (2) of bij de parastatale financiële instellingen. De N.M.K.N. die niet onder toepassing valt van de wet van 16 maart, is onderworpen aan gelijkaardige verplichtingen door art. 4 van zijn statuten.

ii) De verzekeringsorganismen aangesloten bij de R.M.Z. zijn verplicht hun liquiditeiten in deposito te geven bij de A.S.L.K., de N.B.B. of het Gemeentekrediet van België, ofwel deze te gebruiken voor de aankoop van staatswaarden, in afwachting van hun definitieve bestemming (3). De kapitalen van de "Jaarlijkse vacantiekas voor loonarbeiders" is hetzelfde lot beschoren: alvorens de rechthebbenden te bereiken en in afwachting van hun uitkering verblijven deze gelden bij de A.S.L.K., het Bestuur der Postchecks, de N.B.B. en het Gemeentekrediet, of financieren zij de Schatkist (4).

iii) De kasmiddelen van de intercommunale verenigingen vloeien eveneens af naar het Bestuur der Postchecks, het Gemeentekrediet, de N.B.B. en de A.S.L.K. (5). In 1959 werden de vroegere toegestane uitzonderingen op deze regel terug afgeschaft.

---

(1) Art. 12, wet van 16 maart 1954 betreffende de controle op sommige instellingen van openbaar nut (B.S. van 24 maart 1954).
(2) K.B. van 21 jan. 1955. Dit besluit stelt de lijst op van de staatswaarden, welke de instellingen, bedoeld onder art. 1 van de wet van 16 maart 1954, mogen aanhouden.
(3) Art. 4, K.B. van 22 sept. 1955 (B.S. van 25-26-27 sept. 1955).
(4) Art. 43 van de gecoörd. wetten van 9 maart 1951 met betrekking tot de jaarlijkse vacanties van de loonarbeiders, vervangen door art. 7 van de wet van 27 juli 1953.
(5) Omzendbrief Min. Binn. Zaken, provinciën en gemeenten, Nr. 2801/1 van 29 jan. 1935 en Nr. 6, vergad. van 29 mei 1937.

iv) Nog andere bepalingen liggen in dezelfde lijn: zo wordt bijvoorbeeld de bezoldiging van ongehuwde minderjarige beroepsmilitairen slechts gedeeltelijk aan de rechthebbende zelf uitgekeerd; het andere deel wordt automatisch onder spaarregime gesteld bij de A.S.L.K. (6).

Sommigen beschouwen dit stelsel van verplichte beleggingen binnen de openbare sector als geheel normaal en logisch (7). Wij citeren:

"Les banques estiment que les organisme parastataux devraient être autorisées à se faire rouvrir des comptes en banque au moins pour ce qui a trait à leurs besoins courants, chacun de ces organismes ayant à apprécier en fonction de ses besoins ce que devrait être le montant de sa trésorerie ainsi déposée. A vrai dire, la législation de 1954 n'est pas explicite sur ce point. Mais il est évident que le fait pour les organismes parastataux de tous genres de confier de préférence leurs disponibilités aux intermédiaires financiers qui se situent dans le même secteur qu'eux est conforme à son esprit, et, après tout à la logique, à condition toutefois que ces intermédiaires respectent les taux courramment pratiqués sur le marché".

Tegenover de logica van de wet en de negatieve groepsgeest die zij aldus bevordert, stellen wij het nut en de noodzakelijkheid van een soepel marktmechanisme. Niets bewijst op de meest efficiënte wijze kunnen aangewend worden daar waar een administratiewe wet ze localiseert. Bepalingen van dien aard in een verbrokkeld en verstard kredietsysteem als het onze (8),

---

(6) Art, 20, K.B. van 9 april 1952 (B.S. van 12 april 1952).
(7) A. Timmermans: "Le marché des capitaux au service de la croissance économique", in Annales de Sciences économiques appliquées, august. 1962, nr. 3, blz. 261-262.
(8) Voor de hervorming van nov. 1959 was de daggeldmarkt in 2 delen gesplitst: deze van de privé-sector (banken) en deze van de publieke sector (parastatale instellingen). De noodzakelijke verbindingen tussen de twee sectoren kwamen ook hier niet tot stand.

betekenen niet alleen een voordeel voor de ene partij en een nadeel voor de andere; zij brengen terzelfdertijd specifieke moeilijkheden met zich mee.

Inderdaad, in België ontleent de Schatkist in de kringloop van de depositobanken maar doet zijn uitgaven in biljetten of langs de Postcheck om. Een herverdeling van deze gelden gebeurt natuurlijk wanneer het een tweede maal van eigenaar verandert, maar de kringloop duurt des te langer daar een deel door de eerste eigenaar opgepot wordt als liquiditeitsreserve. Tijdens vergaderingen in de schoot van de Belgisch Vereniging der Banken hebben economisten van verscheidene landen erop gewezen dat de expansie van de monetaire middelen zich voltrekt onder de vorm van biljetten of van scripturaal geld, al naargelang het de openbare of private sector is die aan de basis van deze expansie ligt. In België is het probleem des te scherper gesteld daar een aanzienlijk deel van de geldhoeveelheid onder de vorm van biljetten aangehouden wordt, en dat de N.B.B. er niet aan houdt haar verbintenissen onder de vorm van voorschotten aan de Schatkist gevoelig te verhogen omwille van controleredenen.

Het ware dus eerder logisch dat de Staat en de parastatale instellingen een rekening onderhielden bij de handelsbanken, zoals dit het geval is in Engeland en de V.S.A. Waarom bij voorbeeld verhinderen dat een organisme voor de financiering van de investeringen zijn fondsen in een bank zou plaatsen, wetende dat beiden op mekaar afgestemd zijn ? (9)

§ 4. <u>De Staatswaarborg</u>.

Praktisch alle parastatale financiële instellingen functionneren gedeeltelijk of geheel onder staatswaar-

---

(9) Commissie de Voghel, bijlagen, Verslag van M.J. Jussiant, vergadering van 29 juni 1961, blz. 28-30.

borg (1). Zo ziet de N.K.B.K. (2) de renteuitkering en de aflossing van zijn kasbons- en obligatieschuld verzekerd, evenals alle wisseloverdrachten, wisselborgtochten of om het even welke waarborgen. Daarbij wordt, onder zekere voorwaarden en voor een forfaitair bedrag, de goede afloop van haar orderbiljetten door de staatswaarborg gedekt.

Analoge bepalingen gelden voor het N.I.L.K. (3), ten belope van 6,5 miljard frank (4). Ook het C.B.H.K. (5), de A.S.L.K. (6) en de N.M.K.N. (7) genieten van dezelfde voorrechten. Iedere betaling die aldus ten laste van de Schatkist valt, moet haar worden vergoed door aftrek op de nettowinst van de betrokken instelling.

Alhoewel het enige moeilijkheid oplevert het juiste belang van deze factor te schatten (men beweert soms dat de staatswaarborg voor de intekenaar een rente op 0,25 % vertegenwoordigt), toch valt het psychologisch voorrecht dat de parastatale instellingen daardoor genieten zeker niet te ontkennen. Aangezien de risico's, die aan een schuldvordering verbonden zijn, objectief moeilijk kunnen berekend worden, spelen de subjectieve elementen een belangrijke rol. Gekoppeld aan andere voordelen betekent deze waarborg een aantrekkelijk element voor potentiële beleggers.

---

(1) De banken en andere private financiële instellingen genieten dit voorrecht niet. De tussenkomst van de Bankcommissie mag niet opgevat worden als een (stilzwijgende) goedkeuring van de operaties die zij controleert.

(2) Art. 7, wet van 11 mei 1929, veranderd door de wet van 27 maart 1964; art. 14, 1°, wet van 11 mei 1929, vervangen door art. 2, XIII van de besluitwet van 23 dec. 1946. De aangegane verplichtingen mogen de 16 miljard niet overschrijden; de koning kan deze som op 20 miljard brengen (wet van 20 juni 1966; B.S. van 5 juli 1966).

(3) K.B. van 30 sept. 1937, art. 3, veranderd door K.B. van 14 april 1965.

(4) K.B. van 4 mei 1966. De Koning kan dit bedrag op 8 miljard brengen.

(5) Art. 2, K.B. Nr. 226 van 7 jan 1936 (B.S. van 6-7 jan. 1936).

(6) Wet van 16 maart 1865, art. 1.

(7) Art. 11, statuten van N.M.K.N. Wetsontwerp nr. 356 voorziet ook binnen zekere perken, de waarborg van deposito's bij de N.M.K.N. (Stuk, Kamer van Volksvertegenwoordigers, zitting 1966-67, 28 feb. 1967).

§ 5. De uitgifte van kasbons en obligaties.

De uitgifte van kasbons en obligaties is, voor wat de financiële tussenpersonen aangaat (1), grotendeels het feit der parastatalen. Deze middelen op halflange en lange termijn zijn dan ook hun voornaamste financieringsbron; zo heeft de wetgever het immers gewild. Doch ook de banken - vooral sinds een tiental jaren - en andere private financiële instellingen geven deze effecten uit.

De faciliteiten waarvan de parastatalen tot voor recente datum genoten bij de uitgifte en het plaatsen van deze activa zijn meermaals het onderwerp van hevige discussies geweest. De fiscale hervorming van 20 november 1962 en de wet van 14 april 1965 betreffende het registratierecht der vennootschappen hebben hierin wel grote verandering teweeg gebracht. De belangrijkste voorrechten waarop de publieke instellingen aanspraak konden maken zijn hun ontnomen. De heden ten dage nog bestaande voorrechten zijn van minder belang en niet zozeer van aard om de bedaarde gemoederen terug op te zwepen.

i) Het oude belastingsstelsel op de inkomsten van obligaties en kasbons heeft drastische wijzigingen ondergaan. Een private vennootschap op aandelen (een bank bij voorbeeld) (2) die deze activa uitgaf en die terzelfdertijd de vereffening van de belasting op zich nam, zag, vooraleer de nieuwe fiscale wetgeving van 20 november 1962 van kracht werd, zich aldus onderworpen aan een mobiliënbelasting van 12,36 % op de inkomsten (onder de vorm van interesten en aflossingspremiën) van deze activa.

---

(1) De Schatkist uitgezonderd.

(2) Art. 14, § 1 en 2; art 16 en 34, § 1, 2° van de gecoördineerde wetten van de belastingen op de inkomsten (G.W.B.I.).

Wanneer het echter ging om de inkomsten van dezelfde waardepapieren, maar uitgegeven door de Staat, de ondergeschikte besturen en de publieke instellingen werd deze belasting herleid tot 2,4 % wat de interesten betreft en van 3 tot 10 % op de aflossingspremiën (3). De N.K.B.K. (4), het N.I.L.K. (5) en de N.M.K.N. (6) genoten van een volledige vrijstelling van belasting op de interesten.

Het huidig stelsel verplicht de belastingsschuldigen - openbare instellingen zowel als commerciële vennootschappen - de roerende voorheffing op deze belastbare inkomsten in te houden, niettegenstaande elk hiermee strijdig beding (7). Een overgangsregime werd daarbij op punt gesteld met behoud van de verworven rechten voor de uitgiften daterend van vóór 1 december 1962. Het hoeft geen betoog dat deze maatregel ten zeerste wordt betreurd door al de parastatale financiële instellingen en niet het minst door de N.M.K.N. (8).

ii) Op voorstel van de Commissie van de E.E.G. tot gelijkschakeling van de fiscale wetgeving in de gemeenschap der Zes werd het Belgisch wetboek van het zegelrecht volledig omgewerkt door de wet van 14 april 1965. Vóór deze hervorming werd een zegelrecht geheven op de openbare uitgiften van kasbons en obligaties door naamloze vennootschappen en commanditaire vennootschappen op aandelen. Deze belasting werd berekend op basis van het totale bedrag van de lening, en de toegepaste percentages schommelden al naargelang de looptijd van het papier (9). (0,35 % voor waarden met een looptijd van minder dan 5 jaar; 0,70 % voor waarden op langer termijn).

---

(3) Art. 14, § 1,2°; art. 34, § 1, 6° a) en § 3, G.W.B.I.
(4) Art. 5, § 1 van het K.B. van 2 juni 1956.
(5) Art. 22, K.B. van 30 sept. 1937.
(6) Art. 2, K.B. nr. 3 van 22 aug. 1934. De N.M.K.N. was eveneens ontslagen van de belasting op de aflossingspremiën.
(7) Art. 24, 36, 42, § 2 en art. 5, § 1 van de wet van 20 november 1962.
(8) Jaarverslagen van de N.M.K.N., 1962 en volgende.
(9) Wetboek van het zegelrecht, art. 15, 1°; 16 en 24, 2°: afgeschaft door art. 20 en 25 van de wet van 14 april 1965.

De obligaties en kasbons uitgegeven door de N.M.K.N. en het Gemeentekrediet van België waren aan deze bepalingen niet onderworpen en genoten dus algehele vrijstelling (10). Het N.I.L.K. (11), het C.B.H.K. (12) en de N.K.B.K. waren sinds hun oprichting van deze verplichtingen ontslagen en dit tot in 1947 (13).

Sinds de wet van 14 april 1965 is de uitgifte van kasbons en obligaties vrij van zegelrecht; private en publieke financiële instellingen zijn voortaan aan eenzelfde regime onderworpen.

iii) In België is de publieke uitgifte van effecten - en dus van kasbons en obligaties - onder controle gesteld van de Bankcommissie (14), een zelfstandig organisme, belast met de uitvoering van de wet van 9 juli 1935. Al wie voornemens is effecten publiek uit te geven is ertoe gehouden de Commissie daarvan 15 dagen op voorhand in kennis te stellen. Deze verzamelt dan de nodige inlichtingen bij middel van een gedetailleerde vragenlijst en stelt een uitgiftedossier samen, dat ze dan bestudeert en aanvult door gesprekken met de belanghebbenden. Voor dit onderzoek eist de Commissie een vergoeding (15) die vastgesteld is op 1 per duizend van het totale bedrag voor hetwelk op de markt beroep wordt gedaan. Waar het gaat om de uitgifte van kasbons en obligaties bedraagt deze vergoeding 0,10 per duizend, per jaar van looptijd van de lening, met een minimum van 0,20 en een maximum van 1 per duizend (16).

---

(10) Wetboek van het zegelrecht, art. 59, 42° en 43°: afgeschaft door art. 30, 5° van de wet van 14 april 1965.
(11) Art. 22 van het K.B. van 30 sept. 1937.
(12) Art. 23 van het besluit nr. 226 van 7 jan. 1936.
(13) Dit voorrecht werd hun ontnomen door het besluit van de Regent van 26 juni 1947, art. 81.
(14) Art. 26 en 34, K.B. nr. 185 van 9 juni 1935 en art. 8, e en f, K.B. nr. 67 van 30 nov. 1939.
(15) Art. 27 van het K.B. nr. 185 van 9 juli 1935.
(16) Deze som dient door de belanghebbende gestort te worden op de rekening die de Bankcommissie aanhoudt bij de N.B.B. en op de datum waarop het dossier aan de Commissie wordt overgemaakt; art. 1, K.B. van 6 juli 1953 (B.S. van 15 juli 1953).

De uitgiften van effecten onder waarborg van de Staat of van het Gemeentekrediet van België valt niet onder de bevoegdheid van de Bankcommissie. De publieke financiële instellingen hoeven dus geen dossier ter studie voor te leggen en bijgevolg ook de onkosten niet te betalen (17).

iv) Herinneren wij ook aan het feit dat, bij de uitgifte van kasbons en obligaties, alleen de naamloze vennootschappen de verplichting is opgelegd de wettelijke aankondiging ervan (18) in het staatsblad te laten verschijnen. De onkosten van zulke publicatie belopen ettelijke duizende franken.

v) Op de beurs geldt hetzelfde principe. De hier genoteerde waarden zijn onderworpen aan een jaarlijkse belasting van 0,36 per duizend op hun totale waarde. Eens te meer is het Gemeentekrediet daarvan vrijgesteld (19). Krachtens de algemene fiscale ontlasting waarvan de N.K.B.K. (20) en het N.I.L.K. (21) genieten, zijn ook zij van deze verplichtingen ontheven.

vi) De aflevering van obligaties en kasbons aan de intekenaars ontsnapt ook niet aan de grijparmen van de fiscus. Hier geldt een belastingsrecht van 1,20 per duizend (22), op voorwaarde dat een professioneel tussenpersoon aan de operatie deelneemt (23). Professionele tussenpersonen zijn banken en wisselagenten. De parastatale financiële instellingen zijn dus niet in deze definitie

---

(17) Art. 27, 34 en 36 van het K.B. nr. 185; art. 8, f. van het K.B. van 30 nov. 1939 nr. 67; enig art. van het K.B. nr. 262 van 26 maart 1936. De controle op de uitgifte van de effecten der parastatale instellingen, van de Staat en de ondergeschikte besturen wordt uitgeoefend door het Min. van Financiën, en meer bepaald door het Coördinatiecomité voor het Krediet, in zijn schoot opgericht.
(18) Art. 84, Wetboek van Koophandel.
(19) Art. 159, 160 en 161, wetboek van met zegelrecht gelijkgestelde belastingen (K.B. van 29 sept. 1938 en latere wijzigingen).
(20) Art. 5, § 1, K.B. van 2 juni 1956.
(21) Art. 22, K.B. van 30 sept. 1937.
(22) Art. 120 en 121, wetboek van met zegelrecht gelijkgestelde belastingen.
(23) Idem, art. 126, 1°.

inbegrepen. Daaruit volgt dat de belasting niet geheven wordt indien een particulier intekent op obligaties en kasbons aan de loketten van deze instellingen. Indien hij dit doet aan de loketten van een bank, dan moet hij daarvoor ook betalen.

vii) Men weet dat de uitgifte van kasbons en obligaties onderworpen is aan de controle en de goedkeuring van de Min. van Financiën voor wat de publieke instellingen betreft. De bankcommissie vervult, zoals reeds gezegd, een analoge functie voor de uitgifte van deze effecten door private ondernemingen. In de praktijk ondervindt niemand daarvan grote hinder.

Het principe wil dat de publieke financiële instellingen hun papier op de markt mogen brengen maar daarbij gebonden zijn aan een zekere wettelijke maxima. Deze maxima worden echter regelmatig verhoogd zodat deze bepaling nooit een hinderpaal is geweest voor hun steeds toenemende activiteit. Ook de looptijd van hun effecten is soms beperkt, maar het merendeel der instellingen heeft op dit gebied zijn vrijheid reeds herwonnen (24); enkel voor de N.M.K.N. en het C.B.H.K. gelden nog dergelijke voorschriften (25).

Het gebeurt soms wel dat de Staat zichzelf voorrang verleent en de uitgiften van kasbons en obligaties van de parastatalen opschort, teneinde het wellukken van zijn eigen ontleningen te verzekeren (26). Immers, de Min. van Financiën kan naar eigen goeddunken de uitgiftekalender wijzigen in het voordeel van

---

(24) Voor de N.K.B.K. was de toegelaten term 15 jaar (art. 4, al. 4 en art. 7 van het K.B. van 2 juni 1956). De wet van 14 feb. 1962 (B.S. van 6 maart 1962) heeft deze bepaling geschrapt. Voor het N.I.L.K. heeft de wet van 27 dec. 1960 (B.S. 16 jan. 1961) de vastgestelde beperkingen (max. 10 jaar en min. 2 jaar: art. 6, K.B. van 30 sept. 1937) afgeschaft.

(25) N.I.K.N.: obligaties met max. van 30 jaar, kasbons met max. van 5 jaar; art. 10 van de gecoörd. statuten van de N.M.K.N. C.B.H.K.: max. 5 jaar, min. 2 jaar; art. 8, K.B. nr. 226 van 7 jan. 1936.

(26) Zoals het geval was met de N.M.K.N. in 1957 en 1959 en, in zekere mate in 1961, naar aanleiding van de financiële moeilijkheden van de Schatkist.

de Schatkist. De nadelen die een individuele instelling van zulke "coördinatie" ondervindt, zijn onvermijdelijk in tijden van relatieve verkrapping van de markt. Zulke incidenten zijn veelal een bron van misnoegdheid en schaden soms de goede betrekkingen tussen groepen.

Over het algemeen kent de financiële privé-sector deze bekommernissen niet. De Bancommissie kan een onderneming wel uitnodigen haar geplande operaties uit te stellen indien de markt momenteel verzadigd is. Het valt ook wel eens voor dat de Schatkist bij de Bankcommissie "aandringt" om de uitgiften van de private ondernemingen tijdelijk stop te zetten teneinde zelf wat meer armslag te hebben (27).

Artikel 1 van het K.B. nr. 185 van 9 juli 1935 defineert een bank als een "onderneming die gewoonlijk op zicht of op termijnen van hoogstens 2 jaar, terugbetaalbare geld-deposito's ontvangt, teneinde ze voor eigen rekening tot bank-, krediet- of beleggingsverrichtingen aan te wenden". Alhoewel men beweerde, namelijk in 1952-'53 wanneer de banken begonnen met kasbons uit te geven, dat zulk een initiatief in tegenspraak was met de geest van de wetgeving van 1935, is dit nooit een rem geweest op de ontwikkeling van de langlopende middelen van de banken. Het woord "gewoonlijk" wijst aan dat de wetgever de banken niet speciaal in de korte termijn heeft willen plaatsen. De wetgeving schijnt op dit gebied voorbijgestreeft te zijn en wordt dan ook zeer ruim geïnterpreteerd. Men kan dus niet beweren dat de langlopende werkmiddelen der banken door enige wettelijke voorschriften begrensd zijn. Wel heeft de Bankcommissie meermaals stelling genomen in dit domein en heeft de banken aangespoord met mate en voorzichtigheid te werk te gaan bij het plaatsen van hun kasbons(28)

Om te eindigen willen wij met een voorbeeld het belang aantonen van de onkosten die de banken - in tegenstelling

---

(27) A. Timmermans; Le marché des capitaux au service de la croissance économique, in Annales de Sciences économiques appliquées, aug. 1962, nr. 3, blz. 262, voetnota.
(28) Bankcommissie, jaarverslag 1953-'54, blz. 12.

met de publieke financiële instellingen - destijds droegen bij de uitgifte van hun kasbons. Voor een lening van 3 jaar met een rente van 4 % beliepen deze kosten:

- aankondiging in het staatsblad: 5.000 F. minimum.
- dossiersrecht bij de Bancommissie: 0,03 % op het uitgegeven bedrag, t.t.z., 0,01 % per jaar.
- belasting op de beursverrichtingen: 0,1 % op het totale bedrag of 0,03 % per jaar.
- zegelrecht: 0,35 % van het uitgegeven bedrag of 0,12 % per jaar.
- mobiliënbelasting: 12,36 % van het bedrag der interesten of 0,49 % op het uitgegeven bedrag.

Indien men de publicatiekosten en de belasting op de beursverrichtingen (gewoonlijk ten laste van de intekenaar) buiten beschouwing laat, dan betekent dit dat de jaarlijkse kostprijs der kapitalen verhoogd wordt van 4% (de rentevoet) naar 4,62 %. Een uitgifte op 3 jaar en die 4,25 % opbracht kostte in feite aan de bank 4,90 %. Voor een uitgifte op 3 jaar met rente 4,75 % en een premie van 5 per duizend steeg de totale jaarlijkse kostprijs tot 5,49 %. Tenslotte, indien een bank bij voorbeeld een obligatielening op 10 jaar met interestvoet van 5,50 % en een premie van 0,20 % zou aangegaan hebben (de N.M.K.N. gaf onder deze voorwaarden obligaties uit) dan zou de totale kostprijs in feite 6,28 % bedragen hebben.

Deze cijfers spreken voor zichzelf. Voegt men daarbij het voordeel van de staatswaarborg waarvan de publieke financiële instellingen allen genieten dan begrijpt men gemakkelijk waarom de fiscale hervorming door de enen zozeer gegeerd en door de anderen evenzeer betreurd werd.

§ 6. De inzameling van deposito's.

i) Het regime van de roerende voorheffing op de inkomsten van deposito's.

Sinds de fiscale hervorming van 20 novenber 1962 is ook in dit domein heel wat veranderd. Voortdurend komen nieuwe bepalingen het van kracht zijnde systeem aanvullen of veranderen. Het huidige stelsel is verre van eenvormig. Op het gebied van de gelijkheid van behandeling tussen de private en publieke

sector echter, schijnt men zich niet meer zozeer te inspireren op de oude principes, waarbij de discriminatie hoogtij vierde.

Een wetsontwerp nr. 198 dat gestemd werd op 15 juli 1966 (1) voorziet één enkele roerende voorheffing van 20 % op de inkomsten van deposito's van welke aard ook, ongeacht de instelling waar zij zich bevinden. Er gelden echter vrijstellingen van belastingen - tot een bedrag van 5.000 F., en die door de wet voorbehouden worden aan:

- de deposito's ontvangen door de spaarkassen, zowel van de privé- als van de publieke sector, en die verricht worden op gewone spaarboekjes, t.t.z., boekjes zonder termijnovereenkomst of zonder vooropzeg.

- de deposito's ontvangen door de banken, het Gemeentekrediet of de kredietvennootschappen aangenomen door de N.K.B.K., en verricht op depositoboekjes (2) zonder termijnovereenkomst of zonder vooropzeg.

De inkomsten van deposito's met vooropgestelde termijn of met vooropzeg, en de inkomsten van lopende rekeningen genieten dus van geen enkele vrijstelling van belasting. De Min. heeft geweigerd de vrijstelling uit te breiden tot termijndeposito's omdat deze een zeer grote gelijkenis vertonen met de plaatsing van obligaties en kasbons uitgegeven door de Staat en zekere financiële instellingen zoals bij voorbeeld de N.M.K.N., bij zoverre dat deze laatsten eveneens van de vrijstelling zouden moeten genieten, "hetgeen van praktisch en budgettair oogpunt niet kan gerealiseerd worden".

Alhoewel dit stelsel van belasting niet eenvormig is voor alle geld- of spaardeposito's - en aldus een of andere instelling of groep van instellingen onrechtstreeks kan benadelen - toch is het heel wat eenvoudiger en rechtvaardiger dan het regime daterend van vóór de fiscale hervorming, waar de vrijstelling eerder toegekend werd op basis van de betrokken instelling dan wel op het specifieke karakter van de deposito's zelf. Al naar-

---

(1) B.S. van 20 oktober 1966.
(2) Enkel de spaarkassen mogen gebruik maken van de term "spaarboekje", zoals bepaald in art. 1, 1° van het K.B. nr. 42 van 15 december 1934, betreffende de controle op de private spaarkassen.

gelang deze instelling van publieke of private aard was, genoten ook de inkomsten van deposito's meer of mindere vrijstellingen van belasting.

Zo kwam het bij voorbeeld dat de schijf van inkomsten boven de 7.500 frank van een depositoboekje in een bank of een spaarboekje bij een private spaarkas, aan een belasting van 12,36 % of 18 % onderworpen was, terwijl dezelfde schijf van inkomsten van eenzelfde spaarboekje, maar bij de A.S.L.K., slechts een verminderde belasting van 2,4 % droeg (3).

Voor een discontovoet van de N.B.B. VAN 3 % of meer, waren de inkomsten van een depositoboekje bij het Gemeentekrediet van België, en met een jaarlijkse rente van 3 % , vrijgesteld van elke belasting, ongeacht het bedrag der inkomsten. Onder dezelfde voorwaarden genoten de inkomsten van een depositoboekje in een bank van de vrijstelling tot een bedrag van slechts 400 frank; de algehele vrijstelling kon enkel bekomen worden indien de jaarlijkse rente van de bank de 2 % niet overschreed (4).

Talrijke andere voorbeelden kunnen aangehaald worden. Zij leiden allen tot dezelfde conclusie: voor het plaatsen van zijn fondsen had de spaarder er alle belang bij zich tot een publieke financiële instelling te richten, omdat de fiscus haar goedgezind was.

ii) De opvraging van deposito's.

De interestvoet en de voorwaarden tot opvraging van deposito's zijn in de banken aan een stricte discipline onderworpen; de overheid heeft dit in zekere mate bekrachtigd. Daardoor komt het dat de banken op dit gebied over een veel kleinere bewegingsvrijheid beschikken dan andere financiële instellingen.

Sprekend is in dit opzicht het voorbeeld van de depositoboekjes. Deze categorie van spaargelden geniet in de bank een interestvoet van 3 % tot 100.000 frank (voorheen 25.000) en van 2 % voor hogere sommen. De opvragingsmodaliteiten

---

(3) Art. 34, § 1, 6°; b en c, G.W.B.I.
(4) Art. 34, § 2, idem.

zijn zeer strikt en zien eruit als volgt:

- opvragingen op zicht: tot 10.000 F. per 14 dagen.
- opvragingen met vooropzeg van 7 dagen: tot 50.000 F. per 7 dagen.
- opvragingen met vooropzeg van 14 dagen: tot 200.000 F. per 14 dagen (5).

Analoge deposito's in andere instellingen, namelijk deze ingeschreven op spaarboekjes bij de A.S.L.K., de private spaarkassen en de depositoboekjes bij het Gemeentekrediet, werpen over het algemeen een rente af van 3 % voor bedragen gaande tot 350.000 F. (6) en van 2 % voor hogere sommen. Daarbij komt eveneens een "getrouwheidspremie" van 0,50 % op de sommen die gedurende een volledig jaar bij deze instellingen ingeschreven blijven. Er is sprake van dat de banken eveneens deze premie zouden mogen toekennen.

Ook voor de opvragingen van deze deposito's zijn de voorwaarden in de A.S.L.K., het Gemeentekrediet en de private spaarkassen veel vrijer dan bij de banken. Volgens het reglement van de A.S.L.K. zijn de opvragingen op zicht toegelaten tot 5.000 F. per 15 dagen (7). De Kas reserveert zich echter de faculteit dit maximum op 500 F. terug te brengen. Een aanvraag en een toelating zijn nodig voor terugtrekkingen van meer dan 5.000 F. Ook hier heeft de A.S.L.K zich het recht voorbehouden vooropzeggingen te vragen van 1, 2 en 6 maanden voor opvragingen van respectievelijk boven de 500, 1.000 en 3.000 frank (8). De werkelijkheid is echter geheel anders.

Voor zover de liquiditeiten van de Kas het toelaten kunnen opvragingen op zicht plaats hebben voor bedragen van meer dan 5.000 F. Overigens, wanneer een aanvraag en een toelating nodig zijn, dan is de periode van terugbetaling over het algemeen zeer kort, zelfs

---

(5) Deze beide afhalingen mogen niet worden gecumuleerd.
(6) Vanaf 1 jan. 1965. Zie verslag van de A.S.L.K. van 1964, blz. 16 en statistische bijlagen, tabel IV.
(7) Art. 2, Beslissingen van de Algemene Raad van de A.S.L.K. van 25 jan. 1956. Sinds 1 feb. 1964 is dit bedrag op 10.000 F. gebracht.
(8) Art. 1 en 4, idem; art. 22, wet van 16 maart 1865 ter instelling van de A.S.L.K., veranderd door art. 3, wet van 29 juli 1923.

voor zeer grote bedragen. Hetzelfde geldt voor het Gemeentekrediet en voor de spaarkassen, die nog vrijere opvragingsmodaliteiten toepassen.

Het schijnt dat de banken zich niet vrij aan de omstandigheden kunnen aanpassen. Toen zijn in november 1957 hun crediteursrentevoeten verhoogden en in 1959 de opvragingsmodaliteiten van hun boekjes trachtten te versoepelen, hebben zij dit maar al te best ondervonden. De overheid weigerde haar fiat te geven en hun plan viel gedeeltelijk in duigen. De Bankcommissie rechtvaardigde haar beslissing door te wijzen op het gevaar van een "monetisatie" van deposito's die eerder als spaarfondsen moesten beschouwd worden.

Welnu, de juridische opvisbaarheid van deposito's in boekjes - in een systeem van opvragingen op zicht van maximum 5.000 F. - kan berekend worden door de verhouding te maken tussen enerzijds de sommen ingeschreven in boekjes waar minder dan 5.000 F. op staat en de eerste schijf van 5.000 F. der overige boekjes, en anderzijds het totaal der deposito's op alle boekjes. Voor de drie bijzonderste banken en voor de A.S.L.K. bedroegen deze verhoudingen respectievelijk 11 en 17 % (9). De banken schijnen dus aan de druk van een onmiddellijke opvraging meer weerstand te kunnen bieden.

De omloopsnelheid van de deposito's in boekjes kan eveneens een aanwijzing zijn van de natuur van deze deposito's. Zo ziet men dat de waarde van de debitoperaties in verhouding tot de gemiddelde solde der boekjes als volgt was (op een maandelijkse basis): voor de A.S.L.K.: 0,0207 (10), voor de 10 depositobanken: 0,0361 (11) en voor de Raffeisenkassen van de Boerenbond: 0,0689 (12).

---

(9) Statistieken over depositoboekjes, gerangschikt volgens de ingeschreven bedragen zijn uiterst zeldzaam. Daarom nemen wij genoegen met cijfers van 1955 voor de A.S.L.K. en van 1957 voor de drie bijzonderste banken (op basis van een enquête verricht door de B.V.B.).

(10) Verslag van de A.S.L.K., 1957.

(11) Enquête verricht door de B.V.B., over de periode 1956 en 1957.

(12) Verslag van de Centrale Kas voor krediet van de Boerenbond, 1959.

De verschillen tussen deze coëfficienten zijn zeer klein en zonder de minste betekenis. Het is dus niet normaal dat deposito's die zulke gemeenschappelijke kenmerken vertonen aan een verschillend regime onderworpen worden.

iii) Het recht der onbevoegden.

De wetgeving op de rechten der onbevoegden is gevoelig versoepeld geworden voor wat betreft de bepalingen op de deposito's verricht bij de A.S.L.K. en de private spaarkassen die onderworpen zijn aan de controle van het C.B.K.S.. Welke ook het huwelijkscontract weze, de gehuwde vrouw heeft sinds 1958 de mogelijkheid de deposito's, ingeschreven in een boekje op haar naam bij de A.S.L.K., op te vragen zonder de toelating van haar echtgenoot (13). Zij kan dit ook doen bij een private spaarkas.

Sinds de instelling van de A.S.L.K. werd de geëmancipeerde minderjarige als meerderjarig beschouwd in zijn betrekkingen met de Kas. Een minderjarige kon naar believen een spaarboekje openen bij de Kas en, mits de goedkeuring van zijn wettelijke vertegenwoordiger en binnen zekere perken, kon hij vanaf zijn 16e jaar de ingeschreven bedragen terug opvragen (14).

De private spaarkassen verkregen dit laatste recht maar met bijna honderd jaar vertraging (15). De banken van hun kant hebben mogen wachten tot in 1964 eer ze van al deze bepalingen konden genieten (16).

iv) Men weet dat sommige parastatale financiële instellingen tot voor recente datum zekere vormen van deposito's niet mochten inzamelen. Het is echter waar dat deze bepalingen rekening hielden met de natuur der verrichtingen waarmee deze instellingen belast

---

(13) Art. 7, § 14, wet van 30 april 1958, betreffende de rechten en plichten der gehuwden, in verandering van art. 23 bis van de wet van 16 maart 1865. Wanneer het kontrakt de gemeenschap van goederen is, heeft de echtgenoot een vetorecht.
(14) Art. 23, quater, wet van 16 maart 1865.
(15) Wet van 30 april 1958 aangaande de uitbreiding der rechten van de gehuwde vrouw en de minderjarigen, voor sommige spaardeposito's.
(16) Wet van 16 maart 1964.

werden. Dit stokpaardje is nu omzeggens dood. Langdurige smeekbede vanwege de president van de N.M.K.N. hebben de wetgever bewogen; zo komt het dat de N.M.K.N. sinds 1964 gemachtigd is zicht- en termijndeposito's aan te nemen en eveneens depositoboekjes aan te houden (17). Sinds de wet van 14 april 1965 mag ook het N.I.L.K. alle soorten deposito's inzamelen (18) zonder enige limiet. Tenslotte begon ook de A.S.L.K. zichtdeposito's van de particulieren te aanvaarden sinds 1962 (19). Sinds 1964 bezit zij de volledige gamma van termijndeposito's tot 5 jaar.

v) Het zegelrecht.

Volgens het Wetboek van het zegelrecht wordt een belasting van 2 F. geheven op ieder ontvangstbewijs, door een "bankier" aan een particulier afgeleverd (20), zoals bij voorbeeld bij storting op een rekening. Bij de opvraging van deposito's levert de client aan zijn "bankier" eveneens een bewijs af, dat op dezelfde wijze wordt belast (20). Ieder uittreksel uit de rekening van een particulier en opgesteld door een "bankier" ondergaat hetzelfde lot (21). Vóór de wet van 21 december 1962 kwam daarbij nog dat iedere cheque, getrokken door een particulier op een "bankier", aan dezelfde zegelrechten onderworpen werd (22).

Men hoeft geen rechtsgeleerde te zijn om te zien dat het woord "bankier" hier een bijzondere betekenis heeft en die rekbaar is al naargelang de omstandigheden. Persoonlijk dachten wij dat "bankier iets te zien had met een bank. Sorry. "Bankiers" zijn, in het wetboek van zegelrecht, alle physische- of rechtspersonen die deposito's ontvangen, met uitzondering van het Bestuur der Postchecks, de A.S.L.K., de spaarkassen onderworpen aan de controle van het C.B.K.S. en de kapitalisatiemaatschappijen (23).

---

(17) Art. 12, gecoördineerde statuten van de N.M.K.N.
(18) B.S. van 21 mei 1965. Voorheen was deze vorm van inzameling enkel aanvullend.
(19) De opening van een huishoudboekje laat de titularis toe, langs de A.S.L.K. om, periodieke en toevallige betalingen te verrichten. De operaties zijn kosteloos en de ingeschreven gelden brengen 0,75 % interest op voor bedragen onder de 100.000 F. De getrouwheidspremie wordt hier niet toegekend.
(20) Art. 11, 2°, Wetboek van het zegelrecht.
(21) Art. 11, 4°, idem. (22) Art. 13, ibidem. (23) Art. 54. ibidem.

Voor de klanten van deze instellingen betekent dit dus een fiscale ontlasting die vrij groot kan zijn, vooral indien het gebruik van een rekening zeer intensief is. Het Bestuur der Postchecks (25) en de A.S.L.K. (26) ontsnappen eveneens aan de proportionele belasting van 0,50 per duizend die geheven wordt op de ordermandaten en cheques, andere dan deze getrokken op een bank. Tenslotte is de briefwisseling - zoals bij voorbeeld de orderoverschrijvingen - van het Bestuur der Postchecks vrij van port.

Eens te meer heeft de wetgever meer belang gehecht aan de instelling zelf, dan wel aan de functies waarmede zij belast zijn.

§ 7. Middelen tot inzameling der gelden.

De banken en de spaarkassen, zoals trouwens alle private instellingen, verzamelen hun actiemiddelen door een reeks van eigen agentschappen en bijhuizen. De oprichting en de uitbating van deze huizen is zeer kostelijk en weegt zwaar op de algemene onkosten. De banken alleen beheerden einde 1965 zowat 2.257 agentschappen en bijhuizen (1), hetgeen overeenstemt met ongeveer 1 exploitatiezetel per 4.250 inwoners.

Sommige publieke financiële instellingen bezitten weinig of geen eigen huizen voor de inzameling van hun gelden. Zij genieten dan over het algemeen van de goedkope hulp van derden, onder meer de administratie en sommige functionarissen.

i) De A.S.L.K. beschikt in België over het net van de postkantoren voor de inzameling en de terugbetalingen van deposito's. Afgezien van haar hoofdzetel te Brussel, verricht de A.S.L.K. de gewone operaties bij middel van 1.597 postkantoren, 42 agentschappen en bijhuizen van de N.B.B., 36 discontokantoren van de N.B.B.,

---

(25) Art. 14, Wetboek van het zegelrecht.
(26) Art. 54 en 59, 45°, idem.

(1) Bankcommissie, jaarverslag 1965.
(2) A.S.L.K., verslag 1965, blz. 20-21.

haar eigen bijhuis te Egen, en 35 eigen agentschappen, waarvan er 17 in de loop van 1965 werden opgericht. Alles bijeen dus, zowat 1713 spaarkantoren ten dienste van het publiek.

Een rangschikking van de gewone spaarboekjes volgens het uitgiftekantoor toont aan dat, van het totaal der spaarboekjes dat einde 1964 in omloop waren, meer dan 90 % uitgegeven waren door de postkantoren, 5,9 % door de A.S.L.K. en haar agentschappen en 1,8 % door de N.B.B.. Deze boekjes totaliseerden respectievelijk 92,0 %, 6,7 % en 1,3 % van het totale spaarvolume der particulieren bij de kas.

Het is klaar dat de A.S.L.K. de administratie der Posterijen betaalt voor deze dienst. In 1965 werd aldus een schadeloosstelling uitbetaald van 223,6 miljoen frank. De vorige jaren was dit nog veel minder. Voor hem die weet hoe hoog de exploitatieonkosten van een net van agentschappen liggen, blijken deze cijfers een beetje uit den boze...

Een goed deel van het onderwijzend personeel (meer dan 42.000 leden in 1965) staat ten dienste van de A.S.L.K.. Aan hen dankt het "schoolsparen" zijn groot succes. Gedurende het jaar 1965 werden zowat 65.277 nieuwe spaarboekjes geopend en 3.933.586 stortingen werden verricht voor een gezamelijk bedrag van ongeveer 619 miljoen frank (3). Ook hiervoor betaalt de kas een bezoldiging uit.

Een premie van 100 frank wordt door de Kas aan de pasgeborenen toegekend, op voorwaarde dat de ouders op naam van het kind een spaarboekje openen en een minimumbedrag van 50 F. storten. Deze premie wordt verleend, onder de vorm van een spaarcoupon, door het gemeentebestuur bij de aangifte van de geboorte. Zulke vorm van propaganda steunt op de gewoonte en de immobiliteit van de spaarders - de houder van het boekje kan vóór zijn 21e jaar over de premie niet beschikken - en verzekert de Kas een aantal klanten "van in den beginne". In 1965 werden voor meer dan 75 miljoen premiën toegekend, hetgeen wijst op een succesvolle actie.

---

(3) A.S.L.K., Verslag 1965, blz. 21.

ii) De agentschappen van de N.B.B. aanvaarden eveneens termijndeposito's voor rekening van de N.M.K.N.. Zij bieden aan hun loketten obligaties en kasbons aan en verzekeren hun dienst.

iii) Voor het inzamelen van deposito's en het plaatsen van obligaties en kasbons geniet het Gemeentekrediet van een actieve medewerking van functionarissen en gemeentemandatarissen. Het is klaar dat ook hier "verplichte klanten" zitten.

B. De wettelijke en reglementaire ongelijkheden tussen de private en publieke financiële instellingen bij de verdeling der fondsen.

Wettelijke en reglementaire bepalingen beknotten de vrijheid van belegging van onze financiële instellingen, hetzij door sommige operaties kortweg te verbieden, hetzij door andere als verplichtend voor te schrijven. Het merendeel van deze maatregelen vloeit voort uit beschouwingen over het algemeen welzijn en de verdediging van de kleine spaarders. In de meeste landen van de Europese Economische Gemeenschap vindt men gelijkaardige structuren die allen hun oorsprong vinden in maatregelen, uitgevaardigd om de gevolgen van de grote economische crisis van tussen de twee wereldoorlogen te neutraliseren.

De monetaire instellingen - meer bepaald de depositobanken - scheppen geld per definitie. Deze specifieke rol bepaalt hun verantwoordelijkheid in het monetaire beleid van elk land afzonderlijk, en het is dan ook niet te verwonderen dat de overheid hen met een uitzonderlijke zorg omringt. De controle en de reglementeringen op deze instellingen kunnen zich inspireren op beschouwingen van zuivere monetaire politiek, zoals de beperking van de geldschepping, de controle op de kredietvorming, het in stand houden van het evenwicht van de betalingsbalans en van de binnenlandse prijzen. Daarvoor zorgt in ons land de Nationale Bank van België.

De bescherming van de spaarders lokt maatregelen uit die het onberispelijk beheer van de banken trachten te verzekeren. De Bankcommissie volgt daarom van nabij de liquiditeitspositie van de banken en houdt een oogje in het zeil op de veiligheid van hun operaties door tussenkomst van haar revisoren. Politieke beschouwingen in de brede zin van het woord hebben geleid tot de scheiding van de gemengde bank en een verzet tegen de bankconcentratie, teneinde de vat van de financiële groepen op het economisch leven in te dijken.

De niet geldscheppende instellingen - spaarkassen, verzekeringsmaatschappijen, gespecialiseerde instellingen, enz... - zijn onderworpen aan een discipline die meer bepaald het criterium van de bescherming van het spaarwezen in acht neemt en die aldus veeleer een sociale dan een economische inslag heeft. Dit is zeker waar voor de financiële organismen van de openbare sector die over het algemeen hun oprichting te danken hebben aan toen bestaande sociale noden: ontwikkeling van het spaarwezen, de financiering van de kleine ondernemingen, het begunstigen van de toegang tot de kleine eigendom, enz... In de mate waarin deze organismen hun oorspronkelijk werkdomein niet te buiten gaan en/of van een uitzonderingsregime kunnen genieten, blijft de mogelijkheid om hen in het marktsysteem in te schakelen, uiterst klein.

§ 1. De beleggingscoëfficienten.

De voorschriften terzake - t.t.z., op de beleggingsmodaliteiten der fondsen - treffen meestal op ongelijke manier de publieke en de private instellingen en zijn gewoonlijk strenger en meer genuanceerd voor de laatsten. Bezien wij even van naderbij de in voege zijnde wetteksten.

i) De Spaarkassen.

Twee verschillende wetgevingen regelen de beleggingsoperaties voor de spaarkassen: de ene heeft betrekking op de private maatschappijen, de andere op de A.S.L.K..

De eerste van deze wetgevingen heeft zijn basistekst in het K.B. nr. 42 van 15 december 1934.

Artikel 1, 1° (1) van dit besluit maakt de wet toepasselijk op alle "ondernemingen die gelddeposito's aanvaarden tegen interest-uitkering en die gebruik maken van de benaming "spaarkas" of iedere andere benaming waarin het woord "sparen" voorkomt, of die gebruik maken van inschrijvingsboekjes die door hun vorm of inschrijvingen kunnen vereenzelvigd worden met deze die door de A.S.L.K. worden uitgegeven".

In algemene termen uitgedrukt (2), mag een maximum van 40 % - in de vorm van voorlopige beleggingen - aangewend worden voor discontooperaties, voorschotten en deposito's. Deze deposito's kunnen geplaatst worden bij de N.B.B., de A.S.L.K., de N.M.K.N. en de private spaarkassen onderworpen aan het C.B.H.K.; ze mogen echter nooit in een bank belanden, uitgezonderd voor hun bedrijfskapitaal.

De overige 60 % van hun deposito's op minder dan 2 jaar zijn georienteerd naar staatsfondsen (minimum 40 %), hypothecaire leningen (maximum 40 %, met gebeurlijke schommeling tussen de 35 en de 65 %, al naargelang de omstandigheden en mits de toelating van het C.B.K.S.), deposito's bij de N.M.K.N. (maximum 30 %) en naar de private spaarkassen zelf (maximum 10 %). Ook hier komen de banken of andere private financiële instellingen niet op de lijst voor.

Voor de deposito's op meer dan 2 jaar worden geen percentages opgelegd. Het wetsontwerp nr. 356 (dat het in verval geraakte wetsontwerp nr. 981 herneemt) voorziet echter een

---

(1) De banken zijn niet aan het K.B. nr. 42 onderworpen, maar wel aan art. 1, 3°, van het K.B. nr. 185 van 9 juli 1935. In feite zijn er dus drie wettelijke regimes van toepassing op de spaardeposito's bij de private instellingen:
- K.B. nr. 42, art. 1, 1°.
- K.B. nr. 42, art. 1, 2° en de wet van 10 juni 1964 op het openbaar aantrekken van spaargelden.
- K.B. nr. 185, art. 1, 3° van 9 juli 1935.

(2) K.B. van 24 juni 1935, art. 11, veranderd door het K.B. van 22 oct. 1937, art. 1 en gepreciseerd door art. 2 van hetzelfde K.B.; art. 11 bis, ingeschakeld door K.B. van 4 dec. 1935, art. 1.

uitbreiding van het toepasselijk controlesysteem op alle spaargelden, in welke vorm ook, en inzonderheid op de uitgiften van kasbons en obligaties. Het voorziet eveneens een verruiming van de controlebevoegdheden van de Regering en van het Centraal Bureau.

Tenslotte mogen de private spaarkassen geen industriële waardepapieren aankopen, noch onder de vorm van aandelen, noch onder de vorm van obligaties.

Daar tegenover staat de wetgeving op de A.S.L.K.. Dit organisme werkt grosso modo met dezelfde middelen als de private spaarkassen. Nochtans is de wetgeving op haar beleggingen veel soepeler dan die van de private kassen. De wet van 16 maart 1865 tot oprichting van de Kas, bepaalt de verplichtingen in dit domein: zij somt de toegelaten beleggingen op, doch stipuleert geen percentagen (maxima en minima) zoals voor de private organismen. De A.S.L.K. is dus volledig vrij, binnen het kader van haar statuten, haar investeringen eigenmachtig te bepalen en te doen variëren zoals zij het wil.

Zij mag eveneens haar deposito's beleggen in obligaties (3), uitgegeven door belgische ondernemingen die gedurende ten minste 5 achtereenvolgende jaren al hun verplichtingen nagekomen hebben bij middel van hun gewone geldbronnen (een uitdrukking die nooit enige verklaring genoot !) of in obligaties, uitgegeven door ondernemingen die voortspruiten uit de omvorming van vennootschappen die dezelfde voorwaarden vervullen (4).

Tenslotte zijn de gemeentelijke spaarkassen (5) vrij te handelen zoals het hen belieft. Niet de minste reglementering belemmert hun werking. Deze kassen zijn echter van weinig belang: einde 1963 beheerden zij slechts een 300 miljoen frank.

---

(3) K.B. van 14 oct. 1937, art. 2,b.
(4) Geen enkele andere institutionele belegger geniet van deze regel.
(5) Er bestaan heden ten dage nog 2 gemeentelijke spaarkassen: deze van Doornik en deze van Nijvel.

ii) De banken.

De reglementering op de bankactiviteit is zeer ingewikkeld. Geen enkele financiële instelling was in België ooit het voorwerp van zulke controle. Wij zegden reeds waarom.

Sinds 1946 en dit tot in 1962 waren de banken verplicht 50 à 65 % (volgens de categorie tot dewelke de bank behoort) van hun deposito's tot op hoogstens 2 jaar te beleggen in staatsfondsen (6). Zij waren daarbij geconfronteerd met het feit dat een deel van deze staatswaarden een rente afwierp die generlei leek op de normale interestvoet die op de markt tot stand kwam. Het ging hier vooral om de schatkistcertificaten van het type "A", waarvan de interestvoet sinds de oorlog onveranderlijk op 1 15/16 % werd vastgesteld. Door besluit van de Bankcommissie van 21 december 1961 (staatsblad van 30 dec.) werd dit stelsel gewijzigd. Sindsdien waren de banken vrij iedere aanwinst van deposito's aan te wenden zoals zij dit zelf wilden, op voorwaarde een portefeuille van publieke fondsen aan te houden die overeenstemde met wat ze verplicht waren te bezitten voor het gemiddelde van de eerste 10 maanden van 1961.
Een jaar later, op 20 december 1962, werden deze schatkistcertificaten van het type A omgezet in een speciale lening die geleidelijk aan een rente van 3,50 % zouden opbrengen. Op 1 januari 1963 werd uiteindelijk het "plafond" zelf afgeschaft. Maar de oplossing gegeven aan het probleem van de certificaten A blijft nog onvolmaakt in zekere opzichten. Eerst en vooral wordt de omzetting van deze certificaten in een speciale lening met 5 jaar uitgesteld, en zelfs met 10 jaar voor de helft van de lening, t.t.z., ± 10 miljard frank. Vervolgens is de rentevoet van 3,50 % ver beneden deze die de markt zou bieden voor waarden waarvan de laatsten slechts na 30 jaar worden afgelost.

---

(6) Art. 11, K.B. nr. 185 van 9 juli 1935; art. 4 en 5, reglement op de bankcoëfficienten van 11 oct. 1949 (M.B. van 12 oct. 1949), veranderd door besluit van de Bankcommissie van 9 november 1957 (M.B. van 9 nov. 1957).

De dekkingscoëfficient, die oorspronkelijk bedoeld was als een technisch instrument om het grootste gedeelte van de vlottende schuld in de banken te huisvesten, om redenen van een hogere liquiditeit, werd langzamerhand volledig op de noden van de Schatkist afgestemd (6bis). De gevolgen op het economisch leven waren onverantwoord en de schrik van de overheid was ongegrond. Inderdaad, de banken financieren nu nog een enorm deel van het begrotingstekort, met dit verschil dat ze er nu voor betaald worden.

Door hetzelfde besluit van de Bankcommissie van 21 december 1961 werd eveneens de thesauriecoëfficient veroordeeld, en daarmee de schadelijke gevolgen die de daggeldmarkt daarvan ondervond. Dit coëfficient, dat van 29 januari 1946 dateert, verplichtte de banken op een ononderbroken manier een paar miljarden aan daggelden uit te lenen. Daar de kascoëfficient altijd ongewijzigd bleef (4 %) was hij niet als geldpolitiek instrument bedoeld. Hij werd daarentegen geacht de liquiditeit van de banken te vrijwaren en uit dien hoofde droeg hij een structureel karakter.

De solvabiliteitscoëfficient (7) die eveneens van 1946 dateert en de banken verplichtte een zekere verhouding tussen hun eigen middelen en het opvraagbaar passief na te leven, werd onlangs nog vervangen door de coëfficient van de eigen middelen (8). Hij heeft tot doel de waarborg van de deposant aan de kredietrisico's aan te passen. Daarom heeft de Bankcommissie een graduatie in de kredietrisico's opgesteld; aldus wordt de concentratie van grote risico's

---

(6bis) M. Masoin: Banque, monnaie, finances publiques. Voordrachten van het Studiecentrum voor het Bankwezen, boekje nr. 59, mei 1956.

(7) Coëfficient volgens dewelke de eigen middelen van een bank (kapitaal, reserves en overgedragen winst) moeten, van 2 tot 2 jaar, in verhouding tot het totaal van het opvraagbaar passief, hoger zijn dan/of gelijk blijven aan de hiernavolgende coëfficienten: 10 % voor regionale en gespecialiseerde banken.
7 % voor de banken met gemiddelde circulatie.
5 % voor de banken met grote circulatie.

(8) M.B. van 21 oct. 1965.

op een enkele klant vermeden. Dit coëfficient is nog in zijn "observatieperiode"; hij schijnt alleszins nog ruim geïnspireerd te zijn op historische gebeurtenissen. Indien een bank bij voorbeeld effecten op halflange of lange termijn in portefeuille houdt, komen deze, voor de berekening der risico's, tussen voor 75 % van hun bedrag. Wanneer de bank deze effecten endosseert, komen zij nog altijd voor 25 % in de berekening voor. Zelfs indien deze effecten door openbare instellingen - die nochtans van de staatswaarborg genieten - aan een bank worden geëndosseert, geldt ook hier nog de coëfficient van 75 %. Daar tegenover worden voorschotten en niet gewaarborgde dagleningen slechts voor 10 % van hun bedrag in aanmerking genomen.

Op 21 december 1961 maakte de Commissie eveneens de toepassing van een monetair reservecoëfficient bekend (9). De monetaire reserve bestaat uit een speciaal deposito bij de N.B.B. en wordt bepaald in functie van de monetaire en quasi-monetaire verbintenissen der banken.
De monetaire en quasi-monetaire verbintenissen worden onderverdeeld in drie categorieën:

1° De verbintenissen op zicht of op termijn van hoogstens 1 maand.

2° De verbintenissen op termijn van meer dan 1 maand tot hoogstens twee jaar.

3° De verbintenissen ingeschreven in bankboekjes.

Deze verschillende categorieën kunnen tegelijkertijd of afzonderlijk aan de reserveverplichtingen onderworpen worden, ten bedrage hetzij van hun globale volume, hetzij van hun eventuele aangroei, hetzij nog van een combinatie van deze twee. Zij mogen maximum 20 % bedragen voor de verbintenissen op zicht en op hoogstens 1 maand en maximum 7 % voor de termijndeposito's en de bankboekjes. Normaal blijft een beslissing inzake het opleggen van een reservecoëfficient slechts 3 maanden geldig.

---

(9) Gewettigd door M.B. van 21 dec. 1961 (B.S. van 30 dec. 1961).

Een uitvoeringsbesluit van 1 juli 1964 (B.S. van 13 juli) stelde een coëfficient vast van 1 % op de zichtdeposito's en deze tot op hoogstens één maand.

De invoering van een monetair reservecoëfficient loopt de kans niet de nodige doeltreffendheid te bezitten indien het niet van toepassing is op een aanzienlijk deel van de monetaire en eventueel de quasi-monetaire verplichtingen. Het Verslag Radcliffe en verschillende auteurs hebben erop gewezen dat de controle op de banken alleen, op dit gebied, ertoe bijdraagt de monetaire kringlopen te verleggen.

Daarbij komt dat in België, sinds enkele jaren, de quasi-monetaire verbintenissen een grotere betekenis hebben verworven, niet alleen door het feit dat hun volume geweldig is aangegroeid, maar voornamelijk door de verscherping van hun monetair karakter. Hun natuur van spaarfondsen stompt af, wegens onder andere de versoepeling van hun opvragingsmodaliteiten. De niet monetaire financiële instellingen zien hun monetaire verbintenissen snel aangroeien:

- zichtdeposito's in de private spaarkassen en in de verenigingen van de N.K.B.K..
- lopende rekeningen van de gemeenten en openbare instellingen bij het Gemeentekrediet van België.

Het onderscheid tussen monetaire en niet monetaire instellingen stompt dus langzaam af. Nochtans zijn de controlemaatregelen zeer verschillend al naargelang de instellingen. Daarom is het aangewezen de monetaire en eventueel de quasi-monetaire verbintenissen aan dezelfde verplichtingen te onderwerpen, ongeacht de sector of het organisme waar zij zich bevinden, en dit zowel op het vlak van de monetaire politiek (reservecoëfficient, opvragingsmodaliteiten, interesten), dan op het vlak van de verplichte beleggingen van deze middelen. Dit belet niet dat een reservecoëfficient zeer soepel zou kunnen zijn, globaal gezien en in zijn verschillende elementen. Dit zou toelaten een of andere categorie, volgens zijn belang, aan strengere maatregelen te onderwerpen, bij voorbeeld de deposito's in vreemde munten.

Tenslotte geldt het verbod voor de banken, industriële aandelen of obligaties te bezitten, andere dan deze uitgegeven door de banken zelf. Er werden terzake slechts 2 uitzonderingen van beperkte draagkracht voorzien: de banken mogen gedurende een maximum-termijn van 6 maanden aandelen en obligaties bezitten waarvan zij de uitgifte op zich genomen hadden; zij mogen gedurende 2 jaar eigenaar blijven van aandelen en obligaties om zich voor twijfelachtige of onbetaald gebleven schuldvorderingen te dekken (10). Doch ook hier zijn veranderingen aan de gang. Wij komen hierop terug in het derde hoofdstuk.

Nooit werd in ons land een financiële instelling aan dergelijke beperkende maatregelen onderworpen.

iii) De andere institutionele beleggers (11)

a. De hypothecaire ondernemingen: één en hetzelfde statuut is toepasselijk op alle vennootschappen (12) inzake de beleggingen van hun fondsen. De controle op hun activiteiten valt onder de bevoegdheid van de Minister van Economische Zaken.

b. Bij de kapitalisatiemaatschappijen (13) is eveneens één enkel regime van tel, en de controle wordt ook hier door de Minister van Economische Zaken uitgeoefend.

---

(10) Art. 14 van het K.B. nr. 185 van 9 juli 1935. Dit verbod slaat alleen op banken onder de vorm van naamloze vennootschappen, vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid en commanditaire vennootschappen op aandelen.

(11) Een diepgaande studie over het begrip en de klassering van de institutionele beleggers in België verscheen in La Revue de la Banque, nr. 2-3, 1964, van Dr. Favresse: "Les placements réglementés des investisseurs institutionnels".

(12) K.B. nr. 225 van 7 jan. 1936; K.B. van 30 juni 1936, art. 41, veranderd door K.B. van 17 maart 1962, art. 1; en art. 43.

(13) Zonder lotentrekking, de enige die in België toegelaten worden (wet van 25 juni 1937). K.B. nr. 43 van 15 december 1934; K.B. van 12 mei 1938, art. 27, veranderd door K.B. van 17 maart 1962, art. 1; en art. 27.

c. De levensverzekeringsmaatschappijen: buiten de private maatschappijen, die allen aan éénzelfde wetgeving onderworpen zijn (14), bezitten de A.S.L.K. en de Nationale Maatschappij voor de Kleine Landeigendom (15) elk een levensverzekeringskas. De controle op deze ondernemingen hangt af van het Ministerie van Economische Zaken. In tegenstelling met de private ondernemingen is de levensverzekeringskas van de A.S.L.K. aan geen enkele wettelijke bepaling onderworpen voor de belegging van haar wiskundige reserves.

d. De pensioenorganismen. Alle organismen die opgericht zijn ter uitvoering van de wetten op de Sociale Zekerheid met betrekking tot de pensioenen zijn aan wettelijke en reglementaire bepalingen onderworpen die moeilijk te classificeren zijn omwille van de vele veranderingen die aangebracht worden, zowel aan de basiselementen als aan de toepassingsmodaliteiten. Afgezien van de pensioenkassen ten bate van het personeel van openbare machten en van parastatale instellingen (16) kan men volgende groepen onderscheiden:

* Alle organismen, t.t.z., de A.S.L.K. en de aangenome instellingen die de titularissen van vrije beroepen verzekeren, zijn aan één en dezelfde discipline onderworpen (17).

* De instellingen ter verzekering van de bedienden, t.t.z., de A.S.L.K. en de aangenomen instellingen (18) hebben voor de belegging van hun reserves eenzelfde statuut, met uitzondering van de Nationale Kas voor Bediendenpensioen, die aan eigen voorschriften onderworpen is (19).

---

(14) Wet van 25 juni 1930; K.B. van 17 juni 1931, art. 28, veranderd door K.B. van 8 aug. 1935, art. 1 en 2; Besluit van de Regent van 30 maart 1948, art. 3 en K.B. van 17 maart 1962, art. 1 en 30.

(15) Ingesteld omdat de N.M.K.L. de terugbetalingen van haar leningen verzekert door middel van een levensverzekering waartoe zij de geldnemer verbindt. Art. 2 bis en 15 bis van de statuten van de N.M.K.L., gewijzigd door de K.B. van 26 juni 1947 en 16 feb. 1956.

(16) Waar de belegging v.d. reserves aan binnenreglementen gehoorzaamt.

(17) Wet van 31 aug. 1963 en besluit van 24 sept. 1963, art. 154 à 156.

* Het Nationaal Bureau voor arbeiderspensioenen beheert alleen de gelden in dit domein (20).

* Het Nationaal Fonds voor pensioenen aan mijnwerkers (21), de Hulpkas en de Voorzieningskas voor belgische zeelieden (22) en de Kas voor vrije verzekerden (23) zijn eveneens de enigen, elk in hun domein.

Sommigen van deze reglementen, namelijk deze met betrekking tot de parastatale instellingen, zoals de N.K.B.P., het N.F.M.P. en de H.V.B.Z., definiëren nooit - op zeer onvolledige wijze - de beleggingspercentages voor de fondsen die zij beheren. De bepaling van deze percentages wordt meestal bij K.B. overgelaten aan de beheerraden van deze instellingen, onder voorbehoud van de goedkeuring van de Minister van Sociale Voorzorg. De reglementen waaraan de private instellingen en de A.S.L.K. onderworpen zijn, zijn daarentegen zeer precies.

e. De verzekeringsorganismen voor werkongevallen: enkel de instellingen die met dit doel aangenomen worden, en de A.S.L.K. mogen tegen werkongevallen verzekeren (24). De A.S.L.K. ontsnapt

---

(18) K.B. van 29 juli 1957, art. 17, vervangen door K.B. van 20 aug. 1960, art. 4; art. 18, veranderd door de K.B. van 20 aug. 1960, art. 4, 11 april 1962, art. 2, en 31 oct. 1962, art. 16; art. 19 vervangen door het K.B. van 31 oct. 1962, art. 3.

(19) K.B. van 29 juli 1957, art. 15, veranderd door K.B. van 11 april 1962, art. 1.

(20) Deze functie werd vooraf vervuld door de Nationale Kas voor rust- en overlevingspensioenen; wet van 25 april 1963, betreffende de oprichting van een Nationaal Bureau voor arbeiderspensioenen.

(21) K.B. van 28 mei 1958, art. 14 en 15.

(22) K.B. van 24 oct. 1936, art. 11 à 13, vervangen door K.B. 16 maart 1957.

(23) Wet van 12 feb. 1963 en K.B. van 6 mei 1963, art. 19 en 21. Deze Kas wordt beheerd door de A.S.L.K.

(24) K.B. van 7 dec. 1931, vervangen door K.B. van 7 feb. 1958, art. 1; art. 14, vervangen door K.B. van 7 feb. 1958, art. 2; art. 30; art. 64, veranderd door K.B. van 23 maart 1939, art. 6. Zie eveneens de gecoördineerde wetten van 28 sept. 1931, art. 12.

f. De instellingen onder staatscontrole voor de verzekering van de burgerlijke verantwoordelijkheid moeten zich onderwerpen aan voorschriften die voor allen dezelfde zijn (25).

Het besluit voor de institutionele beleggers dringt zich op: de parastatalen uit de sector van de sociale zekerheid die we hier onderzochten, komen uit de bus met een statuut dat hen heel wat meer vrijheid schenkt inzake belegging dan dat dit het geval is voor de private instellingen; voor deze laatsten zijn de teksten zeer precies en heel wat strenger. Nochtans werken allen fundamenteel met dezelfde middelen en met dezelfde risico's.

iv) De statuten van sommige parastatale kredietinstellingen beperken doorgaans hun beleggingsmogelijkheden. Men heeft hier echter te doen met beperkingen die overeenstemmen met het doel waarvoor elk van deze instellingen opgericht zijn, en het valt nog te bezien of dit werkelijk een handicap zou zijn voor de expansiemogelijkheden in hun respectievelijk domein.

Wanneer men echter zou aannemen dat de parastatale financiële instellingen niet meer per sé aan hun oorspronkelijk doel moeten beantwoorden, dan ligt het probleem volledig anders. Dan zou men inderdaad de statuten van sommige van deze instellingen hoeven te herzien. De N.M.K.N. bijvoorbeeld mag enkel kredietoperaties op korte termijn afhandelen in bijkomende mate en binnen zekere perken (26). Een recente kamercommissie van Financiën

---

(25) K.B. van 14 november 1947, art. 13, vervangen door K.B. van 5 jan. 1955, art. 1; art. 14, vervangen door K.B. van 5 jan. 1955, art. 2, zelf veranderd door K.B. van 17 maart. 1962, art. 1.

(26) Art. 3 en 4 van de gecoörd. statuten van de N.M.K.N.. Het wetsontwerp nr. 356 voorziet aldus dat het woord "bijkomstig", in de statuten van de N.M.K.N., wegvalt; zodoende kan zij ook kredieten op korte termijn toestaan, onder voorwaarde dat ze fundamenteel op lange termijn gericht blijft.

heeft, bij het onderzoek van het wetsontwerp ter bestudering van het K.B. nr. 185 van 9 juli 1935 op de bankcontrole, zekere standpunten laten uitlekken. De N.M.K.N. vraagt de toelating om zuiver bankoperaties te verrichten, onder het voorwendsel dat het wetsontwerp in kwestie de investeringsmogelijkheden van de banken enigzins zou versoepelen.

Om partijdigheid te vermijden bij het zoeken naar een oplossing voor dergelijke problemen is het nodig globaal te oordelen, en niet onwetend te zijn van de economische en financiële veranderingen die ons land sinds een 40 à 50-tal jaren ondergaan heeft. Misschien ligt een redelijke oplossing voor de hand.

§ 2. Kredieten toegestaan in het raam van bijzondere wetten.

Sinds 1939 werden in België een serie wetten afgekondigd die de Staat - of een Fonds onder zijn controle - toelaten, kredieten met verlaagde rentevoet en/of de staatswaarborg, te verdelen. Het betreft hier vooral de wetten op de economische expansie:

- Het K.B. van 28 nov. 1939, betreffende de organisatie van de hulp aan nieuwe industrieën.
- De wet van 7 aug. 1953, betreffende de hulp voor de oprichting, de inwerkingstelling en de rationalisatie van industrieën en ambachtsondernemingen.
- De wet van 31 mei 1955, betreffende de hulp aan de bouw of de aankoop van industriële en ambachtsgebouwen.
- De wet van 10 juli 1957, betreffende de hulp voor de oprichting of de aankoop van industriële en ambachtsondernemingen, om de expansie te bevorderen en de werkloosheid tegen te gaan.
- De wet van 24 mei 1959, betreffende de uitbreiding van de toegangsmogelijkheden tot beroeps- en ambachtskredieten, ten voordele van de middenstand.
- De wet van 17 juli 1959, betreffende de instelling en de coördinatie van maatregelen ter bevordering van de economische expansie en de oprichting van nieuwe bedrijven.

- De wet van 18 juli 1959, betreffende de instelling van speciale maatregelen om de economische en sociale moeilijkheden in sommige streken te bekampen.

- De wet van 15 feb. 1961, ter instelling van een landbouw-investeringsfonds.

- De wet van 14 juli 1966, ter bevordering van de streekontwikkeling.

Tot 1959 vielen de kredieten door private instellingen verleend, buiten het toepassingsveld van deze wetten. Parastatale organismen, gewoonlijk de N.M.K.N., de N.K.B.K., het N.I.L.K., de A.S.L.K. en het Gemeentekrediet, waren de alleenverdelers.

De tegenstand die de private sector inzake investeringskredieten ondervond vanwege de N.M.K.N. is de laatste jaren al maar sterker geworden. De voorbereidende werken (27) van de wet van 10 juli 1957 op de economische expansie, leren ons dat de beheerraad van de N.M.K.N. unaniem de wens uitte om een amendement van de H. Lahaye te verwerpen. Dit amendement voorzag de inschakeling van de private financieringsorganismen met regionaal karakter bij de verdeling van deze speciale kredieten. Het amendement in kwestie werd verworpen, en dit op een ogenblik dat de N.M.K.N. ernstige moeilijkheden had om zich te voorzien in de nodige kapitalen.

Toen er in 1959 opnieuw sprake was de banken mee te laten werken aan de economische heropleving, was de reactie van de N.M.K.N. nog heviger (28). Om het Parlement te

---

(27) Senaat, zitting 1956-1957, nr. 349.

(28) Memorandum opgesteld de 11e maart 1959 door het directiecomité van de N.M.K.N., betreffende de tussenkomst van de depositobanken. Het document werd aan het verslag van de Kamer van afgevaardigden aangehecht, zitting 1958-'59, Parlementaire besch., nr. 162-10, blz. 44 à 47.

blinddoeken, schilderde dit organisme zijn toekomst zeer somber af: indien de banken toegelaten werden zou haar activiteit verminderen, haar specialisten en haar kapitalen werkloos worden, en zou zij binnen afzienbare tijd haar verbintenissen niet meer kunnen nakomen. Zoals men weet hield het Parlement hiermee geen rekening. Men weet eveneens hoe de feiten de stellingname van de N.M.K.N. belachelijk hebben gemaakt.

De banken werden dus aanvaard (29), maar hebben moeten wachten tot in 1959, daar waar de parastatalen automatisch aangeduid werden. Nochtans is de gelijkschakeling niet volledig:

- wanneer een private onderneming het krediet toekent, mag de staatswaarborg de 50 % van de overblijvende som niet overschrijden, na eventuele tegeldemaking van de waarborgen die de geldschieter genoot (30).

- de maximale interestvoet in rekening gebracht door de private instellingen, voor de berekening van de subsidie, is verplicht deze die toegepast wordt door de parastatale organismen (31).

§ 3. <u>De belastingen op het openen van kredieten</u>.

De kredietoperaties worden belast: met zegelrecht, registratierecht en andere. Doch, waar belastingen geheven worden is discriminatie mogelijk.

Nemen wij het <u>registratierecht</u>:

- wanneer bij voorbeeld een hypothecaire inschrijving genomen wordt (32) zal men aldus op de totale waarde van de inschrijving een belasting van 1 % betalen.

---

(29) K.B. van 1 dec. 1959.
(30) Art. 4, wet van 17 juli 1959; art. 7, wet van 18 juli 1959, veranderd door de arts. 1 en 4 van de wet van 14 feb. 1961.
(31) Art. 12 en 13, K.B. van 17 aug. 1959; art. 11 en 12, K.B. van 18 aug. 1959.
(32) Art. 87 en volgende, Wetboek van registratie, hypotheek en griffie.

- wanneer een akte vrijwillig aan de registratieformaliteit onderworpen wordt, om haar een wettige datum te geven, moet een vast recht van 100 F. worden betaald, tenminste indien de akte op geen andere wijze is belast (33); zo bij voorbeeld een pand op het handelsfonds of een landbouwprivilege genomen wordt is dit recht 0,50 % op de ingeschreven som (34).

Maar niet iedereen betaalt: de akten in der minne geschikt en in naam van/of ten gunste van publieke staatsinstellingen worden gratis opgetekend, op voorwaarde dat de onkosten wettelijk ten laste vallen van deze instellingen (35). Dit geldt vooral voor akten omtrent leningen, kredietopeningen of inpandgevingen, waarvoor de registratie door de wet niet is opgelegd, maar die vrijwillig ter optekening aangeboden worden om hen een wettige datum te geven en aldus de rechten van elke crediteur bij voorbaat vast te leggen.

De kredietopeningen worden ook aan een <u>zegelrecht</u> (van 2 F.) onderworpen. Zo voor:

- de akten die een lening of een kredietopening, door een "bankier" toegekend, vaststellen (36);
- deze die een inpandgeving vaststellen ten voordele van een bankier (36);
- de afbetalingsbewijzen van leningen, door een "bankier" afgegeven (37);
- de uittreksels van debiteursrekeningen, opgesteld door een "bankier" (39);
- de ontvangstbewijzen van handelseffecten ter discontering voorgelegd (37);

---

(33) Art. 11, Wetboek van registratie, hypotheek en griffie.
(34) Art. 88 en volgende, Ibidem.
(35) Art. 161, 1°, ibidem.
(36) Art. 11, 1°, Wetboek van zegelrecht.
(37) Art. 11, 2°, idem.
(38) Art. 11, 4°, ibidem.

Wij weten nu al dat de A.S.L.K., de kapitalisatiemaatschappijen, de private spaarkassen en het Bestuur der Postchecks niet bij de bankiers gerekend worden. Zodoende betalen zij ook de hierboven vermelde zegelrechten niet.

Tenslotte wordt een uitzonderingsregime op de honoraria van de notarissen voorzien ten voordele van sommige openbare financiële instellingen.

Zoals men weet geven leningen en kredietopeningen soms aanleiding tot notariële akten, bij voorbeeld wanneer zij vergezeld gaan van een hypotheek. Nu zijn de honoraria van de notarissen reglementair vastgelegd. Voor een lening, door reële of persoonlijke waarborgen gedekt, gaan de honoraria degressief volgens zekere schijven, van 1,25 % (schijf tot 200.000 F.) tot 0,04 % (schijf boven de 6 miljoen frank), met een minimum van 200 F. per akte (39). Voor kredietopeningen gaan de tarieven respectievelijk van 1,50 tot 0,04 %, eveneens met een minimum van 200 F. per akte (40). Een speciaal tarief is voorzien voor afschriften en uittreksels (40 F. per blad) en voor photocopieën (200 F., vermeerderd met de onkosten) (41).

Wanneer het C.B.H.K. leningen toestaat op minder dan 2 jaar en uitsluitend door hypothecaire schuldvorderingen gewaarborgd, dan worden de honoraria voor de verschillende schijven verminderd tot 0,50 en 0,02 % (42).

Overigens, wanneer de akte, het afschrift, het uittreksel of de photocopie afgeleverd worden op aanvraag van een publieke instelling, dan worden de honoraria, die het minimum overschrijden, met de helft verminderd (43).

---

(39) Art. 5, 6, 17/8 en 17/51, 1° van het K.B. van 16 dec. 1950 (B.S. 25-26-27 dec.)
(40) Art. 5, 6 en 17/53, idem.
(41) Art. 7, ibidem.
(42) Art. 6 en 17/51, 2°, ibidem.
(43) Art. 8, 1°, ibidem.

C. Ongelijkheden van algemene aard tussen de private en publieke financiële instellingen.

---

§ 1. Het controleregime en de coördinatie.

Zowel de private als de publieke financiële instellingen zijn aan een wettelijk statuut en aan een controle vanwege de overheid onderworpen. Toen het probleem van de concurrentie in de jaren '50 de gemoederen opnieuw opzweepte, publiceerde de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven een uitgebreide nota over het financieringsmechanisme der investeringen en wijdde ettelijke bladzijden aan de mogelijke concurrentie tussen bedoelde sectoren (1). Over de voor- en nadelen van het toezicht van de overheid op beide partijen verklaarden de verdedigers der parastatalen het volgende:

"De parastatale instellingen hebben af te rekenen met bepaalde nadelen welke uit hun statuut zelf voortvloeien. Zij dienen rekening te houden met de administratieve richtlijnen, welke door de bekommernis van de Staat, om de doelstellingen van zijn beleid te verwezenlijken, worden ingegeven, maar waarvan dikwijls blijkt dat zij niet erg overeen te brengen zijn met de snelle afwikkeling van de kredietverrichtingen. De privé-banken kunnen vrij handelen. Zij zijn meester over hun reglementen en over de richtlijnen welke zij volgen, wat leidt tot meer soepelheid in hun optreden en een grotere snelheid bij het treffen van beslissingen".

Wil men enige vergelijking maken tussen de controle uitgeoefend op beide sectoren, laat ons dan eerst onderzoeken aan welke controle de publieke sector niet onderworpen is. Daarbij stelt men vast dat in België de controle meestal uitgeoefend wordt met inzicht van de persoon of de instelling, en eerder onrechtstreeks op de activiteit die zij ontplooien. Zo komt het dat de publieke instellingen van het krediet niet aan de controle en

---

(1) Centrale Raad voor het bedrijfsleven en bedrijfsraden, informatieblad nr. 8, feb. 1958.

het wettelijk statuut der banken onderworpen zijn, zelfs indien zij, voor een deel van hun operaties althans, onder de wettelijke definitie vallen die aan deze laatsten gegeven wordt (2). De N.B.B. en het Muntfonds niet meegerekend is dit het geval voor het Bestuur der Postchecks, het Gemeentekrediet, de N.K.B.K. en haar aangesloten verenigingen, en het H.W.I.. Inderdaad, voor een deel van hun operaties vertonen deze organismen de eigenschappen van geldscheppende instellingen (2bis).

De openbare financiële instellingen ontsnappen eveneens aan de controle op de hypothecaire ondernemingen (3).

Tenslotte deelt de A.S.L.K. niet in de controle uitgeoefend op de private spaarkassen (4).

Er kan opgeworpen worden dat de parastatale instellingen niet noodzakelijkerwijze aan dezelfde controle als hun private soortgenoten moeten onderworpen worden, aangezien hun natuur zelf en een speciaal toezicht op hun activiteiten dit overbodig maken. Daar ze door de centrale overheid zelf opgericht werden en uit de aard van de zaak nauw met haar verbonden zijn, worden ze geacht min of meer automatisch de politiek van deze overheid te steunen of tenminste toch niet tegen te werken. Men kan dit terecht veronderstellen, doch hun controleregime wettigt dit optimisme niet. Het is zelfs niet denkbeeldig dat deze instellingen tegen de algemene politiek van de Staat zouden gaan handelen, zich hierbij beroepend op de hen verleende autonomie. Hun groot onafhankelijkheidsgevoel kwam reeds tot uiting bij de discussie

---

(2) Art. 1, al. 2, 1° van het K.B. nr. 185 van 9 juli 1935. Deze organismen zijn: de N.B.B., het H.W.I., de A.S.L.K., de N.M.K.N., het Gemeentekrediet, de N.K.B.K., het C.B.H.K. en het N.I.L.K.

(2bis) Dit is niet het geval voor de Postchecks.

(3) Art. 65, K.B. nr. 225 van 7 jan. 1936 en art. 1, K.B. van 10 sept. 1936. Deze organismen zijn de N.M.K.N., de discontokantoren van de N.B.B., de A.S.L.K. en de aangenomen vennootschappen voor arbeiderswoningen, het C.B.H.K.. Zij zijn evenwel onderworpen aan de controle op de hypothecaire operaties.

(4) Art. 26, K.B. nr. 42 van 15 dec. 1934.

en de stemming van de wet van 16 maart 1954, betreffende de controle op sommige instellingen van openbaar nut. De strijd was niet tevergeefs, want sommige posities bleven gehandhaafd. De N.B.B., de N.M.K.N., het H.W.I. en het Gemeentekrediet kwamen als overwinnaars uit de bus en werden nooit aan de wet onderworpen. Nochtans eist de N.M.K.N. de voordelen, die de publieke financiële instellingen genieten, voor zich op. De wet van 16 maart 1954 en de controle die zij voorziet zijn dus wel van toepassing op de A.S.L.K., de N.K.B.K., het N.I.L.K., het C.B.K.S. en de Nationale Delcrederedienst. Zij zijn allen gerangschikt in categorie "D", waar de controlemaatregelen zeer mild zijn en grotendeels fictief (5).

Sinds de inwerkingstelling van het K.B. van 18 dec. 1957, zijn alle categorieën van parastatalen verplicht een jaarlijks budget van hun operaties samen te stellen. Voor de financiële organismen is dit het werk van de beheersorganen. Dit budget wordt overgemaakt aan de voordijminister en de Minister van Financiën, zonder dat deze hun goed- of afkeuring mogen laten blijken. Hun budget bereikt nooit de wetgevende kamers. Zodoende kan dan ook moeilijk rekening gehouden worden met de inlichtingen die zij verschaffen.

Het Comité van Financiën en van het Budget waakt, voor de categoriën A, B en C, over hun inkomsten en uitgaven, "opdat ze de financiële politiek van de Staat niet zouden schaden". Het Comité heeft echter niets te zien in het budget van

---

(5) De instellingen zijn in 4 categoriën ondergebracht:
"A": omvat de openbare diensten met rechtspersoonlijkheid en beheerd buiten de traditionele administraties. Ze staan allen onder het hiërarchisch gezag van de bevoegde Ministers.
"B": omvat de instellingen die over een zekere autonomie beschikken en waarover de bevoegde Minister enkel een voogdij uitoefent. Hun actiemiddelen bestaan uit verplichte betalingen en toelagen.
"C": omvat organismen met een economisch karakter op basis van een vereniging van de Staat met andere publieke of private personen.
"D": omvat sommige financiële parastatalen.

de financiële parastatalen. Over de politiek van de Staat waken en oordelen ze dus zelf.

Rekenkundig zijn we even vrij als budgettair. Wettelijk is elke instelling verplicht zijn rekening samen te stellen op 31 december van ieder jaar en deze vóór 31 maart aan de voogdijminister en de Min. van Financiën over te maken, samen met een resultaatrekening. Voor de categoriën C en D zwijgt de wet van 16 maart 1954 omtrent de verplichting hun rekeningen aan het Renkenhof te onderwerpen (6). De statuten van alle publieke financiële instellingen voorzien echter dat ze dit wel doen. Deze bepalingen worden meestal met veel vertraging nageleefd. Daarbij beschikt het Rekenhof over geen enkele bevoegdheid om een instelling te dwingen zijn rekeningen tijdig voor te leggen of om meer inlichtingen te krijgen. De opmerkingen die het formuleert blijven gewoonlijk zonder gevolg, tenware dat de bevoegde Minister de moed bezat zelf het probleem aan te pakken. Waar de wet duidelijke taal spreekt, laat de uitvoering meestal te wensen over.

De controle op de parastatale kredietinstellingen wordt waargenomen door de Min. van Financiën. Voor deze taak beschikt hij over controleorganen die in feite de opdracht over nemen en de Minister geregeld een rapport over hun werkzaamheden moeten uitbrengen. Deze controleorganen zijn: (7)

- een regeringscommissaris en afgevaardigden van het Min. van Financiën (8).
- de revisoren (9).

De regeringscommissaris oefent een algemeen toezicht uit op alle beheersdaden van het organisme, terwijl de afgevaardigden zich

---

(6) Het Rekenhof is een emanatie van het Parlement, en werd opgericht door een decreet van 30 dec. 1830. Art. 116 van de grondwet omschrijft zijn taak. Zijn organieke wet dateert van 1846. Door de wet van 16 maart 1954 werd zijn bevoegdheid uitgebreid tot het domein der parastatalen.

(7) De Inspecteurs van Financiën zijn onbevoegd voor de controle op de categoriën B, C en D.

(8) Art. 9 en 10 van de wet van 16 maart 1954.

(9) Art. 13, idem. Hun attributen zijn vastgelegd in het K.B. van 9 april 1954.

tot het butgettair en financieel domein beperken. Beiden kunnen hun veto stellen en de beslissingen van het beheercomité lamleggen voor een beperkte tijd, indien de wet of het algemeen belang met de voet getreden wordt. Ook hier geniet de Categorie D van speciale bepalingen. Zo beschikt de regeringscommissaris slechts over 1 vrije dag om zijn veto te stellen, en de Minister over 3 of 8 dagen om er op in te gaan (10).

De revisoren zijn gelast op de geschriften controle uit te oefenen en ze juist en echt te verklaren. Een analoge functie is eveneens in sommige private instellingen voorzien, bij voorbeeld in de banken.

Of al deze organen de verwachte resultaten opleveren valt te betwijfelen, wanneer men hun organisatie even van naderbij beziet. In tegenstelling met wat de regel is voor de Inspecteurs van Financiën, zijn de functies van de regeringscommissaris en van de afgevaardigden slechts bijkomende functies, en verricht naast een andere administratieve hoofdfunctie. Zij krijgen of bewaren deze functie dikwijls om redenen van anciënniteit en hiërarchie. De traditie dat zekere ambtenaren zekere functies toegewezen krijgen, breekt of verzwakt de noodzakelijke verbindingen tussen de Minister en henzelf. Het "bijkomstige" dat op deze functie weegt, vermindert zijn belang; de discontinuïteit tussen hun hoofdfunctie en hun functie van commissaris of afgevaardigde maakt een doeltreffende controle onmogelijk. De kwaal werd ontdekt, maar niet verholpen (11). Voegt men daarbij de afwezigheid van een coördinerend orgaan en zelfs het algeheel ontbreken van enige verbinding tussen de verschillende commissarissen en afgevaardigden, dan begrijpt men allicht hoe de zaken staan

---

(10) Bij de parastatalen van categorie A, B en C zijn deze termijnen respectief 3 en 15 dagen.

(11) Het K.B. van 24 feb. 1954, betreffende het organieke kader van de administratie van het Budget voorzag, impliciet, inspecteurs van Financiën die enkel met de controle op alle parastatalen zouden worden belast. Dit is echter nooit gerealiseerd geworden.

en wat de wet in feite heeft bijgebracht. Men kan zich moeilijk van de indruk ontdoen dat de onafhankelijkheid van de openbare kredietinstellingen tamelijk gaaf is gebleven en dat de reactie van de uitvoerende macht zeer zwakjes is. Na zovele vruchteloze pogingen stelt de Regering - in het wetsontwerp nr. 356 - opnieuw voor, het probleem van de controle op de parastatale instellingen aan te pakken.

Op het gebied van de beleggingen van hun gelden werden voor alle parastatalen zekere regels voorzien. Zo ook voor de financiële. Deze moeten hun fondsen aanwenden op de manier die overeenstemst met de bepalingen die in hun statuten voorzien zijn en met het doel waarvoor zij zijn opgericht. Hun thesauriemiddelen moeten eveneens worden geplaatst zoals de wet en de uitvoeringsbesluiten het voorschrijven, maar hier zijn uitzonderingen mogelijk, en het geheel neemt toch een soepel aspect aan (zo treden zij evengoed als de private instellingen op de daggeldmarkt op). Zij genieten daarbij van deposito's en andere verplichte beleggingen van al de niet-financiële parastatalen, zoals reeds werd aangetoond.

Hun reserves en overschotten op de winst moeten op dezelfde wijze aangewend worden. De wet van 16 maart 1954 gaat echter niet zo ver als het ontwerp van het Belgisch Instituut voor administratieve wetenschappen, dat voorstelde hun winstoverschotten aan de Schatkist over te dragen.

Al deze maatregelen weerspiegelen de bezorgdheid van de wetgever <u>om de specialisatie van de openbare financiële instellingen (zoals trouwens van alle parastatalen) te vrijwaren</u>, en tevens te verhinderen dat niet gecontroleerde beleggingen de activiteit van deze organismen naar domeinen, andere dan deze waarvoor zij in het leven werden geroepen, zou overslaan. Indien deze instellingen vrij hun actiedomein zouden mogen bepalen, dan zou meteen hun reden van oprichting verdwijnen.

Wat de controle betreft, schijnt het verzet dus lonend te zijn geweest. Het schoentje wringt hem echter het meest op het vlak van de coördinatie en daar waar men van programmatie gewaagt.

De ontleningen van de openbare kredietinstellingen (en van de parastatalen in het algemeen) zijn aan de goedkeuring van de Min. van Financiën onderworpen. Zulk een maatregel is van kapitaal belang indien de Regering wenst een coherente kredietpolitiek te voeren. De kapitaalmarkt kan bij deze organisatie enkel baat vinden. Alle uitgiften van de openbare sector (de Staat, de ondergeschikte besturen, de autonome fondsen en organismen van de sociale zekerheid, de parastatale ondernemingen en de parastatale krediet- en spaarinstellingen) maken in die zin het voorwerp van een coördinatie uit.

Eerst en vooral is er de uitgiftekalender, die ter informatie en ter goedkeuring aan de Minister van Financiën wordt voorgelegd. Potentiële ontleners maken hun plannen over aan het Coördinatiecomité voor het Krediet (12), dat in de schoot van het departement van Financiën is opgericht. Dit comité stelt een lijst der uitgiften op die regelmatig herzien en aangepast wordt. De lijst bevat het bedrag van de verschillende uitgiften die elke instelling wenst te doen. Nochtans is dit systeem niet zeer ideaal want, zoals men kan verwachten, dikt iedere instelling het bedrag van zijn uitgiften geweldig aan uit vrees aan zijn vraag niet te zien voldoen. Dit vervalst natuurlijk de gegevens vanaf het begin. Zo bij voorbeeld, voorzag de lijst in december 1959 een beroep op de markt van 40 miljard, terwijl de N.B.B. de totale marktcapaciteit op 27 miljard schatte (13).

Anderzijds maken de rentevoeten van de uitgiften der parastatale kredietinstellingen het voorwerp uit van een

---

(12) Het Coördinatiecomité voor Krediet wordt voorgezeten door de algemene Secretaris van de Min. van Financiën. Afgezien van de algemene directeurs (Schatkist, Budget, Openbaar krediet), zetelen ook een vertegenwoordiger van de N.B.B. en een afgevaardigde van het Programmatiebureau. Wie wenst een uitgifte te doen, kan aldus voor dit comité persoonlijk zijn plannen voorleggen en verdedigen.

(13) A. Timmermans, Le marché des capitaux au service de la croissance économique, in Annales de Sciences Economiques appiquées, nr. 3, augustus 1962, blz. 262 en volgende.

coördinatie in de schoot van de Raad voor Kredietinstellingen(14). Sinds enkele jaren is dit de voornaamste bezigheid van de Raad geworden. Inzake voorlichting, raadpleging en verbindend orgaan is de activiteit van de Raad echter sporadisch gebleven omdat nergens voorgeschreven is dat hij bestendig moet plaatshebben. Tot in 1951 is hij bijna niet bijeengekomen. In alle geval kan men niet beweren dat hij werkelijk een coördinerende politiek heeft uitgewerkt. De Raad heeft geen administratieve en organische infrastructuur, beschikt niet over een secretariaat of een eigen studie- en documentatiedienst en heeft geen werkplan (15).

Onder de druk van de noodzakelijkheid hebben de N.M.K.N. en de N.K.B.K. aldus een akkoord bereikt om hun actiegebied beter af te lijnen. De N.M.K.N. en de A.S.L.K. handelen soms samen voor grote operaties. Ook de N.B.B. en de N.K.B.K. hebben overeenkomsten omtrent de werkzaamheid van de discontokantoren.

Het is nu een feit dat voor de privé-sector geen enkel coördinerend orgaan bestaat, alhoewel de Bankcommissie een onderneming kan vragen haar operaties eventueel uit te stellen, teneinde het evenwicht van de markt niet te storen.

Het weze klaar en duidelijk gezegd: de parastatale kredietinstellingen houden hartstochtelijk aan hun onafhankelijkheid en sommigen zien met lede ogen aan hoe deze soms gedrukt wordt. (16) Geen wonder dat de coördinatie als een last wordt beschouwd en soms ingeroepen wordt bij de concurrentie met de private instellingen. Hoe kan dan de idee van een programmatie ooit doordringen, indien de "natuurlijke medewerkers" van de Staat zelf in gebreke blijven ?

---

(14) Opgericht bij K.B. van 22 october 1937.
(15) Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en bedrijfsraden, informatieblad nr. 8, februari 1958.
(16) R. Vandeputte: "Quelques aspects de l'activité de la S.N.C.I.", Brussel, 1961.

§ 2. Belastingen...

a) Op de inkomsten.

Sinds de fiscale hervorming van 20 november 1962 worden nu ook de inkomsten van alle publieke instellingen belast volgens art. 24 en 36 van deze wet. Daarmee werd dan een einde gemaakt aan een uitzonderingsregime waarvan sommige financiële parastatalen genoten, onder andere, het N.I.L.K. (1), de N.K.B.K. en haar aangesloten kredietverenigingen (2), enz...

b) Zegelrechten.

Buiten de akten en geschriften waarvan vroeger reeds sprake was wordt nog een zegelrecht geheven op:

- de ontvangstbewijzen door een "bankier" aan een particulier afgeleverd, en die de afgifte van stukken of waardepapieren vaststellen, en omgekeerd (3).
- de schuldbewijzen van sommen aan toonder, getekend door een "bankier" (4).

Soms is het zegelrecht ook betaalbaar op akten en geschriften indien deze door particulieren uitgegeven worden of voor hen bestemd zijn. Met dit doel heeft de administratie de hoedanigheid van "openbare instelling" verleend aan de A.S.L.K., de N.K.B.K., het N.I.L.K. en het C.B.H.K. (5). Al deze instellingen zijn dus vrij van belasting onder andere voor:

- de akten, afschriften of uittreksels die het voorwerp uitmaken van een toelating of een goedkeuring, zoals voor de oprichting van gebouwen, het gebruik van uithangborden, enz... (6).
- de afschriften, uittreksels of bewijzen afgeleverd door de ontvanger van registratie en domeinen (7).

---

(1) Art. 22, K.B. van 30 sept. 1937.
(2) Art. 5, § 1, § 2 en § 3 van het K.B. van 2 juni 1956.
(3) Art. 11, 3°, wetboek van het zegelrecht.
(4) Art. 14, al. 3, 3°, idem.
(5) M.B. van 16 april 1951.
(6) Art. 8, 16°, wetboek van het zegelrecht.
(7) Art. 8, 21°, idem.

- de afschriften of uittreksels afgeleverd door de administratie, de provinciën, de gemeenten en de openbare instellingen (8).

Verder zijn ook niet aan het zegelrecht onderworpen, de getuigschriften, akten van bekendheid, volmachten, vergunningen, uittreksels uit de registers van de burgerlijke stand, afgeleverd aan de A.S.L.K. en de spaarkassen die afhangen van het C.B.K.S.(9).

c) Registratierechten.

Reeds voor het openen van kredieten en leningen hebben wij gezien hoe de openbare instellingen kosteloos de registratie van sommige akten konden bekomen. Dit geldt onder meer voor:

- De akten die voor de notaris voltrokken worden (10).
- De akten van verklaring of verkoop van eigendom en vruchtgebruik van in België gelegen gebouwen (11).
- De akten die de verhuring of onderverhuring vaststellen van in België gelegen gebouwen (12).
- De akten krachtens dewelke een overschrijving, een inschrijving, een schrapping of een kanttekening in de registers van hypotheeek of het landbouwprivilegie gevraagd wordt (13).

Zijn verder van de formaliteit en de onkosten van de registratie ontslagen, de getuigschriften, de akten van bekendheid, de volmachten en al hun afschriften voor rekening van de A.S.L.K. en de spaarkassen die afhangen van het C.B.K.S. (14).

Alle uittreksels of afschriften van deze akten zijn vrij van verzendingsrechten en van de onkosten die de gemeenteadministratie aanrekent voor hun aflevering (15).

De rechten op een eventuele wettiging (6 F. per wettiging) worden hun ook niet aangerekend (16).

---

(8) Art. 8, 22°, Wetboek van het zegelrecht.
(9) Art. 59, 45° idem.
(10) Art. 19, 1°, wetboek van registratie, hypotheek en griffie.
(11) Art. 19, 2°, idem.
(12) Art. 19, 3°, ibidem.
(13) Art. 29, ibidem.
(14) Art. 162, 29° en 164, ibidem.
(15) Art. 271, 272, 280, 1° en 288, ibidem.
(16) Art. 275 en 281, ibidem.

Het opzoekingsrecht (15 F. per document) geheven in de gerechtshoven voor het opzoeken van akten, rechtspraken, enz... geldt niet voor de aanvragen van de publieke instellingen (17).

Melden we tenslotte nog dat de publieke instellingen de registratierechten (gewoonlijk 2,50 %) niet betalen bij de oprichting of de samensmelting van vennootschappen (18), noch het vast recht van 100 F. in geval van verandering of verlenging van de vennootschap, noch de inschrijvingsrechten in het handelsregister (200 F., verminderd met de helft voor veranderingen) (19).

d) En tenslotte, de met zegelrecht gelijkgestelde taksen.

De publieke instellingen ontsnappen aan de jaarlijkse belasting op de verzekeringscontracten (20); zij betalen ook het recht van aanplak niet (20) (21).

De vrijstellingen op de overdrachttaks, de weeldetaks, de factuurtaks en de taks op de ondernemingscontracten ten voordele van de publieke instellingen zijn allen afgeschaft door de wet van 22 maart 1965.

e) Varia.

De wet gebiedt dat de aankoop of verkooporders van waardepapieren en deviezen enkel door wisselagenten en banken mogen aanvaard worden (22). Een bankier moet met dat doel een waarborg van 300.000 F. minimum storten bij de N.B.B. (23). De N.B.B., het H.W.I., de N.M.K.N., het Gemeentekrediet en de N.K.B.K. (24) zijn ontslagen van deze stortingen.

---

(17) Art. 276 en 282, wetboek van registratie, hypotheek en griffie.
(18) Art. 115 en volgende, idem.
(19) Art. 277, ibidem.
(20) Art. 176/2, 6°, wetboek van met zegelrecht gelijkgestelde taksen. De administratie heeft de hoedanigheid van publieke instelling verleend aan de A.S.L.K., de N.K.B.K., het N.I.L.K., het C.B.H.K.. Het Gemeentekrediet wordt aan de gemeenten gelijkgesteld en geniet eveneens van dit regime (art. 209, wetboek van met zegelrecht gelijkgestelde taksen - M.B. van 12 februari 1955).
(21) Art. 198, 1°, ibidem.
(22) Art. 75 en 78, titel V, Boek I, wetboek van koophandel.
(23) Art. 1, M.B. van 31 augustus 1935.
(24) Art. 3, ibidem; M.B. van 9 october 1935.

Ook in het wetboek van erfrecht genieten de publieke instellingen van voordelen. Zo bij voorbeeld worden schenkingen ten hunner voordele van de erfrechten ontslagen (25).

Tenslotte wordt de vermindering met de helft van de notarishonoraria, buiten de kredietopeningen en de leningen, ook nog in andere domeinen toegestaan, bij voorbeeld voor waarborgen, verhuringen, aankoop of verkoop van gebouwen, enz...

---

(25) Art. 55, wetboek van het erfrecht.

B E S L U I T.

oooooooooooo

De belgische financiële markt wordt sinds de tussenoorlogse periode gekenmerkt door een groeiende institutionalisatie: een steeds groter deel der financiële verrichtingen wordt afgehandeld door de tussenkomst van instellingen. De nivellering van de inkomsten en de voorkeur van de spaarder voor liquiditeit en zekerheid hebben deze tendens aangewakkerd. De ontwikkeling (voornamelijk van de "institutionele beleggers") en het uitbreidingsvermogen (territoriale decentralisatie) van de private instellingen enerzijds, en de oprichting van een stel parastatale kredietinstellingen anderzijds, hebben aldus de eenmaking van de markt gevoelig in de hand gewerkt.

Daarbij verkreeg elke instelling, - hetzij bij zijn oprichting, hetzij naar aanleiding van controlemaatregelen - een welbepaalde opdracht te vervullen: de specialisatie die daardoor ontstond was tweevoudig: zij werd doorgedreven op het vlak van de instellingen - in verband met de te financieren sector van de economie - en naar de looptijd der activa. De structuur van kredietverbrokkeling bleek de meest geschikte methode om aan de kredietnoden te voldoen, zonder gevaar voor verlies van de liquiditeit.

De wetgever heeft ervoor gezorgd dat de openbare kredietinstellingen (zoals trouwens alle parastatalen), van bij hun oprichting van een reeks voordelen - hoofdzakelijk van fiscale aard - genoten, ten opzichte van de private financiële instellingen. In zoverre echter dat de openbare instellingen aanvullend waren aan de private sector, en dat de concurrentie tussen deze twee sectoren uiterst marginaal bleef, kon er over deze handelswijze moeilijk een negatief oordeel geveld worden.

Sinds geruime tijd wordt in België, zoals in vele westerse landen, de tendens waargenomen die de traditionele demarcatielijn tussen de verschillende groepen van financiële instellingen langzaamaan teniet doet. Zowel bij de inzameling der fondsen, als bij de verdeling ervan, groeien de instellingen naar mekaar toe. De handelsbanken trachten hun klassiek domein uit te breiden door het inzamelen van deposito's met een spaarkarakter en door de uitgifte van effecten op halflange termijn. Alhoewel zij naar aanleiding van controleregime voornamelijk afgestemd zijn op het verlenen van kredieten op korte termijn, gaat een steeds groter deel van hun werkmiddelen naar leningen met een investeringskarakter. Het aanbod gedaan aan de spaarkassen bestaat traditioneel uit spaarfondsen; hun opvragingsmodaliteiten zijn echter zeer soepel, en daarbij trachten zij eveneens sommige vormen van zichtdeposito's aan te trekken. Hetzelfde geldt voor de parastatale kredietinstellingen die, alhoewel ze door de wetgever destijds voornamelijk in het domein van de kredieten op halflange en lange termijn geplaatst werden, er naar streven meer en meer deposito's met een zeer liquide karakter aan te trekken. Deze tendens wordt wel eens omschreven als een streven naar universalisme in tegenstelling met een afgebakende specialisatie. Het bundelen van krachten naar eenzelfde doel beoogt vooral het diversifiëren van de actiemiddelen in de schoot van iedere instelling. De concurrentie tussen de private en publieke financiële instellingen, die vroeger marginaal bleef, breidt zich daardoor gevoelig uit. Dit stelt meteen het probleem van de wettelijke en reglementaire concurrentievoorwaarden voor beide groepen van instellingen.

De hiatus tussen de nieuwe economische en financiële organisatie enerzijds, en het juridisch kader van een voorbije periode anderzijds, brengt veelal specifieke moeilijkheden met zich mee. De Schatkist heeft gedurende vele jaren beslag gelegd op een groot deel der bankdeposito's, hierbij gebruik maken van het regime der coëfficienten dat om een totaal andere reden werd ingesteld. Verschillende wettelijke bepalingen doen sommige fondsen

automatisch afvloeien naar de openbare instellingen, zoals bij voorbeeld de verplichte beleggingen van alle parastatale instellingen, het voorrecht van de staatswaarborg, de vrijstelling van de fiscale verplichtingen bij de uitgifte van kasbons en obligaties en het aantrekken van deposito's, en, meer algemeen, de vrijstelling van een reeks indirecte belastingen op de activiteit van deze instellingen. Het toekennen van voorrechten aan sommige organismen kan de toegang tot de markt voor andere instellingen ten zeerste bemoeilijken. Een politiek van bevoorrechte uitgiften of investeringen langs zekere instellingen om, is niet renderend, want tenslotte belemmert men de scheppende werking van het geheel der financiële markten; welnu, het is juist de harmonische werking van de financiële markten die de nodige fondsen vrijmaakt voor de financiering van de economische activiteit (1).

Het probleem werd ingezien en behandeld in het kader van de Commissie de Voghel (2). Er werd gepleit voor de afschaffing van de wettelijke en reglementaire ongelijkheden tussen de private en publieke financiële sector. Steunend op de bevindingen van de Commissie heeft de Regering een reeks maatregelen getroffen in die richting. Terzelfdertijd werd het probleem van de specialisatie van de financiële instellingen ten berde gebracht. Men stelt vast dat het gebrek aan soepelheid dat daardoor ontstaat, tot gevolg kan hebben dat sommige behoeften niet voldoende worden gedekt, dat sommige investeringprojekten zelfs worden prijsgegeven reeds vooraleer zij tot een effectieve vraag op de markt aanleiding geven, en zulks wegens gebrek aan aangepaste financieringsvormen. Het zou eveneens kunnen gebeuren dat relatief weinig productieve investeringsuitgaven vergemakkelijkt worden wegens toevloeiing van fondsen in sommige sectoren van de kapitaalmarkt.

In dit opzicht werden verscheidene oplossingen verdedigd. Wij komen hierop echter uitvoeriger terug in hoofdstuk III.

---

(1) J. Jussiant, Le vrai visage du marché des capitaux, in Voordrachten van het Studiecentrum voor het Bankwezen, boekje nr. 69, jan. 1959.

(2) Regeringscommissie voor de studie van de financiële problemen van de economische expansie, Ministerie van Financiën, 31 maart 1962.

HOOFDSTUK II: ECONOMISCHE ASPECTEN VAN DE CONCURRENTIE.

In dit hoofdstuk zullen wij trachten, op beknopte wijze, enkele fundamentele ontwikkelingen weer te geven betreffende:

- de structuur en de evolutie van de bedrijvigheid der bijzonderste financiële instellingen;
- de politiek der instellingen (prijspolitiek en dienstverlening).

In tegenstelling met de wettelijke en reglementaire ongelijkheden (vervalsingen van de concurrentie, die in Hoofdstuk I behandeld werden), zijn dit elementen die op een meer directe wijze door de concurrenten zelf bepaald kunnen worden.

A. De structuur en de evolutie van de bedrijvigheid der financiële instellingen (1).

§ 1. De inzameling der fondsen.

i) de deposito's op zicht en op hoogstens 30 dagen.

De deposito's op zicht en op hoogstens 30 dagen worden in België ingezameld door:

- de geldscheppende instellingen, t.t.z., de instellingen die over het monopolie beschikken van de "schepping" van een typische categorie financiële activa: het geld, dat als uiteindelijk betalingsinstrument dienst doet. Deze instellingen zijn: de N.B.B., de depositobanken, het Gemeentekrediet van België en de N.K.B.K., deze twee laatsten in de mate dat ze als geldscheppende instellingen optreden.

---

(1) Wij zullen, zoals voor Hoofdstuk I, de voornaamste categorieën van de ingezamelde fondsen en van de beleggingen achtereenvolgens onderzoeken.

- Het Bestuur der Postchecks, als louter girosysteem.
- De A.S.L.K. (2).

De N.B.B., het Gemeentekrediet, de A.S.L.K. en de N.K.B.K. zijn in feite niet belangrijk voor de inzameling van zichtdeposito's van de ondernemingen en de particulieren (3). Wel zamelen zij de zichtdeposito's in van de parastatale instellingen en van de ondergeschikte besturen. Voor de A.S.L.K. bedroeg dit einde 1965 reeds 5,7 miljard frs. en voor het Gemeentekrediet reeds meer dan 9 miljard.

Sinds 1962 echter opent de A.S.L.K. ook huishoudboekjes voor het publiek. Deze laten de klanten toe periodieke en toevallige betalingen te doen. Alhoewel de bedragen op deze boekjes in 1964 en 1965 respectief slechts 55,6 en 91,5 miljoen bedroegen, ligt hier wel een concurrentieveld open met de banken. De verrichtingen die deze boekjes toelaten kunnen vergeleken worden met de diensten die een particulier verkrijgt in een bank door zijn rekening-courant. Daarbij bedraagt de interestvoet 0,75 % (4) en zijn de verrichtingen kosteloos. De vraag kan gesteld worden welke de redenen zijn van deze nieuwe dienst. Hoopt de A.S.L.K. een volledig nieuw domein - dat buiten het spaar domein ligt - uit te baten, of beschouwt ze dit enkel als een bijkomende dienst die de klanten ertoe zal aanzetten hun overige spaaroperaties bij haar af te handelen ?

In feite zijn het dus het Bestuur der Postchecks en de depositobanken die zich het terrein verdelen. Hun tegoeden evolueerden als volgt voor de periode 1955-1965:

---

(2) Over de private spaarkassen konden geen preciese gegevens bekomen worden. Toch schijnt het dat ook zij sommige vormen van zichtdeposito's trachten in te zamelen.

(3) Voor de N.B.B. schommelt dit bedrag sinds een 10-tal jaren rond het half miljard; het Gemeentekrediet houdt sinds geruime tijd geen zichtdeposito's meer aan van de particulieren en de ondernemingen (zie jaarverslag, 1961, blz. 64). Einde 1965 beheerde de N.K.B.K. nog geen half miljard frs. aan zichtdeposito's van de ondernemingen en particulieren.

(4) Boven de 100.000 F. (sinds 1 oct. 1966) werpen zij geen rente af.

Tab. I: Zichtdeposito's van de particulieren en ondernemingen bij:
(in miljarden fr., einde periode)

	Postcheks.		Banken (op zicht en hoogstens 30 d., in B.F.)	
		1955 = 100		1955 = 100
1955	20,8	100,0	54,3	100,0
1960	26,9	129,3	61,1	112,6
1965	37,5	180,3	100,8	185,6

Bron: N.B.B. en Bankcommissie.

De gemiddelde jaarlijkse aangroei bedroeg aldus 6,1 % voor de Postchecks en 6,5 % voor de banken. Ook in absolute cijfers is de gemiddelde jaarlijkse aangroei voor de banken veel hoger dan voor de Postchecks: 4,65 miljard frs. tegen 1,67 miljard.

Vandaar dat het aandeel van de bankdeposito in de globale geldhoeveelheid geregeld stijgt. Van 1955 tot 1965 verhoogde dit percentage van 26,7 % tot 29,1 % (5).

Zo de procentuele aangroei van de tegoeden in de banken groter is dan in de Postchecks, dan schijnt de "populariteit" van hun lopende rekeningen evenwel kleiner. Deze populariteit wordt gemeten door de omloopsnelheid (6) van hun deposito's. Zij verliep als volgt voor de periode 1955-1965:

(5) Het scripturaal geld vertoonde over dezelfde periode een verschuiving van 42,5 % tot 45,0 % in de totale geldhoeveelheid, hetgeen erop wijst dat de neiging tot oppotting in biljetten langzaamaan verzwakt. De plaats van de N.B.B. als geldscheppende instelling vermindert dan ook regelmatig in het geheel der financiële tussenpersonen.

(6) De omloopsnelheid der zichtdeposito's in de banken en het Bestuur der Postchecks wordt berekend door de totale som der betalingen, te delen door de gemiddelde tegoeden in deze rekeningen gedurende dezelfde periode.

Tab. II: Omloopsnelheid van de deposito's op zicht in:

	Postchecks.	Banken.
1955	3,06	1,92
1960	3,04	2,06
1964	3,08	2,46
1965	3,30	2,48

Inderdaad, naar deze statistieken aantonen, zijn de deposito's in de Postchecks meer actief aangewend dan in de banken. Nochtans schijnen, over de bestudeerde periode, deze cijfers langzaam aan te convergeren.

Nu is het een feit dat de interestvoet (van 0,50 %) die door de banken toegekend wordt op hun zichtdeposito's, weinig of geen invloed heeft op het volume dat door de particulieren en ondernemingen in deze rekeningen aangehouden word De rentevoet (zoals trouwens deze van de A.S.L.K., het Gemeentekrediet en de N.K.B.K.) vertoont geen beweging. Hij wordt dus niet beïnvloedt door de ontwikkeling van de markt van het kortlopende krediet of door wijzigingen in de discontovoet van de N.B.B.. Meestal zijn zulke rentevoeten het gevolg van overeenkomsten. Zo voor de banken, die door tussenkomst van de B.V.B. reeds voor de oorlog overeenkomsten sloten omtrent de rentevoeten op deposito's op minder dan 1 jaar (7). Gezien zijn onbeweeglijkheid is deze rentevoet geen instrument van een conjuncturele monetaire politiek.

Het Bestuur der Postchecks (en de N.B.B.) daarentegen betaalt geen rente uit. Dit wordt echter ruimschoots vergoed door het feit dat hij over het voordeel van een franco briefwisseling beschikt. Het feit dat de banken tot voor kort verplicht waren hun klanten een zegelrecht van 2 F. per cheque aan te rekenen, werd aanzien als een belangrijke handicap tegenover het Postchecksysteem.

---

(7) De banken zijn in 3 categorieën onderverdeeld, die elk hun eigen tarief hebben. De rentevoet van 0,50 % geldt enkel voor de grote banken (basistarief).

In een recente studie (8) werd berekend dat de inkomenselasticiteit van de zichtdeposito's rond de eenheid schommelt, t.t.z., dat, als het B.N.P. met 10 % stijgt, het volume van de zichtdeposito's eveneens met ongeveer 10 % stijgt hetgeen de cijfers van tab. III uitwijzen. Dit resultaat werd reeds gevonden bij metingen in de V.S.A., hetgeen er zou op wijzen dat er in het geld geen schitterende toekomst verscholen zit, althans niet voor de financiële tussenpersonen, en voor zover zij een werkmiddel willen aantrekken waarvan het volume aanzienlijk hoger stijgt dan het B.N.P.

Tab. III: Aangroei zichtdeposito's en B.N.P.
(in miljarden franken)

	Zichtdeposito's en op het hoogst. 30 d. (part. + ondern.)		B.N.P. (m).	
		1955 = 100		1955 = 100
1955	73,9	100,0	459,9	100,0
1965	133,4	180,5	837,0	182,0

Laten wij er ten slotte op wijzen dat in 1965 de deposito's op zicht en op hoogstens 30 dagen in de banken slechts 29,1 % van de totale geldhoeveelheid bedroeg (t.t.z., ongeveer 65 % van het scripturaal geld in omloop). Vandaar de noodzakelijkheid de monetaire controle uit te breiden tot alle instellingen die monetaire middelen aantrekken.

ii) Termijndeposito's en inlagen op boekjes. (1)

De termijndeposito's en inlagen op boekjes worden in België ingezameld door:

(8) W. Jansens, Meting van de Inkomens en interestgevoeligheid van bepaalde financiële activa, Voordrachten van het studiecentrum voor Bank- en Financiewezen, boekje nr. 114, 15/5/'66.

(1) Het overgrote deel der termijndeposito's wordt aangehouden hetzij door de ondernemingen, hetzij door personen die een commerciële of industriële bedrijvigheid uitoefenen. Inlagen op boekjes daarentegen behoren grotendeels aan de particulieren toe.

- de depositobanken,
- de private spaarkassen en de A.S.L.K.
- de andere financiële instellingen (waaronder voornamelijk het Gemeentekrediet, de N.M.K.N. en de N.K.B.K.).

De in deze categorieën getelde verplichtingen geven de omvang van de quasi-monetaire liquiditeiten weer. Deze tegoeden schijnen een stijgend deel van het nationaal spaarwezen uit te maken. Volgens berekeningen van de A.S.L.K. is het aandeel van de quasi-monetaire liquiditeiten in het totaal van het nationaal spaarwezen, gestegen van 11 % voor de periode 1950-1955 tot 21 % voor de periode 1960-1965.

De gevolgen die deze ontwikkeling meebrengt voor de structuur en de orientering van de besparingen, vooral dan voor de aandelenfinanciering, zijn meer dan eens het onderwerp van discussie geweest. Maar de geweldige uitbreiding toont aan dat deze categorie van spaartegoeden een zeer grote aantrekkingskracht uitoefent op het publiek, vooral omwille van zijn grote veiligheid en zijn hoge liquiditeit (2).

Tab. IV: Spaartegoeden en termijndep. van de ondernemingen en partic. (3).

	jaarl. gemidd. aangroei in % (1950 - sept. 1966)	uitstaand bedrag sept. 1966 (in miljard F.)
banken	13,6	108
A.S.L.K.	8,5	115
Private spaarkassen	15,8	60
andere fin. inst.	27,0	17 *
TOTAAL	11,7	300 *

(*) schatting.

(2) De rentevoet van de spaardeposito's is 3 %, maar er is een getrouwheidspremie die tot 0,50 % is gestegen vanaf 1 dec.'64 (voor de A.S.L.K., het Gemeentekrediet en de private spaarkassen). Rekening houdend met het fiscaal statuut (vrijstelling van elke voorheffing tot 5.000 F. jaarlijks inkomen) betekent dit een zeer hoog rendement voor een relatief liquide belegging.

(3) Weekberichten van de Kredietbank, 21 jg., nr. 49, 24 dec. '66.

Van 1950 tot september 1966 is de jaarlijks gemiddelde aangroei van de termijndeposito's en inlagen op boekjes in handen van de particulieren en ondernemingen, bij de banken en andere financiële instellingen, gestegen met 11,7 %, terwijl, over dezelfde periode het B.N.P. slechts een gemiddelde aangroei van 6% vertoonde.

Op het gebied van de spaarvorming in boekjes blijft de A.S.L.K. de bijzonderste instelling van het land. Einde 1965 beliep het tegoed in spaarboekjes van de particulieren ruim 106 miljard frs. Sinds 1962 trekt de A.S.L.K. ook termijndeposito's aan: einde 1965 bedroeg deze post reeds 5,7 miljard frs. De uitbreiding van de tegoeden bij de A.S.L.K. is echter bij deze van de banken en de private spaarkassen ver ten achter gebleven. De politiek van de banken en de spaarkassen die sinds geruime tijd gericht is op een actieve inzameling door het openen van nieuwe agentschappen en burelen hebben hierin zeker een grote rol gespeeld.

De expansie van de banken is echter de merkwaardigste, omdat ze gepaard gaat met sommige structuurveranderingen. Indien de banken, vooral de laatste jaren, een geweldige uitbreiding van hun werkmiddelen hebben gekend, dan is dit te danken aan de grote vooruitgang van hun termijndeposito's en van de bankboekjes.

Van 1955 tot 1965 (einde periode) was de totale jaarlijkse aangroei van alle bankdeposito's gemiddeld 11,04 miljard frank, hetzij een percentage van 9,27 %.

De gemiddelde jaarlijkse aangroei bedroeg aldus van 1955 tot 1965 voor de verschillende rubrieken:

- voor de zichtdep. (en op hoogstens 30 d.) 6,8 %
- voor de termijndeposito's 14,8 %
- voor de bankboekjes 15,5 %

Deze ontwikkeling is de voortzetting van een evolutie op lange termijn die de structuur van de bankmiddelen fundamenteel wijzigt. Zij bevat veelvuldige gevolgen voor de actieve operaties die met deze middelen kunnen gerealiseerd worden.

Indien einde december 1950, de zichtdeposito's (en op hoogstens 30 d.) niet minder dan 78,2 % (hetzij 42 miljard) van het totaal van de bankdeposito's uitmaakten, dan is dit cijfer op onze dagen (einde 1965) teruggevallen op 56,2 %.

Daar tegenover stijgt het aandeel van de termijndeposito's en de boekjes van respectief 11,0 % en 10,8 % in 1950 (hetzij globaal van 21,8 %) tot 22,5 % en 21,2 % in 1965 (hetzij globaal tot 43,8 %).

Op einde december 1965 bedroeg het totaal van de termijndeposito's aldus 42,6 miljard frs., tegenover 5,9 miljard op einde 1950, en dat van de bankboekjes 40,2 miljard tegenover 5,8 miljard.

Deze evolutie wordt niet enkel duidelijk voor de belgische banken; zij toont zich eveneens in andere landen. Volgende tabel, die de evolutie van de structuur der banken in de E.E.G. weergeeft, toont dit zeer duidelijk aan:

Tab. V: Samengevoegde balans van de banken in de E.E.G. (3)

(in miljarden franken)

	juni 1955	%	juni 1965	%	1955 = 100
zichtdep.	579	64,8	1453	53,7	251
termijndep.	153	17,1	564	20,8	368
spaarboekjes.	120	13,4	520	19,2	434
oblig. + kasb.	42	4,7	171	6,3	410
TOTAAL	894	100,0	2708	100,0	303

iii) De uitgifte van kasbons en obligaties.

De uitgifte van kasbons en obligaties is, voor wat de financiële tussenpersonen betreft, grotendeels het feit der parastatalen, en in mindere mate van de private finan-

(3) Grosfils M., Perspectives nouvelles de la fonction bancaire dans le marché commun, Revue de la Banque, Brussel, 30e jg., nr. 6, 1966, blz. 652-670.

ciële instellingen (spaarkassen, hypotheekmaatschappijen en de banken).

Het grootste deel van de nieuwe uitgiften wordt echter opgeslorpt door de Schatkist, samen met de parastatale bedrijven, de ondergeschikte besturen en de instellingen van de Maatschappelijke Zekerheid.

Tab. VI: openbare uitgiften van obligaties van de overheid (nettobedrag).

(Miljarden franken)	1959	1964
Staat (dir. schuld)	12,3	7,9
Zelfst. fonds. en M.Z.	4,7	8,7
Parast. kredietinstel.	7,1	3,0
Lag. overheid en Gemeentekr.	4,2	5,1
Parast. bedrijven	4,2	- 0,1
TOTAAL openbare sector	32,5	24,6

Bron: N.B.B.

De industriële en commerciële (niet-financiële) ondernemingen geven doorgaans nog weinig obligaties uit. De enkele grote ondernemingen, die onmiddellijk voor het publiek openstaan, (1) buiten beschouwing gelaten, verkiezen zij zich te wenden tot de gespecialiseerde kredietinstellingen en de banken voor de financiering van hun investeringen. In 1959 en 1964 bedroegen de openbare uitgiften van alle private instellingen 2,2 en 2,6 miljard fr. tegenover respectievelijk 32,5 en 24,6 miljard fr. voor de overheidssector.

(1) Een groot deel van hun uitgiften wordt gewoonlijk onderhands opgenomen door de institutionele beleggers.

Tab. VII: Uitgiften van oblig. en kasb. van de particul. sector.
(miljoenen franken, nettobedrag)

	1959	1964
openbare uitgiften.		
spaarkas. + andere fin. instellingen.	1192	1262
banken (2)	235	- 52
niet-financiële	1427	1425
TOTAAL	2241	2635
onderhandse.		
fianc. instel.	36	365
niet-financ.	2575	1434
TOTAAL	2611	1799

Bron: Bankcommissie.

Deze evolutie in de uitgiften van de particuliere ondernemingen is grotendeels te wijten aan het feit dat de obligatieleningen uitgesloten worden van elke rentesubsidie of waarborg die de Staat, in het raam van de wetten op de economische expansie, wel toekent aan kredieten op halflange en lange termijn die door de banken en de parastatale kredietinstellingen verleend worden (3).

Buiten het feit dat de ondernemingen aldus ten allen tijde zich de nodige fondsen kunnen aanschaffen, bieden deze kredieten het voordeel zeer soepel te zijn (er wordt een afbetalingsplan opgesteld, dat aangepast is aan de progressieve rentabiliteit van de nieuwe investering en dat rekening houdt met de

(2) De uitgifte van kasbons en obligaties is doorgaans "on tap" voor wat de financiële instellingen betreft. Zij geven weinig effecten uit die onderhands worden opgenomen.

(3) De electriciteitsmaatschappijen en de grootwarenhuizen kunnen van de beschikkingen van deze wetten niet genieten; daarom vindt men bij hen nog de grootste bedragen van obligatieuitgiften.

reële mogelijkheden van de aflossing van de schuld door de debiteur). Zij bieden het voordeel dat de onderneming ontsnapt aan de risico's die aan een openbare uitgifte verbonden zijn (vandaar dat onderhandse obligatieleningen nog veel benut worden). Anderzijds kunnen deze kredieten de financiële structuur van de ondernemingen in gevaar brengen, indien niet met mate op deze financieringsvorm beroep wordt gedaan.

De instellingen van de openbare financiële sector zijn op dit gebied leidinggevend; hun kredieten worden doorgaans gefinancierd met het produkt van de uitgifte van kasbons en obligaties. Het totale encours van deze effecten beliep:

- bij de N.M.K.N. (grotendeels bestemd voor kredieten aan de handel en nijverheid): 54,9 miljard fr., einde 1965.
- bij het Gemeentekrediet (voor de financiering van de ondergeschikte besturen en openbare werken): 62,6 miljard fr., einde 1965.
- bij de N.K.B.K. (voor kredieten aan de middenstand): 6,1 miljard fr. einde 1964.
- bij het N.I.L.K. (voor kredieten aan de landbouw): 5 miljard fr., einde 1964.
- bij het C.B.H.K. (voor financiering van hypothecaire schuldvorderingen): 4,4 miljard, einde 1965.

De private spaarkassen hebben sinds de jaren 1950 hun obligatieschuld geregeld verhoogd; einde 1965 steeg dit encours tot meer dan 11 miljard, tegenover 2,2 miljard einde 1955 (4).

De depositobanken trachten sinds de jaren 1952-'53 hun langlopende middelen aan te vullen met de uitgifte van kasbons en zijn daarin ook gedeeltelijk geslaagd.

---

(4) Deze snelle stijging is te wijten aan het feit dat de laatste jaren nieuwe vennootschappen als spaarkassen werden aangenomen en die reeds vroeger obligaties en kasbons uitgaven.

Einde 1965 steeg hun encours reeds tot 11,4 miljard fr. Het aandeel van de kasbons in het totaal van hun actiemiddelen stijgt dan ook regelmatig:

1953	1957	1963	1965
2,8 %	5,8 %	7,0 %	5,7 %

De uitgifte van deze effecten heeft voor gevolg dat de banken, op onze dagen, beschikken over een enorm volume aan stabiele middelen:

	1953	1960	1965
Termijndep., bankboekjes, kasbons en oblig. (in % van het totaal)	27,5	39,4	46,9

Dit fenomeen is niet eigen aan de belgische banken, maar wordt eveneens vastgesteld in verschillende europese landen (zie Tab. V).

De actie van matigheid die echter door de Bankcommissie uitgeoefend wordt is vooral gericht op de interestvoet die de banken toekennen. Dit, en de geweldige ontwikkeling van hun spaardeposito's (t.t.z., stabiele middelen aan relatief lage rentevoeten) had tot gevolg dat de uitgifte van kasbons de laatste jaren minder gestimuleerd werd; hun totaal encours stagneert en hun relatief belang vermindert.

§ 2. De verdeling der Kredieten.

Wij zouden, voor wat de verdeling der fondsen betreft, vooral de evolutie van de kredieten tussen de private en de openbare sector willen benadrukken en de rol die de banken op het gebied van de kredietverlening op halflange termijn vervullen.

In de mate dat de beperkende maatregelen en de concurrentie van de gespecialiseerde kredietinstellingen het toelieten, hebben de banken getracht hun kredieten aan de nijverheid uit te breiden door het toekennen van leningen op halflange termijn. In België blijft de tussenkomst van de N.M.K.N., de A.S.L.K. en het Gemeentekrediet veruit overwegend. De grootste banken hebben echter op dit gebied hun vroegere gewoonten doorbroken. Tot de jaren '60 hebben zij zich vooral afgestemd op het verlenen van kortlopende commerciële kredieten: disconto- en acceptkredieten. Dit onder impuls van de monetaire autoriteiten die deze vorm van "self-liquidating" papier bijzonder hebben aangemoedigd. Het overgrote gedeelte van hun kredieten aan de particulieren en ondernemingen gebeurt nu nog onder deze vorm. Vooral de bankaccepten nemen hier een bijzondere plaats in, omdat zij gebruikt worden bij de financiering van de buitenlandse handel. Het belang van deze financiering is duidelijk: ongeveer 40 % van de nationale industriële productie is voor de uitvoer bestemd. Anderzijds hangt België af van het buitenland voor de quasi totale voorziening van grondstoffen en voor een deel in voedingswaren en bewerkte producten. Een groot deel van de financiering gebeurt bij middel van bankaccepten op 90 à 120 dagen. Het encours van deze accepten bedroeg einde 1965 ongeveer 25 miljard frank.

De tussenkomst van de banken voor investeringskredieten is zich vooral beginnen te ontwikkelen vanaf de jaren 1959, toen zij toegelaten werden aan de uitvoering van de wetten op de economische expansie deel te nemen.

Zij hebben aldus de activiteit der gespecialiseerde kredietinstellingen aangevuld. In het raam van deze wetten kenden zij tot einde december 1965 reeds voor meer dan 11 miljard aan langlopende kredieten toe.

De laatste jaren zijn de kredieten die aan de particuliere sector toegekend worden, steeds maar toegenomen, alhoewel de overheidssector de voornaamste afnemer blijft. In de jaren 1950 waren de verplichtingen opgelegd aan het merendeel der financiële instellingen van weinig belang. De economische groei was zeer traag, de investeringen waren niet zeer hoog en werden meestal door de ondernemingen zelf gefinancierd: het beroep op de financiële tussenpersonen was eerder gering. De economische expansie van de jaren '59 - '60 verhoogde het deel van het B.N.P. dat aan kapitaalvorming werd besteed. Dit cijfer steeg van 17 % tot 20 %. De langzame afbrokkeling van de winstmarges der ondernemingen heeft de mogelijkheid van zelffinanciering verminderd. Onder de druk van de noodzakelijkheid werden aldus verschillende reglementen afgeschaft die de kredietverlening aan de private sector tot dan toe hadden beknot.

Tab. VIII: Evolutie van de kredieten aan de publieke en priv. sector. (in % van het totaal)

	1957	1963
publieke sector	57,7	53,7
private sector	42,3	46,3
TOTAAL (in miljarden fr)	436,8	727,2

Deze evolutie heeft zich de laatste jaren voortgezet; de kredieten van de banksector geven dit gedeeltelijk weer:

	1962	1965
publieke sector	48,9	41,4
private sector	51,1	58,6
TOTAAL (in miljarden fr.)	188,6	277,7

In werkelijkheid wordt sinds 1962 het overgrote gedeelte van de nieuwe bankdeposito's onder de vorm van kredieten aan de private sector verleend. Deze tendens tekent zich eveneens af in de andere landen van de E.E.G.

Tab. IX: Samengevoegde balans van de banken van de E.E.G.

	juni 1955	%	juni 1965	%	1955=100
kr. publ. sector	208	19,6	332	11,5	159
kr. priv. sector	856	80,4	2424	88,5	283
TOTAAL	1064	100,0	2756	100,0	

Deze nieuwe tendens zet de banken aan nieuwe verantwoordelijkheden te nemen. Zij worden aldus meer en meer intiem verbonden met de economische beslissingen van de ondernemingen. Inderdaad, in tegenstelling met de discontokredieten, die vanwege de bankier slechts een formele controle vergen, gaat de kredietverlening voor de fabricatie van produkten, waarvan de verkoop niet verzekerd is, gepaard met grote risico's. Dit eist vanwege de bankier een grondig onderzoek omtrent het eventuele welslukken van dergelijke operaties. De noodzakelijkheid voor de bankier om tot een betere kennis van de onderneming te komen, verplicht deze laatste haar beheersmethodes te verfijnen; in dit opzicht zijn de banken eveneens "vernieuwers" in de echte zin van het woord.

B. De politiek der instellingen.

i) De rentepolitiek.

Het feit dat particulieren en ondernemingen beschikbare fondsen aan de financiële tussenpersonen aanbieden voor een min of meer lange periode hangt vooral af van:

- de interestvoet, t.t.z., de vergoeding van de belegging.
- de liquiditeit van de belegging.
- de zekerheid van de verrichting.

Het is dus normaal dat de financiële instellingen in de eerste plaats hun concurrentievoorwaarden op deze factoren zullen laten dragen. Het element "prijs" van een verrichting wordt echter niet zonder meer en vrijelijk door de instellingen zelf bepaald. Zoals op iedere markt en voor vele producten en diensten, wordt ook op de financiële markt het element "prijs" door invloeden van buitenuit gedeeltelijk vastgesteld. Wettelijke en reglementaire bepalingen, controleorganen, quasi-monopolie en zelfs de enorme bedragen van de staatsuitgiften ontrukken soms aan de markt de mogelijkheid een concurrentiële prijs te bepalen, in functie van de vraag en het aanbod.

a. De invloed van de N.B.B. De N.B.B. heeft tot opdracht de monetaire en kredietpolitiek te bepalen, onder andere door de manipulering van de discontovoet. Haar invloed op de rentevoeten is dus onbetwistbaar wanneer hij door formele banden is vastgelegd; hij kan ook een meer indirect karakter hebben, wanneer hij het gevolg is van de tussenkomst van de Bank op de geldmarkt in haar hoedanigheid van geldlener in laatste instantie of van het aandeel van de Bank in het vaststellen van sommige rentevoeten.

Aldus stelt de N.B.B. eigenmachtig de rentevoeten vast van:

- de discontovoet (voor geaccepteerde in een bank gedomicilieerde wissels en warrants), van de geviseerde accepten en

deze van de beleningen(1).

- de schatkistcertificaten op zeer korte termijn (max. 3 maand): de N.B.B. is met de uitkering op die certificaten en hun plaatsing op de markt belast. De rentevoet mag de discontovoet van de N.B.B. niet overtreffen.

Voor het ogenblik zijn geen rentevoeten nog op starre wijze met de discontovoet van de N.B.B. verbonden. Verschillende hervormingen stelden daaraan een einde, onder meer voor de rentevoeten van de schatkistcertificaten B en van het Rentenfonds (2) en van de rentevoeten die door de banken op de termijndeposito's in belgische franken verleend worden (3).

Sommige tarieven zijn, zonder reglementaire binding evenwel, gebaseerd op de discontovoet van de N.B.B. Dit is onder meer het geval voor de discontotarieven van het H.W.I. voor wissels die de Bank eveneens opneemt; zijn tarieven liggen tussen de rentevoet van het daggeld en de officiële rentevoet. Sedert 9 feb. 1961 werd de samenhang tussen de discontovoet van het H.W.I. en deze van de N.B.B. losser; terwijl vroeger het H.W.I. zijn rentevoeten slechts wijzigde volgens de kosten van zijn beroep op de bank, verandert het ze thans periodiek om rekening te houden met de evolutie van de rentevoet waartegen het daggeld opneemt. Dit schept echter afwijkingen met de rente van de niet geviseerde accepten, waarvoor het H.W.I. als makelaar optreedt, en die afhangt van de vraag en het aanbod.

De callgeldrente beweegt heden ten dage volgens de toestand van de vraag en het aanbod (4). Zij wordt

---

(1) De discontovoet is dus geen marktrente; hij is vooral representatief voor de richting van de geldpolitiek welke de overheid zal volgen, zowel qua betalingen met het buitenland als op het gebied van de nationale vraag.
(2) De rentevoeten waren deze van de discontovoet min 1/4 %.
(3) Voorheen, ne varietur, door de banken vastgesteld.
(4) Het feit dat voor de hervormingen van 1959 het H.W.I. en het Rentenfonds als enige vrager optraden, sloot elke notie van markt uit. De rentevoeten waren tenandere op een administratieve wijze vastgesteld.

evenwel nog beïnvloed door de beleggingen van het Rentenfonds (5) (als lener), die bovendien aan de beslissing van de Minister van Financiën en van de N.B.B. onderworpen zijn.

De op de certificaten van het Rentenfonds op de vervaldag betaalde rente wordt bij gunning vastgesteld met inachtneming van de toestand van de markt en van het beleid van het Fonds, dat zelf door de Minister van Financiën en de N.B.B. bepaald wordt. (De rente van de schatkistcertificaten B is gelijk aan deze van het Rentenfonds).

De door de banken op de termijndeposito's in belgische franken verleende rente wordt vastgesteld in gemeenschappelijk overleg tussen de N.B.B. en de B.V.B. in het raam van een gecoördineerde politiek en met inachtneming van de marktvoorwaarden, de stand van de betalingsbalans en het conjunctuurverloop.

De parastatale kredietinstellingen plegen overleg op het gebied van hun creditrente, inzonderheid in de schoot van de Raad van Kredietinstellingen, waarvan de Gouverneur van de N.B.B. het voorzitterschap waarneemt.

De N.B.B. oefent dus een invloed uit op de verschillende rentevoeten van de geldmarkt. Deze rentevoeten zijn belangrijk omdat zij een rechtstreeks incidentie hebben op de rentabiliteit der instellingen, onder meer omdat deze effecten ingekocht worden ten einde de thesauriemiddelen op rendabele wijze te beleggen.

In het raam van het dagelijks beheer van de verrichtingen van het Rentenfonds oefent de N.B.B. eveneens een invloed uit op de rentevoeten van de staatsfondsen (op langer termijn). De verbinding tussen de geld- en kapitaalmarkt is des te nauwer daar de invloed van het Rentenfonds op de kapitalisatievoeten in het algemeen zeer sterk is uit hoofde van het belangrijke bedrag aan staatsschuld.

---

(5) Sinds 1959 wordt het Rentenfonds bestuurd door een comite van 6 leden, waarvan 3 door de Min. van Fin. en 3 door de N.B.B. afgevaardigd worden.

Over het algemeen kan gezegd worden dat sinds de hervormingen van 1957 een werkelijke inspanning werd geleverd om het administratief karakter van sommige rentevoeten te doen verdwijnen. De terugkeer tot echte "marktprijzen" schijnt een weldoende invloed te hebben gehad op de soepele werking van het geheel der markten.

b. Sommige parastatale kredietinstellingen keren rentevoeten uit die leidinggevend zijn voor gans de markt en over het algemeen gevolgd worden door de private instellingen. Voorbeelden van dien aard zijn onder meer:

- de rentevoeten, toegekend door de A.S.L.K. op de bedragen ingeschreven in spaarboekjes. Sinds jaren bedraagt deze rentevoet 3 % en 2 %, al naargelang de ingeschreven sommen. De private en publieke instellingen stellen hun voorwaarden volledig af op deze van de Kas. De modaliteiten betreffende de liquiditeit van deze fondsen kunnen wel verschillen onder de instellingen (zie Hoofdstuk I), maar doorgaans zijn zij in de richting van een steeds toenemende liquiditeit en eenzelfde rentevoet voor steeds hogere bedragen. Niettegenstaande schommelingen op de markt van het kortlopende papier blijft deze rentevoet zeer stabiel. Hij schijnt zoiets te zijn als een "aangenomen" rentevoet waaronder men nooit, tenzij in zeer uitzonderlijke omstandigheden mag gaan (6).

- Voor de uitgiften van kasbons en obligaties heeft de Bankcommissie uitdrukkelijk gevraagd dat de rentevoeten die door de banken zouden worden toegekend, deze van de parastatale kredietinstellingen niet zouden overtreffen. Deze politiek wordt gewoonlijk door de grote banken gevolgd. Hetzelfde geldt voor de rentevoeten van de kredieten op halflange en lange termijn.

---

(6) Meer en meer wordt door de A.S.L.K. de nadruk gelegd op de rentevoet van 3,50 % en 2,40 % (basisrente + premie). De kas verdeelt ook regelmatig sommen op de spaarboekjes: zo bij voorbeeld de verdeling van 1 miljard frank ter gelegenheid van haar 100-jarig bestaan. Sinds 1 jan. 1967 werd beslist dat de banken eveneens een getrouwheidspremie zouden toekennen (van 0,20 %).

c. De positie van de Schatkist op de markt is deze van een bestendige ontlener. De vraag vertoont praktisch geen elasticiteit t.o. v. de rente. De Schatkist neemt dan ook elke beschikbaar aanbod op. Deze massale uitgiften beïnvloeden op hun beurt deze van de parastatale kredietinstellingen. Het feit dat het merendeel van deze instellingen niet over het zogenaamde "transformatievoordeel" beschikt, berokkent hen wel een zeker nadeel ten opzichte van de instellingen die kortlopend aantrekken en langlopend beleggen.

De - weliswaar onvolmaakte - concurrentie tussen de verschillende financiële instellingen is oorzaak van een zekere gelijkschakeling van de tarieven. De concurrentie is evenwel niet de enige kracht die een harmonisatie van de rentevoeten bewerkt. De creditrente die thans door de financiële instellingen van de overheidssector toegepast wordt, is het resultaat van beraadslagingen in de Raad voor Kredietinstellingen; de N.B.B. is in staat een ruimere coördinatie te verzekeren daar zij benevens de rol die zij speelt in de Raad, de rentevoeten van de termijndeposito's der banken in gemeenschappelijk overleg met de B.V.B. bepaalt. Ten einde een ongebreidelde concurrentie te vermijden zou een gecoördineerde actie op het gebied van de creditrentevoeten moeten uitgebreid worden tot andere instellingen. De concurrentie zou dan vooral gericht zijn op de debetrentevoeten. In alle geval schijnt men heden ten dage reeds tot een zeker evenwicht onder de instellingen te zijn gekomen.

ii) De dienstverlening.

In de mate dat de prijs van een product of een dienst om een of andere redenen door de concurrenten zelf niet vrijelijk kan bepaald worden (omwille van overeenkomsten, coördinatie, opgelegde verplichtingen, enz...) verplaatst de concurrentie zich op andere, meer indirecte gebieden: deze van de dienstverlening. Zulke "nevendiensten" hebben over het algemeen één kenmerk gemeen: zij zijn onmiddellijk op de klant afgestemd

(en betekenen dus een actieve politiek), maar kosten zeer duur. Ze brengen over het algemeen zware onkosten met zich mee die de winstmarges van de ondernemingen gevaarlijk kunnen drukken.

De verschillende instellingen die deposito's inzamelen hebben zich, vooral de laatste jaren, ingespannen om een steeds groter deel van het spaarvolume, dat de particulieren en de ondernemingen beschikbaar houden, naar zich toe te trekken.

Vooral de banken zijn bij het uitwerken van deze diensten zeer actief geweest. Zij hebben er in de eerste plaats voor gezorgd om het publiek zo dicht mogelijk bij de bank te brengen, door het openen van nieuwe kantoren en agentschappen (1).

Kantoren, agentschappen, burelen, enz... geopend door de banken.

	Aantal	deposito's (in miljarden frs.)	deposito's per kantoor... (in miljoenen frs.)	aantal inw. per kantoor...
1950	1.249	54	41	7.150
1955	1.586	79	49	5.900
1960	1.750	104	61	5.000
1965	2.279	190	86	4.150

Bron: weekberichten van de K.B., op. cit.

Sinds 1960 werden jaarlijks gemiddeld 110 nieuwe kantoren, agentschappen, burelen, enz... geopend. Einde 1965 bezat België aldus 2.297 bankagentschappen tegen 1750 op het

(1) Deze uitbreiding komt dan vooral vanwege de grotere banken (B.S.G.B., B.B., K.B.). Indien einde 1938 hun aandeel in het totaal van de actiemiddelen van het banksysteem 49,5 % bedroeg, is dit einde 1965 gestegen tot ongeveer 67 %. Zij bezitten eveneens ongeveer 80 % van de bankagentschappen, burelen, enz... Deze politiek van uitbreiding heeft een concentratie van het bankstelsel tot gevolg.

einde van 1960 en 1245 einde 1950. Zodoende is voor het ogenblik 1 agentschap beschikbaar per 4.000 inwoners, tegen 1 per 7.000 in 1950. België bezit aldus het dichtste net van bankkantoren ter wereld. Niettegenstaande dat zijn de banken er in geslaagd sinds 1950 het gemiddelde bedrag der deposito's per agentschap te verdubbelen, t.t.z., van 41 miljoen frank in 1950 tot 86 miljoen in 1965.

Ook de private spaarkassen openen nieuwe kantoren aan een versneld ritme. Op dit gebied echter zijn de openbare kredietinstellingen, tot voor enkele jaren althans, ver ten achter gebleven, mede door het feit dat zij konden beschikken over een aantal "wettelijke" kantoren die hen voor relatief weinig onkosten ter beschikking worden gesteld (zie Hoofdstuk I, blz.25 -26). In de mate echter dat de banken meer en meer in hun eigen werkdomein binnendrongen, zijn ook zij aan een actieve vestigingspolitiek gaan doen. Zo bij voorbeeld opende de A.S.L.K. 11 nieuwe agentschappen in 1964 en 17 in 1965, hetgeen het totaal van beschikbare kantoren op 1713 brengt, einde 1965. Zo bij voorbeeld stelt de A.S.L.K. sinds enkele tijd, de klant in de mogelijkheid spaaroperaties te doen buiten de openingsuren der postloketten; afgevaardigden van het postwezen bezoeken dan de klant aan huis en stellen hem in de gelegenheid dezelfde verrichtingen te doen als op het postkantoor tijdens de openingsuren.

Deze expansiepolitiek wordt op de voet gevolgd door een politiek van veralgemening der verrichtingen. Ieder instelling tracht een volledige gamma van actieve en passieve operaties voor de klant beschikbaar te stellen. Dit punt werd reeds uitvoerig behandeld.

Terzelfdertijd wordt aan de klant een aantal mogelijkheden gegeven die hem moeten toelaten sommige verrichtingen snel en zonder veel moeite af te handelen. Ook op dit gebied zijn de banken niet inactief gebleven. Zo bij voorbeeld stellen zij ter beschikking van de klant een reeks inlichtingen

(economische, financiële, fiscale, enz...) die door speciale afdelingen ingezameld worden en die voordien voor de bank alleen bestemd waren (interne dienst).

Zo werd in 1959 bij voorbeeld het systeem van de gewaarborgde cheque ingevoerd, waarbij een bank de uitbetaling van de cheque waarborgt voor zover hij een zekere som niet te boven gaat. In 1960 werd het systeem van de "doorlopende orders uitgewerkt, waarbij de bank, voor rekening van de klant de regelmatige betaling van sommige rekeningen op zich neemt. Sinds 1965-1966 is het mogelijk, zonder voorafgaand telefonische inlichtingen te nemen, een cheque te innen in een ander agentschap van de bank, dan dat waar hij getrokken werd.

Tenslotte is op het gebied van de publiciteit heel wat vooruitgang gemaakt. Vooral de parastatale kredietinstellingen hebben de laatste jaren de pers en andere communicatiemiddelen (bij voorbeeld TV-uitzendingen onder leiding van het Gemeentekrediet) actief beginnen aan te wenden, en dit niettegenstaande hun statuut van openbare instelling (2).

In de mate dat de rentevoeten op de financiële markt meer en meer eenvormig worden voor alle instellingen, groeit het belang van de bijkomende diensten in het geheel van de concurrentiepolitiek.

---

(2) Vandeputte, R. Quelques aspects de l'activité de la S.N.C.I., Brussel, 1961, blz. 68-70

Besluit.

De plaats en de groei van de verschillende groepen van financiële instellingen is zeer verschillend. Indien men de verplichtingen tegenover de particulieren en de ondernemingen als criterium neemt, ziet men dat het aandeel van de banken op ongeveer 1/5 van het totaal komt, met een lichte tendens tot verbetering in de laatste jaren.

De groei van de gespecialiseerde kredietinstellingen en de spaarinstellingen (vooral dan van de private spaarkassen) schijnt groter te zijn dan deze van de banken en van de andere financiële, niet monetaire, instellingen.

Verplichtingen van de fin. instel. t.o.v. particul. en ondernemingen. (in miljarden franken; in % tussen haakjes)

	mon.instel.	waarvan banken.	openbare kr.instel.	spaar-kassen	verzeker. + pensioen	totaal.
1957	216,4	86,0	36,4	88,0	105,5	446,3
	(48,5)	(19,3)	(8,2)	(19,7)	(23,6)	(100,0)
1962	298,9	142,1	79,5	146,6	152,8	677,8
	(44,1)	(20,9)	(11,7)	(21,6)	(22,5)	(100,0)
1963	342,5	153,9	86,7	159,4	164,4	753,0
	(45,5)	(20,4)	(11,5)	(21,2)	(21,8)	(100,0)
1965	395,0	200,8	147,0	218,0	190,0	950,0
(*)	(41,5)	(21,1)	(15,5)	(23,0)	(20,0)	(100,0)

(*) Schatting.

Deze dispariteit in de ontwikkeling is gekoppeld aan de natuur der actieve en passieve verrichtingen. In de mate dat de instellingen exclusief monetaire middelen aantrekken of scheppen vermindert hun relatief gewicht in het geheel der instellingen. Dit is zeker typisch voor de Centrale Bank.

De quasi-monetaire liquiditeiten daarentegen kennen een zeer snelle uitbreiding, hetgeen voor de banken een nieuwe ontwikkelingspool betekent. De gespecialiseerde kredietinstellingen schakelen zich in een relatief nieuwe stroming in: de financiering van de ondernemingen door middel van langlopende kredieten. Onder de andere institutionele beleggers zijn het vooral de levensverzekeringen die een ruime ontwikkeling hebben gekend. De wetgever heeft de levensverzekering aangemoedigd, inzonderheid met de wetten van 8 maart 1951 en 10 november 1953, waarbij het onder bepaalde voorwaarden mogelijk is de levensverzekeringspremie van het belastbaar inkomen af te trekken. De vertraging in de aangroei van de passiva der pensioenfondsen in de jongste jaren is het gevolg van de tendens tot vervanging van kapitalisatiestelsels door omslagstelsels.

Hoofdstuk III: De organisatie van de concurrentie tussen de private en publieke financiële instellingen.

Uit hetgeen voorafgaat stellen wij vast dat het probleem van de concurrentie tweevoudig is: op korte termijn stelt zich de vraag van de wettelijke en reglementaire ongelijkheden tussen de openbare en privé-sector; op langere termijn, die van de eventuele uitbreiding van de tendens naar meer universalisme in de schoot van iedere instelling. Overigens zijn deze twee aspecten onderling verbonden.

In dit laatste hoofdstuk onderzoeken wij hoe de concurrentie het best kan worden georganiseerd, rekening houdend met de functie die het financieel apparaat te vervullen heeft bij de verwezenlijking van de doelstellingen van de economische politiek. De verschillende oplossingen die naar voren werden gebracht vinden wij terug in de voorstellen van de Commissie de Voghel. Wij onderzoeken hier hun eventuele toepassingsmogelijkheden in het licht van de huidige evolutie.

§ 1. De keuze van een oplossing: meer concurrentie onder de instellingen.

Toen de Commissie de Voghel op 31 maart 1962 het verslag over haar werkzaamheden aan de Regering voorlegde, bleek uit het onderzoek dat het objectief van een versnelde economische groei enkel bereikt kon worden ten koste van een gevoelige uitbreiding van de investeringsuitgaven. In het licht van deze vaststelling heeft zij de financiële aspecten van het vraagstuk onderzocht. In dit verband diende te worden nagegaan wat een meer harmonische werking van de financiële markten kon bijdragen tot de financiering van een groter investeringsvolume. Hier plaatst zich de vraag van de concurrentie tussen de ver-

schillende groepen van financiële instellingen. Alhoewel de Regering daaromtrent een grondig onderzoek gewenst had, heeft de Commissie zich beperkt tot algemeenheden. Nochtans heeft dit probleem aanleiding gegeven tot menige discussie: getuige daarvan zijn de bijlagen bij het Verslag. De voorzichtigheid die hierbij aan de dag wordt gelegd wijst ontegensprekelijk op de kiesheid van het onderwerp en op de moeilijkheid om tot een vergelijk te komen. De Commissie stelt dan ook verschillende oplossingen voor, zonder zelf stelling te nemen.

De volgende mogelijkheden werden onder ogen genomen:

- of wel zoveel mogelijk de specialisatie van de passieve en vooral van de actieve verrichtingen der financiële instellingen verzachten (t.t.z., een meer volkomen concurrentie);
- of wel de specialisatie behouden, onder voorwaarde van betere onderlinge betrekkingen tussen de instellingen;
- of wel een financiële programmering uitwerking om de nodige middelen vrij te maken ter verwezenlijking van de doelstellingen der economische programmering.

Deze drie oplossingen sluiten mekaar trouwens niet uit. In de voorstellen die zij verder uitwerkt houdt de Commissie rekening met deze mogelijkheden. In meer concrete termen, en voor de eerste oplossing, komt dit neer op het volgende:

i) Voor de private instellingen.

a. Wat de depositobanken betreft, werd voorgesteld de termijn voor het aanhouden van industriële aandelen en obligaties, bij het vast opnemen van openbare uitgiften, van 6 maand tot 3 jaar te brengen. De huidige termijn schijnt remmend te werken op de zin van het nemen van "nuttige risico's" die de banken bij hun medewerking aan de effectenemissies moeten leiden. Wanneer een uitgifte om conjuncturele of toevallige

redenen geen succes zou kennen; dan volgt daaruit dat de liquidatie van de effecten in sommige gevallen in ongunstige omstandigheden zou moeten plaats hebben.

Een recent wetsontwerp, dat reeds in de Senaat gestemd werd, brengt, voor wat de aandelen betreft, deze termijn op 1 jaar, met twee eventuele verlengingen van elk 1 jaar (1).

Obligaties mogen voortaan voor onbeperkte duur door de banken aangehouden worden (1). Inderdaad verschillen obligaties in weinig opzichten van kredieten op halflange en lange termijn; zij hebben daarbij het voordeel op de beurs verhandelbaar te zijn.

Zo kredieten op halflange en lange termijn zeer stabiel en bevorderlijk werken, vooral voor kleinere ondernemingen, kan deze techniek vrij vlug een werkelijk gevaar opleveren voor de solvabiliteit van de geldschieter en voor de terugbetaling van de openbare spaargelden die er in betrokken zijn (vooral indien de mobilisatiemogelijkheden beperkt zijn). De Bankcommissie heeft meermaals gewezen op de voorzichtigheid die deze operaties vergen.

De ontwikkeling tijdens de jongste jaren van de bankpassiva, bestaande uit minder beweeglijke middelen dan dadelijk opvraagbare deposito's biedt echter ruime mogelijkheden. De instelling van een coëffient van de eigen middelen tracht hierin een groter evenwicht te brengen (2). Overigens verhandelen de banken gewoonlijk hun papier met langere looptijd (boven de 5 jaar). Bovendien kunnen zekere vormen van samenwerking uitgewerkt worden tussen de banken en andere financiële instellingen die over geschikte middelen

---

(1) Parlem. doc., Senaat, zitting 1965-1966, nr. 89.
(2) Indien de kredieten op halflange en lange termijn aldus te vlug zouden oplopen, dan moeten, wegens de risico's eraan verbonden, de eigen middelen van de bank eveneens toenemen.

beschikken, met het oog op de financiering van het gedeelte van die kredieten dat een langere looptijd zou hebben.

Er weze tenslotte aan herinnerd dat in andere landen de tussenkomst van de banken in het domein van de langlopende kredieten heel wat groter is (3).

Over het aanhouden van aandelen voor beleggingsdoeleinden stelt de Commissie vast dat ook hier een zekere versoepeling van de bestaande wetgeving wenselijk is, op voorwaarde nochtans dat de banken deze beleggingen zouden financieren uitsluitend met behulp van de eigen middelen (4) en met inachtneming van de principes betreffende de liquiditeit en de solvabiliteit. Aldus mag de aandelenportefeuille een zekere quotiteit van de niet voor aankoop van gebouwen bestemde eigen middelen van de bank niet overtreffen. Bovendien zou geen enkele deelneming een quotiteit van het kapitaal van het bedrijf mogen overtreffen, ten einde een terugkeer tot het regime van de gemengde bank te verhinderen. Doch, op dit gebied zijn nog geen veranderingen in het zicht.

b. Om de private spaarkassen in de gelegenheid te stellen, meer direct betrokken te worden bij de financiering van de economische expansie, moet het toegelaten gamma van hun verrichtingen eveneens worden uitgebreid.

Praktisch verdelen zij voor het ogenblik hun werkmiddelen tussen de Schatkist, de openbare kredietinstellingen en de hypothecaire leningen. Zij maakten tot hiertoe weinig gebruik van de financiering van de verkoop op afbetaling. Wettelijk zijn zij toegelaten aan de uitvoering van de wetten van 17 en 18 juli 1959 deel te nemen, doch de meeste aanvragen die aan het Ministerie van Economische

---

(3) Het verslag Radcliffe heeft eveneens gewezen op de mogelijkheid en de wenselijkheid van deze tussenkomst.

(4) Terloops weze gezegd dat, vóór de inwerkingstelling van het K.B. van 9 juli 1935, de aandelenportefeuille der banken, op 2 uitzonderingen na, nooit werden gefinancierd bij middel van deposito's.

Zaken gericht werden, bleven zonder gevolg.

Zij wensen daarom:

- een portefeuille aandelen (5) en obligaties (6) aan te houden van belgische vennootschappen die tenminste sedert 5 opeenvolgende jaren aan al hun verplichtingen hebben voldaan met hun gewone middelen;

- deel te nemen in de gemeenschappelijke beleggingsfondsen (voor een max. van 7 % der deposito's), en aan de financiering van in België gelegen gebouwen (tot 10 % van de spaardeposito's);

- deel te nemen in de verlening van uitvoerkredieten op halflange en lange termijn in het raam van Creditexport;

- toegelaten te worden tot de markt van de toewijzingen van Rentefonds- en Schatkistcertificaten en mede te werken aan het verlenen van kredieten in het raam van de wetten van 17 en 18 juli 1959 en van 24 mei 1959.

c. Voor de verzekeringsmaatschappijen.

Volgens de Commissie zouden deze organismen, in het raam van art. 28, 7° en 9° van het K.B. betreffende het reglement van toezicht, moeten kunnen deelnemen in:

- de financiering van industriële investeringen door het toekennen van hypothecaire leningen op onroerende goederen of op industriële uitrustingen.

- de kredietverlening van de financiering van verkoop op afbetaling van industriële uitrusting.

- andere kredieten op halflange en lange termijn aan de industriële en handelsbedrijven.

Bovendien zou het maximum van 15 % op 20 % gebracht worden voor beleggingen in aandelen van

---

(5) Niet meer dan 5 % van de spaardeposito's; bovendien mag de belegging in één enkele waarde, 1 % van de deposito's niet overschrijden.

(6) Een bepaling waarvan de A.S.L.K. sinds lang geniet. Niet meer dan 20 % van de deposito's en max. 2 % voor de belegging in één enkele waarde.

belgische maatschappijen, waarvan 5 % in volledig nieuwe industrieën.

Bij de formulering van haar voorstellen blijft de Commissie zeer voorzichtig. Haar hoofdbekommernis, zoals deze van de Bankcommissie, blijft de zekerheid van de spaarder. Waar zij de nadruk legt op de inachtneming van de principes van de wetgeving van 1935, geldt dit zeker voor de kleinere banken. Wat bij voorbeeld de private en de hypotheekmaatschappijen betreft, vraagt de Commissie zich in fine af, of het niet beter zou zijn dat deze instellingen inschrijven op de uitgiften van de gespecialiseerde kredietinstellingen, liever dan hen de mogelijkheid te verlenen van een rechtstreekse tussenkomst.

De Regering heeft onlangs, in het wetsontwerp nr. 356, haar houding tegenover de wensen van de spaarkassen duidelijk gemaakt. Zij wijst erop dat in de huidige stand van zaken, deze instellingen niet bijzonder goed uitgerust zijn voor kredieten aan de industrie. Men is op dit gebied dan ook nog niet heel ver gevorderd, en het blijft gewoonlijk bij intenties.

In dit opzicht kan de vraag gesteld worden of bij voorbeeld het C.B.K.S., dat het best de evolutie van de spaarkassen van nabij kan volgen, niet over een grotere mogelijkheid tot beoordeling zou mogen beschikken. Inderdaad, beschikt het Bureau slechts over een marge van 10 % om beleggingen, andere dan deze door de wet voorgeschreven, toe te laten.

De Commissie heeft daarbij geen enkel voorstel gedaan aangaande de passivaverrichtingen van de private instellingen; zij houdt er zich bij de evolutie die zich voltrekt, vast te stellen; in het licht van deze vaststelling heeft zij concrete voorstellen gedaan voor de beleggingsmogelijkheden.

Wij menen te mogen besluiten dat er in principe geen opwerpingen dienen gemaakt te worden tegen een grotere differentiatie van de verrichtingen van de private instellingen, voor zover dit geen aanleiding geeft tot miskenning van de zekerheid van de spaarders en de solvabiliteit der instellingen. Discussies van ideologische aard worden daarbij het best vermeden indien men vlug tot een rationele oplossing van de problemen wenst te komen.

ii) Voor de openbare financiële instellingen.

De Commissie de Voghel heeft het doctrinaal probleem van de tussenkomst der parastatalen op de financiële markt niet behandeld; zij heeft geen enkel voorstel gedaan omtrent een eventuele uitbreiding van de passiva- of de activaverrichtingen van deze instellingen. Nochtans blijft de vraag gesteld.

Sommige meningen, die vooral gedeeld worden in de private sector, dringen er op aan dat de openbare instellingen zo weinig mogelijk zouden tussenkomen op de markt; dat hun verrichtingen bij het strikt noodzakelijke zouden blijven, en dat deze instellingen zouden verdwijnen eens dat het doel waarvoor zij werden opgericht bereikt is. Theoretisch gezien kan dit wel gewenst zijn.

Doch, om verschillende redenen schijnt deze oplossing, in België althans, enigzins buiten de mogelijkheden te liggen. Sommige van deze instellingen zijn sinds lang op de markt aanwezig en hebben er reeds een plaats ingenomen die in vele opzichten deze van private instellingen overtreft. Op dit punt gaan wij stilaan naar een gemengd economisch stelsel waar het onmogelijk is geen rekening te houden met een ruime staatsinmenging, onder welke vorm dit ook weze.

De openbare financiële instellingen genieten, zoals reeds werd gezegd, van een grote onafhankelijkheid ten opzichte van het centrale gezag, en van een onmiskenbare machtspositie. Het zou wel eens moeilijkheden kunnen opleveren om drastische wijzigingen in dit stelsel door te voeren. Het ware daarbij in zekere mate onverstandig zulkaardige voorstellen te doen op een ogenblik dat alle reserves van het land dienen aangewend te worden om een versnelde economische groei te financieren.

Men stelt vast dat de parastatale financiële instellingen, evenzeer als de privé-organismen, ontegensprekelijk gaan in de zin van een grotere verscheidenheid van hun activiteiten. Deze tendens is een reactie en zelfs een vooruitlopen op de nieuwe problemen die de evolutie van het economisch leven met zich meebrengt. Deze nieuwe richting dringt zich op, en het ware onlogisch haar af te remmen. Wij zijn dus voorstander van een volledige intergratie van de publieke financiële instellingen in het marktmechanisme.

Indien bij voorbeeld de N.M.K.N. vraagt om zuivere bankoperaties te doen, teneinde een volledige financiering van de ondernemingen te bewerken, en haar eigen productiviteit op te voeren, dan ware het irrationeel haar dit te weigeren op basis van een ideologische argumentatie of op basis van soms verouderde statuten. De evolutie van het economisch leven stelt ons voor de noodzakelijkheid van de vernieuwing en de aanpassing van de instellingen.

Zo men dit aanneemt voor de publieke instellingen, dan ware het ook logisch de private instellingen in de mogelijkheid te stellen zich aan te passen, zelfs indien dit aanleiding geeft tot een rechtstreeks concurrentie met de openbare sector. Zo gaat het bij voorbeeld niet op dat de N.M.K.N. zich zou verzetten tegen een deelneming van de banken in het verlenen van langlopende kredieten, onder voorwendsel dat de wetgever

haar een monopolie zou verleend hebben in dit domein - hetgeen onjuist is - of onder voorwendsel dat de structuur van de bankpassiva daarvoor de nodige vereisten niet bezit (7). De private instellingen dienen niet begrensd te worden door de actie van de parastatalen, of omgekeerd (8).

Dit nieuwe stelsel houdt ook niet in dat de N.M.K.N. bij voorbeeld een zeer groot deel van haar middelen aan kortlopende kredieten zou besteden (9), noch de banken het overgrote deel aan langlopende kredieten. Het ware wenselijk dat de financiële instellingen tot een zekere graad van universalisme zouden komen waarbij een feitelijke of relatieve specialisatie gewaarborgd blijft.

§ 2. Gevolgen van deze oplossing.

i) Het probleem van de wettelijke en reglementaire ongelijkheden dient daarbij onverwijld verder te worden opgelost. Het eerste deel van deze studie was reeds gewijd aan het opsporen van deze ongelijkheden. Wij hebben gezien van welke voorrechten de parastatalen genoten bij het afhandelen van hun verrichtingen, gaande van een reeks fiscale voordelen tot en met een uitzonderingsregime op het recht der onbevoegden. Deze voordelen konden dan op hun beurt aangewend worden bij het aantrekken der fondsen en het verlenen van kredieten, aan voorwaarden die volledig buiten concurrentie liggen met deze die door de private sector werden toegekend.

---

(7) Zie daaromtrent de stellingname van de Bankcommissie, jaarverslag 1953-1954, blz. 12, en 1964, blz. 24.

(8) Dit stelt de noodzakelijkheid van objectieve criteria bij de oprichting van nieuwe parastatalen. Tegenover de pogingen om nieuwe parastat. organismen in het leven te roepen zijn de mogelijkheden van de private sector soms wel onderschat worden

(9) Wetsontw. nr. 356 stelt voor, in de bepaling waarbij de N.M.K.N. gemachtigd wordt kredieten op korte termijn toe te staan, het woord "subsidiair" weg te laten, met dien verstande nochtans dat de N.M.K.N. fundamenteel gericht moet blijven op verrichtingen op lange termijn.

Met de geleidelijke afvlakking van de specialisatie der instellingen werd de rechtvaardigheid van dit stelsel in twijfel getrokken. Indien men aldus alles bij elkaar neemt van wat de publieke instellingen aan voordelen genoten, dan lijkt het niet overdreven te beweren dat dit een belangrijke factor is geweest om hun aanwezigheid op de markt dermate te bevorderen, dat zij een geduchte mededinger geworden zijn van de private instellingen. Het is aldus gedeeltelijk zo, dat de voordelige kredieten toegestaan door de N.M.K.N. in de loop der jaren van deze financieringsvorm een structureel element hebben gemaakt, en de N.M.K.N. zelf in een relatieve monopoliepositie hebben geplaatst. De banken, die zich veel later aan deze financieringsvorm begonnen te interesseren, hebben met deze omstandigheden rekening te houden: de rentevoeten van de uitgifte van hun kasbons en deze van de kredieten die zij verlenen, stemmen zij aldus af op de voorwaarden toegekend door de N.M.K.N.

Buiten de onrechtvaardigheid van dit stelsel werd gewezen op de specifieke moeilijkheden die het met zich meebracht: zij beïnvloeden op ongunstige wijze de harmonische werking van de financiële markten. De werking van de markt heeft een onmiddellijke invloed op de verdeling van de kredieten die moeten vrijkomen voor verschillende doeleinden. Indien men op artificiële wijze de stroom der fondsen verplaatst, dan loopt men het gevaar spanningen te veroorzaken die soms nadelig kunnen zijn.

Met de afschaffing van deze ongelijkheden werd een aanvang gemaakt sinds de opzoekingen van de Commissie de Voghel bekend zijn gemaakt. Laten wij erop wijzen dat in andere landen gelijkaardige beslissingen werden getroffen; onder andere in Frankrijk, naar aanleiding van het Verslag Lorain. In een recent artikel laat L. Beaupère (10) de tendens van deze hervormingen uitschijnen:

---

(10) L. Beaupère, Les réformes financières, Banque, N° 236, feb. 1966, blz. 83-92

"Mon propos aura pour objet de dégager les idées directives qui permettent, me semble-t-il, de mieux juger de l'importance de l'effort accompli. Je les résumerai en deux mots: concurrence et modernisation".

Omwille van de redenen die reeds vroeger aangehaald werden lijkt het aangewezen de nog overblijvende ongelijkheden op zeer korte termijn af te schaffen, voor zover zij een gezonde concurrentie tussen de twee sectoren aantasten, en voor zover deze afschaffing geen hinderpaal vormt voor de verwezenlijking van het specifieke doel waarvoor de publieke instellingen werden opgericht. Zodoende komt men tot een systeem waar de opgelegde verplichtingen en voorrechten kunnen toegekend worden met inzicht van de financiële verrichtingen en niet op basis van de instellingen.

ii) Voor- en nadelen van een grotere concurrentie.

a. Het is zeker dat een meer veralgemeende concurrentie er toe zal bijdragen sommige vormen van monopolies uit te schakelen, waarbij zowel de kredietnemers als de beleggers baat zullen vinden. Zelfs indien een instelling leidinggevend is in een of ander domein van de kredietverlening, en de andere instellingen verplicht worden hun voorwaarden af te stemmen op deze laatste, dan vinden de kredietnemers baat bij het feit dat ze, aan dezelfde prijs, over een groter volume van kredieten kunnen beschikken dan voorheen.

   De concurrentie stimuleert de activiteit der ondernemingen; zij verplicht de instellingen van een bepaalde sector zich af te stemmen op de meest dynamische, t.t.z., degene die "innoveert", die nieuwigheden aanbrengt en die zijn kostprijzen drukt. In de laatste jaren zijn de banken op dit gebied toonaangevend geweest.

Daar tegenover stelt zich de vraag of de omvorming van elke categorie financiële instellingen, tot instellingen die alle soorten activa- en passivaverrichtingen zouden doen, niet het nadeel biedt, de gemiddelde productiekosten van de kredietverlening te verhogen, in de zin dat de overdreven uitrusting van de gezamelijke financiële instellinge de vaste algemene onkosten per eenheid zou doen toenemen. Inderdaad, waar één soort van kredietverlening gebeurt zijn de uitbatingsonkosten gevoelig lager dan waar men te doen heeft met een massa verrichtingen die verschillend van aard zijn en noodzakelijkerwijze klein van omvang. De opstelling van een contract, de boekhouding en de geschillen brengen onkosten met zich mee die niet veel verschillen voor grote en kleine kredieten. In dit opzicht zijn gespecialiseerde instellingen veel rendabeler; men hoeft maar de algemene onkosten van een bank te vergelijken met deze van de N.M.K.N. of van de N.K.B.K.

De banken hebben, sinds de tweede wereldoorlog hun gamma van verrichtingen gevoelig uitgebreid, en zich vooral bezig gehouden met het uitwerken van diensten ten bate van de klant. De geweldige uitbreiding van de bankfilialen heeft de kostprijs der kredieten verhoogd of de winstmarge verlaagd, in de mate dat deze huizen niet renderend zijn. Men moet daarbij vermijden dat deze dienstverlening enkel bedoeld zou zijn als een "aanwezigheidspolitiek", en om een potentiële concurrentie uit te schakelen. (11) In die zin werkt de concurrentie ruinerend voor al de instellingen.

Het komt er inderdaad voor de financiële instellingen op aan, zoals voor iedere onderneming, over een brede winstmarge te beschikken, ten einde eventuele kapitaals-

---

(11) De huidige structuur van bijhuizen schijnt niet deze kenmerken te bezitten. Overigens vervullen de banken hun monetaire functie op correcte wijze wanneer zij hun zetels en filialen vermenigvuldigen met het oog op het opnemen der kapitalen.

verhogingen aantrekkelijk te maken, en op die manier een concentratie van de kapitalen in de hand te werken. Bij de verwezenlijking van de Europese markt is deze concentratie meer dan noodzakelijk.

In dit opzicht mogen wij wel spreken van sommige fusies tussen de parastatale financiële instellingen. Er werd wel eens voorgesteld de collecte van de financiële middelen door één enkele parastatale instelling te laten verrichten, die dan op haar beurt deze middelen zou verdelen onder de verschillende kredietverlenende instellingen. Buiten het feit dat deze oplossing geen rekening houdt met de onafhankelijkheid der instellingen, stuit men op sommige moeilijkheden bij de verdeling der gelden. Wij hebben reeds gezien hoe zulk een systeem werkt, namelijk bij de opstelling van de uitgiftekalender van het Min. van Financiën, waar de aanvraag van eventuele uitgiften door de parastatalen gedaan wordt, niet op basis van hun werkelijke behoeften, maar op basis van de vraag van hun partners. Nochtans schijnt deze oplossing meer en meer ingang te vinden bij de leiders van deze instellingen zelf (12). De A.S.L.K. zou eventueel deze functie kunnen vervullen.

De concurrentie die de openbare financiële instellingen elkaar aandoen, valt niet te onderschatten. Voor de leningen aan de middenstand zijn er de A.S.L.K., het C.B.H.K. en de N.K.B.K.; voor de landbouw is er het N.I.L.K., de landbouwkantoren van de A.S.L.K., de N.M.K.L.; enz... Het is zeker dat de A.S.L.K. meer regelend werkt op de hypothecaire markt dan het C.B.H.K., dat met dit doel werd opgericht. Zonder in details te treden durven wij zeggen dat voor deze instellingen de mogelijkheid van fusies onder ogen dient

---

(12) R. Vandeputte, L'avenir des institutions publiques de crédit, Voordrachten van het studiecentrum van het Bank- en Financiewezen, Brussel, boekje nr. 119, nov. 1966, 23 blz.

genomen, juist zoals dit het geval is voor de private instellingen. De zaak heeft echter een delikaat aspect, aangezien zulke fusies opgedrongen worden door de wet of een K.B. Nochtans moeten onderhandelingen op dit gebied mogelijk gemaakt worden.

b. Een verscherping van de concurrentie heeft ontegensprekelijk een invloed op de rentevoeten, in die zin dat de financiële tussenpersonen er toe zullen gebracht worden de debetrentevoeten te verlagen en eventueel de creditrentevoeten te verhogen. De grens die daarbij in acht moet worden genomen is een minimumwinst die een normale expansie van de instellingen niet in de weg staat.

De invloed van de rentevoeten op de investeringsbeslissingen behoort tot het gebied van de theorie; inderdaad houdt de ondernemer rekening met dit element in de berekening van zijn potentiële winst bij nieuwe investeringen. Het is echter ook waar dat de investeringsmotieven niet alleen afhangen van de stand der rentevoeten. In werkelijkheid kan men moeilijk aantonen in welke mate de kredietkosten de investeringsbeslissingen beïnvloeden. In sommige landen, waar de rentestand een hoog peil bereikt is het groeitempo van het B.N.P. eveneens hoog.

Nochtans mag dit element niet verwaarloosd worden; de rentevoet is soms determinerend, vooral waar het gaat om industrieën die zeer kapitaalintensief zijn. In de mate dat het winstpercentage van de ondernemers daalt - hetgeen in België wel het geval is - stijgt het belang van de kostprijs der ontleende kapitalen. Daarom meent de Commissie de Voghel een redelijk voorstel te doen door een verlaging van de rentevoeten op lange termijn aan te bevelen. Dit effect kan in zekere mate bekomen worden door een verscherping van de concurrentie onder de financiële tussenpersonen, alhoewel

niet alle heil van die kant mag verwacht worden (13).

De invloed van de rentevoeten op de vorming der besparingen wordt omstreden. De rentevoet schijnt eerder het resultaat te zijn van andere factoren, zoals de voorkeur voor de liquiditeit en de massa geld in omloop, en niet een element dat het niveau van het sparen beïnvloedt. Daar tegenover kan wel gezegd worden dat de rentabiliteit een van de factoren is die de keuze van de beleggingen bepaalt (orientatie der besparingen).

Het nastreven van hoge rentevoeten om het sparen aan te wakkeren kan een weerslag hebben op het totaal volume van de bestedingen, doordat sommige categorieën van investeringen, voor dewelke speciaal de kosten van het ontleend kapitaal in aanmerking komen, door deze hoge rentevoeten kunnen worden afgeremd. Daarom is het aan te bevelen dat de concurrentie zich niet al te zeer zou toespitsen op de credietrentevoeten. Overigens kan een instelling haar credietrentevoeten niet verhogen en terzelfdertijd haar debetrentevoeten veel verlagen. Om deze redenen werden trouwens sommige conventies in het leven geroepen. Een evenwicht dient op dit gebied gevonden te worden, en de coördinatie van de instellingen kan hier een oplossing brengen.

c. Het is echter een feit dat het verscherpen van de concurrentie er toe kan bijdragen de opzeggingsmodaliteiten van de beleggingen te versoepelen en de risico's van de kredieten te verhogen, hetgeen stimulerend werkt op de investeringen. Deze grotere liquiditeit kan wel een invloed hebben op het totale

---

(13) De tussenkomst van de Staat door middel van toelagen op de rentevoeten van sommige kredietoperaties beoogt hetzelfde doel. Nochtans wijzen sommigen erop dat een veralgemeende werking van dit stelsel zwaar weegt op het Staatsbudget, terwijl een selectieve werking automatisch de meest dynamische ondernemingen treft en de levensduur van minder rendabele ondernemingen soms artificieel verlengt.

volume van de fondsen die door de particulieren belegd worden. Voor de ondernemingen betekent zulks: betere voorwaarden wat betreft de waarborgen en de duur der leningen.

Tegenover een grotere liquiditeit van de economie (particulieren en ondernemingen) komt men aldus te staan tegenover een grotere illiquiditeit van de financiële tussenpersonen. Het gevaar dat daaruit zou kunnen voortvloeien wordt wel gemilderd indien de instellingen in feite min of meer gespecialiseerd blijven en over geschikte werkmiddelen beschikken. Men mag wel zeggen dat sinds de jaren 1935 de controle op dit gebied goed georganiseerd is. Als men ziet dat in de V.S.A. de banken niet aarzelen met hun zichtdeposito's kredieten toe te staan op 5, 10 jaar en zelfs meer, dan mogen wij ons terecht afvragen of we in onze opvattingen niet te streng zijn en de overheid, in haar ijver om het bankwezen te reglementeren, niet te ver is gegaan. (Dit voordeel van de "transformatie" zou op zijn beurt de rentabiliteit van de financiële tussenpersonen gunstig beïnvloeden).

Daarbij mag men niet uit het oog verliezen dat, alhoewel de openbare financiële instellingen onder staatswaarborg werken, zij in tijden van relatieve verkrapping van de markt niet méér weerstand kunnen bieden aan een massale opvraag van deposito's, dan de private instellingen. Het H.W.I. kan bij tijden van spanning slechts bij gelegenheid en strikt tijdelijk tussenkomen. Buiten de Centrale Bank is geen openbare of private instelling, in tijden van een veralgemeende marktverkrapping, in staat allerlaatste mobilisatiefaciliteiten van enige omvang te verlenen. De tussenkomst van de Centrale Bank is slechts verantwoord ten gunste van bevoegde instellingen en om het hoofd te bieden aan tijdelijke spanningen op de geldmarkt. De openbare financiële instellingen hoeven zich dus eveneens te inspireren op de principes van een zekere

orthodoxie bij hun beleggingen. Dit alles stelt de vraag van betere verbindingen onder de instellingen en van ruime mobilisatiemogelijkheden.

d. Een concurrerende markt heeft het ontegensprekelijk voordeel een soepele markt te zijn, t.t.z., dat de instellingen zich vrij kunnen aanpassen en nieuwe technieken in het leven roepen. Zo de banken bij voorbeeld bij de financiering van de verkoop op afbetaling, de leasing, de factoring, enz... De sterkte van de financiële markt is gekenmerkt door de mogelijkheid van een voortdurende aanpassing en de ontwikkeling van nieuwe technieken. Deze soepelheid kan onmogelijk bereikt worden door een zeer strikte specialisatie.

Men heeft beweerd dat zulks het probleem stelt van de orientering van de investeringen vanwege de overheid. Het is waar dat de tussenkomst van de overheid op het niveau van een instelling moeilijker wordt, aangezien, in de veronderstelling van een plaatselijke beperking der kredieten, de vraag voldaan kan worden door andere instellingen. Zo kunnen de instellingen, die niet onder het monetair toezicht staan, het beleid van de Centrale Bank doen mislukken. Ten einde dit te voorkomen dient de controle uitgeoefend te worden op alle instellingen, een oplossing die in het buitenland, en ook bij ons, meermaals is voorgesteld.

§ 3. Een optimale werking van de financiële markt.

Zo de voordelen van een concurrerende markt veelvuldig zijn, dan zijn daaraan, zoals we zagen, ook sommige nadelen verbonden. Deze nadelen dienen zoveel mogelijk ingedijkt te worden, teneinde een optimale werking van de markt zo dicht mogelijk te benaderen. Daarom is het nodig:

i) goede onderlinge betrekkingen te scheppen tussen de verschillende financiële tussenpersonen (en tussen de verschillende deelmarkten) door ruimere mobilisatiemogelijkheden en een goede technische werking van de markt te voorzien.

ii) een coördinatie van de financiële instellingen te bewerken, t.t.z., een spontane samenwerking in een institutioneel kader. Inderdaad, de coördinatie is volledig verenigbaar met de markteconomie en de concurrentie, omdat ze toelaat beter en met meer regelmaat te werken.

i) Goede onderlinge betrekkingen tussen de instellingen.

a. Ruime mobilisatiemogelijkheden.

Er zijn reeds goede mobilisatiemogelijkheden voorzien voor wat betreft het kortlopend commercieel papier. De samenwerking tussen de private en openbare financiële instellingen is zeer nauw op dit gebied. Per einde 1964 boden de banken een totaal bedrag van 14,47 miljard aan disconteerbaar papier aan. Daarvan werden 76 % door de openbare instellingen opgenomen, waarvan ongeveer 6 % door de N.B.B., 21 % door het H.W.I. en 49 % door de overige parastatale organismen.

Er bestaan reeds heel wat mobilisatiemogelijkheden voor langlopende kredieten, doch de markt van dit papier schijnt nogal eng te zijn en niet eenvormig. Enerzijds mobiliseert Creditexport uitvoerkredieten op meer dan 2 jaar en voor bedragen boven de 5 miljoen frank. Anderzijds houdt het H.W.I. zich sinds een ~~dertien~~ negental jaren bezig met de organisatie van een markt voor middellang papier (14), waarvan de bijzonderste medewerkers de A.S.L.K., de N.M.K.N. en de N.K.B.K. zijn, en, in mindere mate, de banken.

---

(14) Voor de eerste 10 maanden van 1966 werd aldus een bedrag van 1,7 miljard frank verhandeld door zijn tussenkomst. Het H.W.I. mobiliseert eveneens de exportkredieten op minder dan 2 jaar en voor bedragen onder de 5 miljoen fr.

De Commissie de Voghel heeft, in een tweede fase van haar werkzaamheden (15), de wenselijkheid van een unieke markt en de deelneming van verschillende instellingen onderzocht. Het ideale ware natuurlijk een internationale markt voor deze effecten te organiseren, omdat de liquiditeit hier het grootst is (16). Een ruime markt zou de A.S.L.K. toelaten belangrijke bedragen ter beschikking van de handel en de nijverheid te stellen en terzelfdertijd relatief veilige beleggingen te doen. De verzekeringsmaatschappijen zouden moeten kunnen deelnemen aan deze markt op basis van art. 28, 9° van de wet van 17 juni 1931, betreffende hun controle. De private spaarkassen zouden nu reeds langlopende commerciële kredieten kunnen mobiliseren in het kader van hun voorlopige beleggingen (17). Voor wat hun definitieve beleggingen betreft kunnen zekere opwerpingen gemaakt worden; hun tussenkomst zou, omwille van sommige risico's, strikt beperkt moeten blijven.

De problemen die rijzen bij de oprichting en de organisatie van een dergelijke markt zijn veelvuldig en worden het best opgelost in een algemeen kader. Er dient alleszins een <u>evenwicht</u> te worden gezocht tussen de verschillende financieringsvormen en de fondsen die voor elke deelmarkt afzonderlijk moeten vrijkomen, ten einde een <u>harmonische ontwikkeling van het geheel der markten</u> niet te belemmeren.

---

(15) Haar verslag verscheen reeds in het Tijdschrift voor Doc. en Voorl. van de N.B.B., 42e jaargang, vol. I, nr. 1, 1967, blz. 1-18.

(16) Dit zou toelaten de industrie gedeeltelijk te financieren met buitenlandse fondsen; anderzijds zou het gevaar van inflatoire neigingen kunnen toenemen. Over het algemeen veronderstelt de organisatie van een internationale markt de oplossing van andere, specifieke, problemen.

(17) Hun voorlopige beleggingen bedroegen einde juni 1966 slechts 5,1 % van de totale spaardeposito's.

b. Een goede technische werking.

Een goede technische werking van de financiële markt veronderstelt vlugge en soepele verbindingen onder de instellingen. Op dit stuk zijn in België reeds heel wat verbeteringen aangebracht. De hervormingen die sinds 1957 uitgewerkt werden hebben aan de geldmarkt zijn ware functie teruggegeven.

- de hervorming van november 1957 heeft de vlottende staatsschuld bij de banken met een speciaal statuut begiftigd; de interestvoeten van deze effecten (Schatkistcert. B en Rentefondscert.) en van de termijndeposito's bij de banken, werden afhankelijk gemaakt van de discontovoet van de N.B.B.

- de hervorming van de daggeldmarkt en van het Rentefonds in nov. 1959 was een nieuwe stap in deze richting. Er werd één enkele "markt" geschapen, waar de rentevoeten schommelen in functie van de vraag en het aanbod. Voortaan zijn de monetaire middelen praktisch uitgeput alvorens beroep moet gedaan worden op herdiscontering bij de N.B.B.

- de hervorming van 1962 stelt een "plafond" vast voor de staatseffecten die door de banken moeten worden aangehouden. Het thesauriecoëfficient werd afgeschaft. Er worden wekelijkse gunningen gehouden voor de Schatkistcertificaten B en de certificaten van het Rentefonds; de interestvoeten schommelen voortaan ook hier in functie van de vraag en het aanbod. Het probleem van de rentevoeten van de Schatkistcertificaten A werd eveneens geregeld. Tenslotte worden de rentevoeten, door de banken toegekend op termijnrekeningen, vastgesteld in onderling overleg tussen de N.B.B. en de B.V.B.

- op 1 januari 1963 werd uiteindelijk het "plafond" zelf afgeschaft.

Alhoewel sommige problemen nog onopgelost blijven hebben al deze hervormingen van de belgische geldmarkt terug een "markt" gemaakt in de economische zin van het woord, waar de rentevoeten voortaan hun volle betekenis krijgen.

ii) De coördinatie van de financiële instellingen.

De huidige coördinatie op de financiële markt vloeit voort uit spontane onderlinge samenwerking der instellingen en uit wettelijke bepalingen.

a. Spontane samenwerking.

Voor de private instellingen zijn dit onder meer de bankconventies die reeds voor de wereldoorlog onder leiding van de B.V.B. werden gesloten; zij slaan onder meer op de vaststelling van sommige crediteursrentevoeten. De private spaarkassen vormen samen de "Groepering van de private spaarkassen", die de beroepsbelangen van de groep verdedigt en een ongematigde concurrentie tracht uit te schakelen. Ook de hypothecaire ondernemingen vormen groep. Deze overeenkomsten vindt men in andere landen eveneens terug; zij hebben niet tot doel een minimumrente te bewerkstelligen, maar te voorkomen dat een ongebreidelde concurrentie de rentevoeten te hoog zou doen oplopen.

De openbare financiële instellingen hebben onder elkaar overeenkomsten bewerkt, ten einde hun respectief werkdomein beter te bepalen. De N.M.K.N. en de N.K.B.K. hebben zich akkoord verklaard nopens de grootte van de kredietoperaties van deze laatste; de N.M.K.N. en de A.S.L.K. financieren soms samen grote investeringen; de N.K.B.K. en de N.B.B. maakten overeenkomsten aangaande de bevoegdheden van de discontokantoren.

b. Wettelijke bepalingen.

Wettelijk echter zijn de verrichtingen van de private instellingen niet gecoördineerd (18), waar dit wel

(18) Er is wel de Bankcommissie die toezicht houdt op de openbare uitgiften van de private ondernemingen.

(alhoewel op een gebrekkige manier) het geval is voor de openbare kredietinstellingen (Raad van kredietinstellingen, uitgiftekalender enz...). Het huidige controlestelsel van de private instellingen is nogal uiteenlopend van aard. De controles slaan niet altijd op hetzelfde; sommigen bestaan uit een toezicht, uitgeoefend op de regelmatigheid der operaties en op de overeenstemming met de bestaande reglementen. Andere kunnen een zekere richting opdringen aan de activiteiten van de instellingen. Op grond van bijzondere omstandigheden werden controleorganen opgericht, en hun bevoegdheden verschillen gewoonlijk van het ene orgaan tot het andere.

Gezien vanuit het standpunt van de verwezenlijking van de doelstellingen van het algemeen economisch beleid, zou een rationalisatie van dit stelsel kunnen bijdragen tot een doelmatiger coördinatie.

De Commissie de Voghel heeft op dit gebied concrete voorstellen gedaan. Zij zijn uitgewerkt in een optiek van "spontane medewerking in een institutioneel kader", waar het er meer op aankomt de standpunten te vergelijken en de algemene problemen gemeenschappelijk te bespreken, eerder dan imperatief op te treden.

Voor de private instellingen zou het uiteenlopende karakter van het controlestelsel het best gecentraliseerd worden, eventueel in handen van de Bankcommissie die terzelfdertijd een coördinerende actie zou uitoefenen.

Wat de openbare financiële instellingen betreft, zou de samenstelling van de Raad voor Kredietinstellingen moeten gewijzigd worden, zijn werking verbeterd worden en zijn gezag als coördinatieorgaan versterkt worden. Het gebied waarover de bevoegdheid van de Raad zich uitstrekt zou moeten uitgebreid worden tot alle instellingen van de overheidsector (kredietinstellingen en institutionele beleggers).

Bovenaan zou dan de Raad van Financiën komen, om de doeltreffendheid van een financiële programmering te verhogen. Hij zou het trefpunt zijn van de vertegenwoordigers van de particuliere en de openbare instellingen en de vertegenwoordigers der betrokken ministeriële departementen, ten einde een coördinatie te bereiken in functie van het economisch beleid van de Regering.

B E S L U I T.

oooooooooooo

In dit werk hebben wij de historische ontwikkeling van de concurrentie tussen de private en publieke financiële instellingen ontleed; op grond van een confrontatie met de huidige economische evolutie hebben wij getracht enkele voorstellen te formuleren voor een meer rationele organisatie van de concurrentie in de toekomst.

Het belgische financiële stelsel in zijn geheel is ongetwijfeld zeer verscheiden en goed ontwikkeld; openbare en private instellingen verzekeren, in de verschillende sectoren van de spaarvorming en de kredietverlening, de noodzakelijke band tussen de belegger en de investeerder.

De betrekkingen tussen deze instellingen zijn grotendeels vastgelegd in wetten en besluiten; naar aanleiding van hun oprichting of hun controleregime heeft de wetgever voor de verschillende groepen hun financiële tussenpersonen een min of meer afgebakend werkdomein voorzien. Aan de openbare instellingen werden voorrechten toegekend ter verwezenlijking van hun specifieke zending; in zoverre deze "specialisatie" door elke instelling strikt werd nageleefd, leverde dit stelsel van voorrechten geen bijzondere moeilijkheden op.

Langzaam aan echter hebben de verschillende groepen van financiële instellingen hun werkdomein vergroot; de concurrentie die anders marginaal bleef, breidde zich gevoelig uit. Onder impuls van de inwerkingstelling van de Gemeenschappelijke Markt en sommige binnenlandse maatregelen, kent België sinds de jaren '59 een versnelde economische groei; het beroep op de financiële tussenpersonen nam geweldig toe. Ten einde een grotere

en meer aangepaste financiering mogelijk te maken heeft dit de tendens van hun streven naar meer universalisme versneld.

De oplossing die wij voorstellen ligt in de lijn van de hedendaagse ontwikkeling; omdat deze drang naar meer verscheidenheid in de verrichtingen van de financiële instellingen zo fundamenteel schijnt te zijn, lijkt het weinig aangewezen haar te stoppen en een andere, artificiële oplossing na te streven. De private instellingen dienen daarbij met de nodige voorzichtigheid te werk te gaan; de integratie van de openbare instellingen in het marktsysteem dient, anderzijds, gepaard te gaan met de afschaffing van hun voorrechten, in zoverre zij een gezonde concurrentie onmogelijk maken.

Om een optimaal weldoende werking van de concurrentie zo dicht mogelijk te benaderen is het wenselijk terzelfdertijd een coördinatie onder de instellingen uit te werken. Mits de nodige institutionele aanpassingen en de bewustwording van de nieuwe problemen en mogelijkheden bij de leiders der instellingen, kan deze coördinatie de aanvang betekenen van een spontane medewerking aan de economische en financiële politiek van de Overheid.

Namen, mei 1967.

B I B L I O G R A F I E.

AUST, E. : Der wettbewerb in der Bankwirtschaft, Frankfurt a. Main, 1963, 303 blz.

BAUDHUIN, F. : Code économique et financier, deel I (1954) en deel II (1964), Brussel, Bruylant.

Crédit et Banque: économie et législation comparées, Parijs, Libr. gén. de droit et de jurispr., 1962, 3e druk, 319 blz.

BEAUPERE, L. : Les réformes financières, Banque, Parijs, nº 236, febr. 1966, blz. 83-92.

COLLIN, F. : De parastatale sector, Weekberichten van de Kredietbank, Brussel, XVIII, nr. 24, 15 juni 1963.

DELACAVE, J. : Competition in banking - The Belgian example, The Bankers Magazine, Londen CXCVI, nr. 1435, oct. 1963, blz. 239-247.

DEVIS, J. : Le statut légal et réglementaire des caisses d'épargne et des banques, Revue de la Banque, 1961, nr. 9-10, blz. 714-739.

FAVRESSE, J.M. : Les placements réglementés des investisseurs institutionnels, Revue de la Banque, Brussel, nr. 2-3, 1964, blz. 103-141 en 205-265.

FLAMME, A. : La concurrence entre le secteur public et privé dans la C.E.E., Revue de l'administration, 1963.

GROSFILS, M. : Perspectives nouvelles de la fonction bancaire dans le marché commun, Revue de la Banque, 30e jg., nr. 6, 1966, blz. 652-670.

HENRION, R. : Aspects juridiques et économiques du crédit à court terme, 1959, 296 blz.

MELOT, A. : La S.N.C.I. et les banques, Revue de la Banque, 1961, nr. 11, blz. 796-809.

STUTZEL, W. : Konkurrenzfragen des Kreditgewerbes, Zeitschrift für das gesammten Kreditwesen, jg. 13, 1960, blz. 810.

THUNHOLM, L.E. : Competition in banking between the public and private sector, Journal of the Institute of bankers, vol. 85, nr. 6, dec. 1964, blz. 463-475.

TIMMERMANS, A.P. : Le marché des capitaux au service de la croissance économique, Annales de Sc. Econ. appliquées, Leuven, 20e jg., nr. 3, aug. 1962, blz. 214-273.

Quelques réflexions sur le marché des capitaux, Revue de la Banque, Brussel, 26e jg., nr. 3-4, blz. 222-264 en 374-398.

VANDEPUTTE, R. : Quelques aspects de l'activité de la S.N.C.I., Brussel, 1961, 106 blz.

Enkele aspecten van de kapitaalmarkt in België, Tijdschrift voor economie, 6e jg., nr. 4, 1961, blz. 399-414.

VAN HEURCK, A. : Taux d'intérêt et fonds publics, Revue de la Banque, Brussel, XXVII, nr. 2, 1963, blz. 168-176.

X. : De belgische geldmarkt, Tijdschrift voor documentatie en voorlichting van de N.B.B., Brussel, nr. 4, april 1960, blz. 161-180 en nr. 3-4, maart-april 1962, blz. 231-237; 262-382.

X. : De financiële instellingen in België: evolutie van hun passiva sedert 1939, Tijdschrift voor doc. en voorl. van de N.B.B., Brussel, XLIe jg., deel I, nr. 4, april 1966, blz. 413-430.

Verslag betreffende het financieringsmechanisme der investeringen, Raad voor het Bedrijfsleven en Bedrijfsraden, Brussel, informatieblad nr. 8, febr. 1958, blz. 3-73.

Verslag van de Regeringscommissie voor de studie van de financiële problemen van de economische expansie, Brussel, Ministerie van Financiën, 31 maart 1962, 199 blz. + bijlagen bij het Verslag, 235 blz.

Voordrachten van het studiecentrum voor bank- en financiewezen, Brussel, boekjes nrs. 59, 69, 73, 112, 113, 114, 118, 119, 120.

Statuten van de financiële instellingen.

Jaarverslagen van de financiële instellingen.

Rapporten van de Bankcommissie.

Rapporten van de Belgische Vereniging der Banken.

P L A N.

oooooooo

I N L E I D I N G. blz.

H O O F D S T U K I: De wetgever en de concurrentie.. 1

A. Wettelijke en reglementaire ongelijkheden bij de inzameling der fondsen..... 1

§ 1. De niet-opvraagbare middelen..... 1
§ 2. De verdeling van staatsfondsen..... 5
§ 3. De belegging van overtollige kasmiddelen..... 7
§ 4. De staatswaarborg..... 10
§ 5. De uitgifte van kasbons en obligaties..... 12
§ 6. De inzameling van deposito's..... 18
§ 7. De middelen tot inzamelen der fondsen..... 25

B. Wettelijke en reglementaire ongelijkheden bij de verdeling der fondsen..... 27

§ 1. De beleggingscoëfficienten..... 28

i) de spaarkassen..... 28
ii) de depositobanken..... 31
iii) de andere institutionele beleggers..... 35
iv) statutaire beperkingen..... 38

§ 2. Kredieten in het raam van bijzondere wetten.... 39
§ 3. De belastingen op het openen van de kredieten.. 41

C. Ongelijkheden van algemene aard..... 44

§ 1. Het controleregime en de coördinatie..... 44
§ 2. Belastingen..... 52

Besluit..... 56

H O O F D S T U K II: Economische aspecten van de concurrentie..... 59

A. De structuur en de evolutie van de bedrijvigheid van de bijzonderste groepen van financiële instellingen..... 59

B. De politiek der instellingen..... 74

i) de rentepolitiek..... 74
ii) de dienstverlening..... 78

Besluit..... 82

H O O F D S T U K III: De organisatie van de concurrentie..... 84

§ 1. De keuze van een oplossing: meer concurrentie onder de instellingen..... 84
§ 2. Gevolgen van deze oplossing..... 92
§ 3. Een optimale werking van de financiële markt.. 100

B E S L U I T 107